

Regeringens proposition

1985/86:170

om räddningstjänstlag, m. m. Prop.

1985/86:170

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 15 maj 1986.

På regeringens vägnar

Svante Lundkvist

Roine Carlsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lägger regeringen fram ett förslag till en ny lag, räddningstjänstlagen. I denna skall statens och kommunernas ansvar för räddningstjänsten regleras.

Lagen skall innehålla bestämmelser om kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Den statliga räddningstjänsten skall omfatta fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst och räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Syftet med lagen är att göra räddningstjänsten effektivare. Lagen skall därför innehålla föreskrifter som underlättar samarbetet mellan olika räddningsorgan och som ger ett räddningsorgan bättre möjligheter att vid en räddningsinsats kunna disponera andra resurser än de egna.

Den nya lagen skall ersätta brandlagen (1974:80), lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m.m. och till en del brandstadgan (1962:91).

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1987.

1 Förslag till

Räddningstjänstlag

Häri genom föreskrivs följande.

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivs.

I lagen finns också bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder samt om rättigheter och skyldigheter för enskilda.

2 § Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984: 387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

3 § Lagen gäller inte hälso- och sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763).

4 § Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.

5 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för verksamhet enligt denna lag skall samarbeta med varandra och med andra som berörs av verksamheten.

KOMMUNAL RÄDDNINGSTJÄNST M. M.

Kommunens ansvar

6 § Varje kommun skall svara för räddningstjänsten inom kommunen, om inte annat följer av 25-28 §§.

7 § Varje kommun skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

8 § Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och för förebyggande verksamhet enligt 7 §.

9 § I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd och en räddningskår.

Kommunen får tillsätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Om inte detta har skett, är kommunstyrelsen räddningsnämnd.

Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som enligt denna lag ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår.

10 § I fråga om en särskild räddningsnämnd skall gälla följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977:179)

- 2 § om antalet ledamöter m.m.,
- 3 § första stycket om valbarhet m.m.,
- 4 § om rätt till ledighet från anställning,
- 5 § första stycket om mandattid,
- 5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,
- 6 § om ordförande och vice ordförande,
- 7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,
- 8 § om suppleants tjänstgöring m.m.,
- 9 § första stycket om beslutsförhet,
- 10 § om beslutsförfarande och protokoll,
- 11 § om delgivning m.m.,
- 12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun skall dock inte gälla 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

11 § Uppdrag att besluta på räddningsnämndens vägnar får inte omfatta förelägganden eller förbud vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Räddningsnämnden får meddela den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt nämnden befogenhet att på nämndens vägnar meddela i verksamheten erforderliga förelägganden och förbud enligt 56 § första stycket.

Räddningskåren

12 § Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen har ansvaret för enligt denna lag.

Kommunen får överlåta åt någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.

13 § Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan också ingå räddningsvärn.

Om det vid en anläggning inom kommunen har organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med ägaren eller innehavaren av anläggningen om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

En sådan enhets räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst enligt denna lag också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

14 § En räddningsstyrka skall bestå av anställd personal som genom utbildning och erfarenhet har nödvändig kompetens för sina uppgifter.

Ett räddningsvärn skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt.

Förebyggande åtgärder mot brand

15 § Räddningsnämnden skall svara för att brandsyn och sotning utförs regelbundet.

16 § Brandsyn skall avse kontroll av brandskyddet vid byggnader eller anläggningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. En myndighet som utövar tillsyn enligt 54 § kan besluta om brandsyn också i andra fall.

Brandsyn skall förrättas av särskilda brandsynförrättare som utses av räddningsnämnden.

17 § Genom sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. I samband med sotning skall det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras från brandskyddssynpunkt. En tillsynsmyndighet kan besluta om sådan kontroll av brandskyddet också i andra fall.

Sotning och kontroll enligt första stycket av brandskyddet skall utföras av skorstensfejarmästare eller skorstensfejare som biträder

skorstensfejarmästaren. Räddningsnämnden får i fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

18 § Kommunfullmäktige får föreskriva att avgift skall erläggas för brandsyn och för sotning.

19 § Den som förrättar brandsyn och den som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § har rätt att få tillträde till den anläggning som berörs. De har också rätt att få de upplysningar och handlingar som de behöver.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om förbud helt eller delvis mot eldning utomhus samt om liknande förebyggande åtgärder mot brand. Regeringen får överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Räddningstjänstplan

21 § För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan. Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,
4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspanningstid),
5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,
6. det minsta antal övningar som skall hållas med personalen i räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar som avses i 43 § samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,
2. hamnar och deras gränser i vattnet,
3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

22 § Räddningstjänstplanen skall antas av kommunfullmäktige.

Planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer.

Första och andra styckena gäller också i fråga om ändringar i och tillägg till planen.

23 § När ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till räddningstjänstplan upprättas, skall kommunen på lämpligt sätt och i den omfattning som behövs samråda med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

24 § Regeringen får på framställning av den myndighet som regeringen

bestämmer besluta om ändring av en räddningstjänstplan.

STATLIG RÄDDNINGSTJÄNST

Fjällräddningstjänst

25 § Inom fjällområden skall polisen till följd av polislagen (1984: 387)

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,
2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Flygräddningstjänst

26 § Vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall luftfartsverket svara för räddningstjänsten.

Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador, när ett luftfartyg är nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. Verket skall också svara för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Sjöräddningstjänst

27 § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg,
2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

28 § Vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten eller vid överhängande fara för ett sådant utsläpp skall länsstyrelsen svara för räddningstjänsten.

I 10 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av kärnteknisk anläggning att vidta de åtgärder som behövs för att upprätthålla säkerheten vid anläggningen.

29 § Kommunerna är skyldiga att delta i planeringen av räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i landet och att medverka vid övningar i sådan räddningstjänst.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Alarmering

30 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänst skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Ledning

31 § Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

32 § Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,
2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,
3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett. Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

33 § I fråga om räddningsinsatser som är omfattande får regeringen föreskriva eller i särskilt fall bestämma, att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall utses räddningsledare av den myndighet som har fått ansvaret.

Skyldighet att medverka i räddningstjänsten

34 § En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet.

Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m.m.

35 § Om en kommun har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, har kommunen rätt till skälig ersättning av den andra kommunen.

Om en kommun har medverkat i statlig räddningstjänst eller vid övningar i sådan räddningstjänst, har kommunen rätt till skälig ersättning av staten.

36 § Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 § eller inom Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

37 § Om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst har medfört betydande kostnader, har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger en självrisk. Självriskan beräknas enligt grunder som regeringen fastställer.

BESTÄMMELSER SOM RÖR ENSKILDA M. FL.

Alarmering

38 § Vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen från en anläggning som avses i 43 § skall anläggningens innehavare underrätta länsstyrelsen, polismyndigheten och räddningskåren, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelse skall också lämnas,

om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

39 § Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller om en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Detsamma skall gälla den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Uppgiftsskyldighet

40 § Myndigheter och enskilda skall på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Förebyggande åtgärder

41 § Ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar skall i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olyckshändelse och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

42 § Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, får regeringen föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande).

Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material.

Typgodkännande meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer .

43 § Vid en anläggning, där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön, är anläggningens ägare eller innehavare skyldig att i skäligen omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador.

Detsamma skall gälla flygplatser som har godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957: 297).

Tjänsteplikt

44 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får räddningsnämnden ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningssvår. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som har tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningssvårnet under högst tjugo timmar årligen.

Ingrepp i annans rätt

45 § Om fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön inte lämpligen kan hindras på något annat sätt, får räddningsledaren vid en räddningsinsats bereda sig och medverkande personal tillträde till annans fastighet, avspärra eller utrymma områden, använda, föra bort eller förstöra egendom samt företa andra ingrepp i annans rätt, i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt.

Förbud eller föreläggande som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg får meddelas med stöd av denna paragraf bara om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

46 § Har räddningsledaren med stöd av 45 § föranställt om avspärrning eller utrymning, skall han hjälpa till med att ordna uppehålle för dem som till följd av åtgärderna är i behov därav.

47 § Anordning som varaktigt behövs för räddningstjänsten får placeras på annans mark eller byggnad, om det inte medför inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt.

Beslut om en sådan åtgärd meddelas av räddningsnämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

Rätt till ersättning

48 § Den som på grund av tjänsteplikt eller frivilligt efter anmodan av räddningsledaren har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningsskår har rätt till skäligen ersättning för kostnader för resa och uppehålle samt för arbete och tidsspillan enligt bestämmelser som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Han har också rätt till ersättning för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Ersättning enligt första stycket skall betalas av kommunen till den som har medverkat i kommunal räddningstjänst eller i övning med räddningskår och av staten till den som har medverkat i statlig räddningstjänst.

49§ I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår.

50 § Har utrustning för räddningstjänst tillhandahållits frivilligt eller tagits i anspråk med stöd av 45 §, har egendomens ägare eller innehavare rätt till ersättning för skada på eller försämring av egendomen, förlorad avkastning eller nytta av egendomen och kostnad med anledning av att egendomen har tillhandahållits.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för att tillhandahålla egendom för räddningstjänst. Första stycket gäller inte heller den som har tillhandahållit egendom för räddningstjänst, om räddningsinsatsen har avsett att hindra eller begränsa skada på hans egendom eller har föranletts av olyckshändelse i hans verksamhet.

51 § Om egendom tas i anspråk genom åtgärd enligt 47 §, är ägaren eller innehavaren berättigad till ersättning för förlorad avkastning eller nytta.

52 § Ersättning enligt 50 och 51 §§ skall betalas av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av staten.

Åtgärder efter räddningstjänst

53 § När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren, om det är möjligt, underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Tillsyn

54 § Inom kommunen utövar räddningsnämnden den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av statens räddningsverk eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av annan myndighet som regeringen bestämmer.

55 § För tillsynen har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar. Tillsynsmyndigheten har också rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

56 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten vidta åtgärden på hans bekostnad.

57 § Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Ansvarsbestämmelser

58 § Till böter skall den dömas som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbud mot eldning utomhus som har meddelats med stöd av 20 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att ge upplysningar eller lämna ut handlingar enligt 19, 40 eller 55 §,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om förhållande av betydelse vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som följer av 19, 40 eller 55 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 38 eller 39 §,
5. utan att ha laga förfall uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra tjänsteplikt som åligger honom enligt 44 §,
6. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om enligt 45 § eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Till ansvar enligt första stycket skall inte dömas, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Bestämmelser om överklagande

59 § Om det föreligger särskilda skäl, får en tillsynsmyndighet bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

60 § Ett beslut av en räddningsledare om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller om ingrepp i annans rätt enligt 45 § får överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet gäller även om det överklagas. I övrigt får räddningsledarens beslut med stöd av denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte överklagas.

Räddningsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten.

Andra tillsynsmyndigheters beslut får överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller en statlig myndighets beslut enligt 47 §.

Bemyndiganden

61 § Regeringen får i de avseenden som behandlas i denna lag meddela ytterligare föreskrifter som rör skydd för liv eller hälsa. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

62 § Regeringen får meddela föreskrifter om begränsning i rätten för den som anlitas som brandsyneförrättare att driva eller annars ta befattning med näringsverksamhet som gäller handel med brand- eller livräddningsredskap eller meddelande av försäkringar som har samband med brand.

Räddningstjänst under krig m.m.

63 § Under krig och när det annars råder civilförsvarsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningsskårens uppgifter övertas av civilförsvarsorganisationen i kommunen.

64 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig räddningstjänst i övrigt skall kunna genomföras.

Ikraftträdande m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Genom lagen upphävs

1. brandlagen (1974: 80),
2. brandstadgan (1962: 91),
3. lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m.m.

Kommun skall senast den 1 januari 1988 ha antagit räddningstjänstplan. Intill dess räddningstjänstplanen har antagits skall den kommunala brandordningen gälla.

Vad som föreskrivs om brandchef i lag eller annan författning skall i stället gälla räddningsnämnd.

Om det i lag eller annan författning hänvisas till någon av de gamla lagarna eller brandstadgan eller till en föreskrift i dessa som har ersatts genom en föreskrift i den nya lagen, tillämpas i stället den nya lagen eller den nya föreskriften.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, brand- eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfälligheter och allmänna försäkringskassor.

Föreslagen lydelse

19 §

Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, räddnings- eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfälligheter och allmänna försäkringskassor.

Innan någon meddelar tillrättavisning, skall han vid förhör med den felande lämna denne tillfälle att förklara sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

3 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 15 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
16 kap.	
15 §	
Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödig säkerhetsåtgärd, dömes för f a l s k t 1 a r m till böter eller fängelse i högst två år.	
Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig uttryckning av polis, <i>brandkår</i> , ambulans, militär, sjöräddning eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för m i s s b r u k a v l a r m a n o r d n i n g till böter.	Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig uttryckning av polis, räddningskår, ambulans, militär, sjöräddning eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för m i s s b r u k a v l a r m a n o r d n i n g till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 § luftfartslagen (1957: 297) i paragrafens lydelse enligt lagen (1986:166) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
11 kap.	
1 §	
<i>Föreskrifter angående åtgärder, då luftfartyg är saknat, förolyckat eller nödställt eller fara hotar lufttrafiken (flygräddningstjänst) meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Om regeringen föreskriver det, får myndigheten överlåta åt annan att leda flygräddningstjänsten.</i>	<i>Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i räddningstjänstlagen (0000:000).</i>

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall ha följande lydelse.

<i>Nuvarande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
1 §	

<p>Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på</p> <p>1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), 6 § lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984: 272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret,</p> <p>2. den som deltagar i räddningstjänst eller övning med brandstyrka enligt brandlagen (1974:80), skyddsarbete enligt lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m.m. eller flygräddningstjänst enligt luftfartslagen (1957:297),</p> <p>3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.</p>	<p>Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på</p> <p>1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), 6 § lagen (1981: 292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984: 272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret,</p> <p>2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår enligt räddningstjänstlagen (0000:000) eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297),</p> <p>3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.</p>
--	--

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagar i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall än som avses i första stycket deltagar i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 maj 1986

Närvarande: statsrådet Lundkvist, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist.

Föredragande: statsrådet R. Carlsson

Proposition om räddningstjänstlag, m. m.

1 Inledning

1.1 Räddningstjänstkommittén

Regeringen bemyndigade den 1 mars 1979 chefen för det dåvarande kommundepartementet, statsrådet Hansson, att tillkalla en kommitté med högst fem ledamöter med uppdrag att utreda frågan om ersättning för skador på grund av naturkatastrofer (räddningstjänstkommittén). I uppdraget ingick vidare att klarlägga ansvaret för vidtagande av de geotekniska undersökningar och stabiliseringsåtgärder som är nödvändiga för att jordskred i särskilt utsatta områden skall förhindras. Kommittén skulle även överväga de kostnadsfrågor som uppkommer i detta sammanhang och behandla frågor som rör ersättning för ingrepp enligt 11 § brandlagen (1974: 80) och regressrätt för kostnader för räddningstjänst enligt brandlagen.

Kommitténs uppdrag utvidgades efter hand.

Den 7 juni 1979 gav regeringen kommittén i uppdrag att överväga uppgiftsområde, organisation, sammansättning och verksamhetsformer för en undersökningskommission som skulle träda i funktion vid vissa allvarliga olyckshändelser. Kommittén fick också i uppdrag att utreda frågan om huvudmannaskapet för en räddningstjänst med nuvarande och möjliga uppgifter och huvudmannaskapet för sjuktransporter och ambulansverksamhet. I samband med behandlingen av huvudmannaskapsfrågan skulle kommittén ta upp frågan om en skärpning av bestämmelserna i 14 och 15 §§ brandlagen om skyldighet för bl.a. vissa industriföretag att vidta förebyggande åtgärder. Vidare skulle kommittén överväga och lämna förslag till åtgärder som kan förbättra förutsättningarna för en effektiv räddningstjänst. Regeringen bemyndigade samtidigt statsrådet Hansson att tillkalla ytterligare två ledamöter att ingå i kommittén.

Den 10 februari 1983 gav regeringen kommittén i uppdrag att undersöka möjligheterna att för räddningstjänstens del bygga upp ett system för information om transporter med särskilt farliga kemikalier, dvs. transporter som vid olyckshändelser kan orsaka betydande skada. Kommittén fick också i uppdrag att överväga och lämna förslag till åtgärder som ökar brandskyddet i andra lokaler än bostäder.

Kommittén överlämnade i januari 1980 delbetänkandet (Ds Kn 1980:1) Undersökning av allvarliga olyckshändelser. Regeringen har med utgångspunkt i ett förslag i betänkandet tillsatt en kommitté (Dir 1981:12) med uppdrag att undersöka allvarliga olyckshändelser och tillbud till sådana händelser.

I oktober 1981 överlämnade räddningstjänstkommittén principbetänkandet (SOU 1981:82) Samhällets räddningstjänst.

Kommittén överlämnade i december 1981 delbetänkandet (Ds Kn 1982:1) Ersättning för skador på grund av naturolyckor. I betänkandet behandlas de principer som enligt en överenskommelse mellan försäkringsgivarna bör gälla för ersättning till följd av naturolyckor. Riksdagen har beslutat om principer som i huvudsak överensstämmer därmed (prop.1983/84:6, BoU 6, rskr. 41).

Kommittén överlämnade i juni 1982 rapporten Sjuktransporter med helikopter och i december 1983 delbetänkandet (Ds Fö 1983:2) Geotekniska undersökningar och förebyggande åtgärder mot skred. Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet. Förslaget i delbetänkandet har behandlats i prop.1985/86:150, bil. 3 (kompletteringspropositionen).

I december 1983 överlämnade kommittén också sitt slutbetänkande (SOU 1983:77) Effektiv räddningstjänst. Kommitténs sammanfattning av betänkandet med författningsförslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Slutbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Regeringen beslutade den 3 april 1986 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till räddningstjänstlag, m.m.

Lagrådet har i sitt yttrande, som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*, lämnat förslagen utan erinran utom såvitt avser 60 § i förslaget till räddningstjänstlag. Lagrådet har vidare erinrat om att 45 § i nämnda lagförslag saknar en motsvarighet till bestämmelsen i 11 § tredje stycket brandlagen (1974: 80).

I samband med att jag behandlar 45 och 60 §§ i mitt förslag till räddningstjänstlag, kommer jag att gå in på vad lagrådet har anfört, och förorda viss ändring av 45 och 60 §§. I övrigt överensstämmer propositionens lagförslag med de till lagrådet remitterade lagförslagen. Dessa har därför inte tagits med i propositionen. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i rubriken och ingressen till förslaget om ändring i luftfartslagen (1957:297) med anledning av att beslutade ändringar i luftfartslagen (prop. 1984/85: 212, TU 1985/86: 6, rskr. 1985/86:71) har promulgerats genom lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297).

I fråga om gällande rätt och nuvarande förhållanden i övrigt som jag inte redogör för i det följande hänvisar jag till principbetänkandet och slutbetänkandet. Detsamma gäller i fråga om de närmare överväganden som redovisas i slutbetänkandet.

I fortsättningen kommer jag främst att ta upp de lagstiftningsfrågor som föranleds av kommitténs förslag i slutbetänkandet och som bör beslutas av riksdagen. Mina ställningstaganden till en del övriga förslag som kommittén har lagt fram i slutbetänkandet kommer jag att redovisa för regeringen i andra sammanhang.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

2.1.1 Räddningstjänsten i det moderna samhället

Brand har länge utgjort ett av de vanligaste hoten mot människor och egendom. Samhället har därför på olika sätt vidtagit åtgärder för att bekämpa och förebygga brand samt skador till följd av brand. Trots detta har brandskadorna på senare tid ökat i Sverige på ett sätt som inger oro. Den tekniska utvecklingen i samhället har inneburit att samhället i ökad grad har kommit att stå inför hotet av andra olyckshändelser än brand. Utvecklingen har också medfört att olycksriskerna har ökat och att olyckshändelserna ofta får allvarligare följder än tidigare. Samhällets räddningstjänstorganisation klarar i allmänhet de normala olyckshändelserna bra. Detta kan däremot inte sägas om sådana omfattande olyckshändelser som ur lokal synvinkel inträffar sällan men som kräver stora resurser, fordrar speciell kunskap och ställer särskilda krav på ledningen av räddningstjänsten.

Den utveckling som jag nu har redogjort för kräver att samhällets räddningstjänst och arbetet med att förebygga olyckor blir effektivare.

Riksdagens beslut (prop. 1984/85:161, FöU 12, rskr. 389) om inrättande av statens räddningsverk kan ses som ett led i statsmakernas strävan att möta dessa krav. Beslutet innebär att civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd läggs samman den 1 juli 1986 till en ny central myndighet, statens räddningsverk. Statens räddningsverk skall enligt beslutet vara central myndighet för befolkningsskyddet (alla slags förebyggande åtgärder) och räddningstjänsten i fred och krig. Några av verkets huvuduppgifter är att svara för samordningen av samhällets verksamhet inom dessa områden och att ansvara för att planeringen av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning utformas så att olika räddningsorgan kan arbeta effektivt såväl i fred som i krig.

Föreskrifterna om samhällets räddningstjänst är splittrade på flera olika författningar. Ett sätt att möta kraven på ökad effektivitet är att samla föreskrifterna i en gemensam räddningstjänstlagstiftning. I det följande kommer jag att föreslå en sådan samlad lagstiftning.

2.1.2 En samlad räddningstjänstlagstiftning

Mitt förslag: Statens och kommunernas ansvar för samhällets räddningstjänst skall regleras i en ny lag. I lagen skall finnas bestämmelser om kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Den statliga räddningstjänsten skall omfatta fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst och räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen.

Lagens syfte skall vara att göra räddningstjänsten effektivare. Detta skall uppnås genom en ordning där räddningsorganen i högre

grad än för närvarande samarbetar med varandra och bättre utnyttjar samhällets resurser.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna är genomgående positiva till förslaget. Från några håll uttalas kritik mot den nya terminologi som kommittén föreslår för den kommunala räddningstjänsten.

Skälen för mitt förslag: Den räddningstjänst som samhället har ansvaret för kan delas in i allmän räddningstjänst och särskild räddningstjänst. Den allmänna räddningstjänsten regleras i brandlagen (1974: 80, ändrad senast 1985: 429) och är en uppgift främst för kommunerna. Sedan gammalt har brandsläckning och räddning av liv och egendom i samband med brandsläckning varit kommunala uppgifter. Numera omfattar den allmänna räddningstjänsten även insatser vid andra olyckshändelser. Den särskilda räddningstjänsten är en uppgift för staten. Den består av fjällräddning, sjöräddning, flygräddningstjänst och åtgärder som skall vidtas vid större utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar. För fjällräddningen finns inga särskilda föreskrifter. Om sjöräddningen finns en bestämmelse i förordningen (1969: 320) med instruktion för sjöfartsverket som lägger uppgiften att samordna arbetet för sjöräddning på verket. Om flygräddningstjänsten finns några bestämmelser i luftfartslagen (1957: 297) och luftfartskungörelsen (1961: 558). Det kan anmärkas att riksdagen nyligen har beslutat omfattande ändringar i luftfartslagen genom lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen som träder i kraft den 1 januari 1987 och att luftfartskungörelsen kommer att upphöra att gälla den 1 januari 1987 och ersättas av luftfartsförordningen (1986:171). Författningsändringarna innebär inte några sakliga ändringar i fråga om flygräddningstjänsten. Bestämmelser om räddningstjänsten vid atomolyckor finns i lagen (1960:331, ändrad senast 1983:230) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m.m., i det följande kallad atomskyddslagen.

Av vad jag nu har anfört framgår att bestämmelserna om den räddningstjänst som samhället har ansvaret för finns i olika författningar och att det i vissa fall saknas föreskrifter. I dagens samhälle kan de olika formerna av räddningstjänst inte bedrivas isolerade från varandra. För att räddningsinsatserna skall kunna bli så effektiva som möjligt fordras ett samarbete mellan de olika räddningsorganen och att alla tillgängliga resurser kan utnyttjas. Jag delar kommitténs uppfattning att en enhetlig lagstiftning om samhällets räddningstjänst skulle underlätta en sådan samordning. Ett viktigt inslag i en sådan lagstiftning bör vara föreskrifter som gör det möjligt för ett räddningsorgan att vid en räddningsinsats kunna disponera andra resurser än de egna. För att särskilt markera den vikt som ligger i ett brett samarbete mellan de olika räddningsorganen anser jag också att lagen bör innehålla en bestämmelse om detta. Om de organisatoriska formerna för kommunernas samverkan återkommer jag i det följande.

Jag förordar alltså att samhällets räddningstjänst regleras i en ny lag som bör få benämningen räddningstjänstlag. I en sådan enhetlig lag finns det behov att skilja mellan vad som i dag kallas allmän räddningstjänst och särskild räddningstjänst. Dessa uttryck är dock - som kommittén anför - inte tillräckligt beskrivande. I likhet med kommittén anser jag därför att man bör knyta an till huvudmannskapet för räddningstjänsten och i stället använda termerna kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. I fråga om den kommunala räddningstjänsten har det av tradition varit vanligt med uttryck som är sammansatta med ordet "brand". Som exempel kan nämnas brandförsvår, brandstyrelse, brandkår och brandchef. Detta kan leda till tanken att kommunens räddningsorgan endast har till uppgift att ingripa vid bränder. Det är enligt min mening nu dags att markera att kommunens ansvar är bredare. Av den anledningen förordar jag i likhet med kommittén att ordet "räddning" ersätter ordet "brand" i de sammansatta uttryck som förekommer inom den kommunala räddningstjänsten.

2.1.3 Tillämpningsområdet för den nya lagen

Mitt förslag: Lagen skall innehålla bestämmelser om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivas. Med räddningstjänst skall avses räddningsinsatser som skall göras vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra eller begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Lagen skall också innehålla bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder.

Lagen skall inte omfatta efterforskning av försvunna människor annat än i samband med fjällräddning, flygräddning och sjöräddning.

Lagen skall inte heller gälla hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763).

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt med följande undantag. Kommitténs räddningstjänstbegrepp är vidare. Åtgärder skall även vidtas för att hindra eller begränsa skador på djur. Åtgärder skall dessutom vidtas redan då det föreligger fara för en olyckshändelse. Till räddningstjänst hänförs i förslaget också åtgärder som skall vidtas vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför så att skador på människor, djur, egendom eller i miljön hindras eller begränsas. (Betänkandet s. 236-238, 242-243 och 2 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Kommittén föreslår att bestämmelser om planerings- och samordningsansvaret för alla slag av sjuktransporter skall tas in i hälso- och sjukvårdslagen (1983:763) och att sjukvårdshuvudmännen skall vara skyldiga att betala ersättning till de kommuner som utför sjuktransporter i terrängen. (Betänkandet s. 349-352).

Remissinstanserna: Många är positiva till förslaget i fråga om räddningstjänstbegreppet. Flera instanser anser emellertid att det är svårt att överblicka vilka följder förslaget kan få bl. a. i ekonomiskt hänseende. När det gäller sjuktransporter råder enighet om att sjukvårdshuvudmännen fullt ut skall svara för de vägbundna transporter. Det ekonomiska ansvaret för sjuktransporter i terrängen bör enligt Landstingsförbundet ligga på kommunerna. Svenska kommunförbundet anser tvärtom att detta ansvar bör åvila landstingskommunerna.

Skälen för mitt förslag: Frågan om hur vid definitionen av begreppet räddningstjänst skall göras har i praktiken störst betydelse för den kommunala räddningstjänsten. Jag avser därför att redovisa mina ställningstaganden i fråga om räddningstjänstbegreppets innehåll när jag behandlar den kommunala räddningstjänsten. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang ta upp frågan om det i lagen särskilt skall anges

att räddningstjänståtgärderna också skall avse att hindra eller begränsa skador på djur. Lagen blir med en sådan utformning tillämplig på vilda djur. Jag anser att det skulle föra för långt att låta räddningsorganen svara för att det vidtas åtgärder så att varje skada på vilda djur hindras eller begränsas vid olyckshändelser. Endast om skadorna är av sådan omfattning att man kan tala om skador i miljön blir det aktuellt att göra räddningsinsatser. Ett exempel på sådana omfattande skador är när sjöfåglar är indränkta med olja vid tankfartygsolyckor. Det är då en uppgift för räddningsorganen att avliva fåglarna. Tama djur är att hänföra till egendom. Djur bör alltså inte särskilt anges i lagen.

Av hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) följer att landstingskommunernas ansvar för transportväsendet är begränsat till vägbundna transporter. I rapporten Sjuktransport med helikopter föreslår kommittén att landstingskommunerna skall ha ansvaret för de flygburna sjuktransporterna. Detta förslag bereds för närvarande inom socialdepartementet. Frågan om landstingskommunerna skall ha ansvaret för sjuktransporter i terrängen hänger enligt min mening nära samman med frågan om vilket ansvar de skall ha för sjuktransporterna i allmänhet. Jag anser att dessa frågor bör lösas samtidigt. Jag är därför inte beredd att lägga fram ett särskilt förslag i fråga om ansvaret för sjuktransporter i terrängen i samband med räddningsingripanden. Detta ansvar får därför tills vidare ligga kvar på kommunerna.

I denna fråga har jag samrått med chefen för socialdepartementet.

2.1.4 Begränsningar i ansvaret för räddningstjänsten

Mitt förslag: Nuvarande begränsningar i fråga om skyldigheten att ingripa skall i huvudsak gälla även i fortsättningen i fråga om kommunal räddningstjänst. Begränsningarna skall gälla även beträffande statlig räddningstjänst. Det innebär att skyldigheten att ingripa skall föreligga endast om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatserna och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunerna svarar för insatserna.

Kommitténs förslag: Räddningstjänsten skall inte vara skyldig att ingripa i bagatellartade situationer eller i situationer där det är rimligt att enskilda fysiska eller juridiska personer själva svarar för räddningsåtgärderna (Betänkandet s. 245-246).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning. Svenska kommunförbundet anser att ansvaret bör bedömas även med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande och kostnaderna för räddningsåtgärderna.

Skälen för mitt förslag: För att inte äventyra effektiviteten hos räddningstjänstorganisationen måste skyldigheten att ingripa begränsas.

Med anledning av att kommitténs förslag i denna del - enligt vad som framkommer i remissbehandlingen - kan ge upphov till missförstånd vill jag säga följande.

I vissa fall kan enskilda vara skyldiga att hålla egen beredskap för räddningsåtgärder. Enbart den omständigheten att någon har ålagts en sådan skyldighet utgör inte någon begränsning i statens eller kommunens skyldighet att ingripa vid en olyckshändelse. Givetvis skall den enskildes resurser i första hand tas i anspråk men räcker de inte till, skall samhällets räddningsorgan träda in.

Som kommittén anför bör skyldigheten att ingripa givetvis inte avse bagatellartade situationer eller situationer där det är rimligt att den enskilde själv svarar för räddningsåtgärderna. I likhet med vad Svenska kommunförbundet uttalar i sitt remissvar vill jag framhålla att insatsskyldigheten bör bedömas även med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande och kostnaderna för räddningsåtgärderna.

En närmare redogörelse för innebörden av begränsningarna i skyldigheten att ingripa lämnas i specialmotiveringen.

2.2 Kommunal räddningstjänst m. m.

2.2.1 Kommunens ansvar för räddningstjänsten

Mitt förslag: Kommunerna skall svara för räddningstjänsten i samma utsträckning som enligt nuvarande ordning. Det innebär att kommunerna vid olyckshändelser eller då faran för olyckshändelser är överhängande skall vidta åtgärder så att skador på människor eller egendom eller i miljön hindras eller begränsas. Kommunernas ansvar skall inte gälla fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst eller räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar.

Kommitténs förslag innebär att kommunerna får utökade skyldigheter att ingripa. Utöver de situationer som anges i mitt förslag föreslår kommittén att ingripanden också skall göras vid fara för olyckshändelser och vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara för sådana störningar (Betänkandet s. 236-238 och s. 242-243).

Remissinstanserna: Många är positiva till kommitténs förslag. Åtskilliga anser dock att dess konsekvenser - särskilt i ekonomiskt hänseende - är svåra att överblicka.

Skälen för mitt förslag: Jag behandlar först kommitténs förslag att utvidga skyldigheten att ingripa till att även avse fall då det föreligger fara för olyckor.

Som motiv till detta förslag anför kommittén att vissa straffbestämmelser visar att lagstiftaren har bedömt att förekomsten av fara för vissa olyckshändelser är en så allvarlig händelse att samhället bör ingripa för att förhindra att sådan fara uppstår. Kommittén pekar därvid på bestämmelserna i 13 kap. brottsbalken om allmänfarlig ödeläggelse (3 §), allmänfarlig vårdslöshet (6 §) och underlåtenhet att avvärja allmänfara (10 §) samt på bestämmelserna i brandlagen om straff för ovarsamhet med eld och brandfarliga föremål och underlåtenhet att vidta åtgärder trots kännedom om brand eller överhängande fara för brand (17 och 18 §§ samt 24 § 4).

Jag kan inte dela kommitténs uppfattning på denna punkt. Att det finns straffbestämmelser som uttrycker att samhället ogillar vissa för människor och egendom farliga handlingar kan inte leda till slutsatsen att samhället bör ta på sig ett allmänt ansvar för räddningsinsatser vid fara för olyckshändelser av olika slag. En sådan skyldighet måste grunda sig på andra överväganden.

Kommittén anför vidare ekonomiska skäl för att ansvaret för ingripanden skall föreligga redan vid fara för olyckshändelser. Ett utökat ansvar skulle enligt kommittén sannolikt minska den tvekan som ibland förekommer om kommunens räddningsorgan skall ingripa eller inte. Insatserna skulle i en del fall påbörjas på ett tidigare stadium, vilket skulle reducera skadorna och hålla nere kostnaderna för räddningsarbetet. Enligt kommittén väger dessa fördelar mer än väl upp de mycket begränsade kostnaderna för det utökade antalet insatser som kan bli följden på en del håll.

Jag håller med kommittén att det är viktigt att ingripanden görs på ett så tidigt stadium som möjligt för att förhindra olyckshändelser. Så torde också ske i de fall man kan förutse att en händelse kan komma att utvecklas till en för människor eller egendom farlig situation.

Ett allmänt ansvar för att räddningsingripanden kommer till stånd i alla de fall då det föreligger fara för olyckshändelser skulle emellertid enligt min mening föra för långt. I likhet med vad en del kommuner anför i sina remissvar finner jag att följderna blir svåra att överblicka. De farhågor som kommer fram i remissbehandlingen om att det utvidgade ansvaret skulle komma att medföra ökade kommunala kostnader inte bara för ett större antal insatser utan också för planering, organisation och information är enligt min mening berättigade. Reglerna om ersättning av statsmedel till kommunerna för vissa räddningstjänståtgärder innebär också att även staten skulle komma att få bära ökade kostnader. Det kan enligt min mening inte uteslutas att ett utvidgat ansvar att ingripa kommer att leda till en anhopning av larm och framställningar om hjälp hos räddningsorganen. Om de inte tillförs ytterligare resurser, skulle detta begränsa deras möjligheter att ingripa i de akuta fallen. Detta rimmar illa med vad som är avsikten med reformen av samhällets räddningstjänst, nämligen att den skall bli effektivare utan att medföra ökade kostnader för samhället.

Uttrycket "fara för olyckshändelse" är enligt min mening alltför vagt. Som Stockholms kommun påpekar gäller detta särskilt i förhållande till den föreslagna bestämmelsen om att ansvaret inte gäller vid sådana tillfällen då den enskilde själv kan ingripa tillräckligt snabbt för att hindra eller begränsa skada.

Det skulle också i vissa fall bli svårt att skilja åtgärder som är att hänföra till räddningstjänst från olycksförebyggande åtgärder om ansvaret för ingripanden utvidgas till fara för olyckshändelser.

På grund av vad jag nu har anfört finner jag att ansvaret för att ingripanden kommer till stånd inte bör utvidgas till att avse fara för olyckshändelser.

Jag övergår nu till att behandla kommitténs förslag att kommunens ansvar även skall avse allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Som kommittén påpekar föreslog räddningstjänstutredningen i betänkandet (SOU 1971: 50) Räddningstjänst att kommunerna skulle vara skyldiga att ingripa när viktiga samhällsfunktioner äventyras. Vid tillkomsten av brandlagen fann emellertid departementschefen (prop. 1973:185) att det varken var nödvändigt eller lämpligt att föreskriva skyldighet för räddningsorganen att avvärja eller begränsa störningar i samhällsfunktionerna. Departementschefen konstaterade därvid att remissinstanserna visserligen inte hade haft något att erinra mot förslaget men att de, liksom utredningen, inte hade gått närmare in på innebörden av eller motiven för förslaget. Det kunde, enligt departementschefen, naturligtvis inträffa att en olyckshändelse medförde risker för sådana störningar i viktiga samhällsfunktioner som det lämpligen borde åligga räddningsorganen att avvärja eller begränsa. Uttrycket viktiga samhällsfunktioner var emellertid enligt departementschefens mening både vidsträckt och obestämt. Departementschefen anförde vidare att, när ett ingripande av räddningsorganen påkallades av en händelse som kunde medföra att viktiga samhällsfunktioner stördes, ett ingripande regelmässigt torde ha varit påkallat redan med hänsyn till räddningsorganens uppgift att vid olyckshändelser avvärja eller begränsa skador på människor och egendom.

Liksom räddningstjänstutredningen på sin tid går kommittén inte närmare in på förslagets innebörd.

Det finns många viktiga samhällsfunktioner. Det kan enligt min mening knappast vara lämpligt att de kommunala räddningsorganen skall ha ansvaret för ingripanden i alla fall då någon sådan funktion blir störd och skador eller risk för skador kan uppkomma. Vid avbrott av el-, vatten-, eller värmedistributionen - för att nu nämna de exempel på samhällsfunktioner som kommittén anger - måste rimligen de som svarar för nyttigheterna se till att avbrottet upphör. En annan sak är att ett sådant avbrott kan medföra att det uppstår en situation som motiverar ett räddningstjänstingripande. Som departementschefen var inne på vid brandlagens tillkomst grundar sig ett sådant ingripande på räddningsorganens skyldighet att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Jag vill också ta upp en annan aspekt. Som kommitténs förslag är utformat skulle kommunen vara ansvarig för att ett ingripande sker, oavsett på vilket sätt störningen har uppstått. Som Göteborgs kommun påpekar innebär det att kommunerna skulle ingripa vid vissa konflikter på arbetsmarknaden. Något sådant bör givetvis inte komma i fråga.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag att kommunernas ansvar inte heller bör utvidgas till att avse allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Jag är alltså inte beredd att föreslå att kommunernas ansvar för att räddningsåtgärder vidtas skall bli mer omfattande än vad som gäller enligt nuvarande ordning.

En utförligare redogörelse av vad som avses med olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser lämnas i specialmotiveringen. Detsamma gäller innebörden av kommunernas ansvar för räddningstjänsten.

2.2.2 Förebyggande åtgärder

Mitt förslag: Varje kommun skall liksom hittills svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

Kommitténs förslag: Kommunen skall svara för förebyggande åtgärder mot brand i kommunen. Om det i samband med räddningstjänst eller verksamhet till förebyggande av brand upptäcks förhållanden som kan leda till annan olyckshändelse än brand skall förhållandet påtalas

hos ansvariga myndigheter (Betänkandet s. 436-454).

Remissinstanserna: Förslaget möter inga erinringar.

Skälen för mitt förslag: För närvarande har kommunerna enligt 2 § brandlagen ansvaret för förebyggande åtgärder mot brand. Detta tar sig främst uttryck i brandsyneverksamheten och sotningsverksamheten. Enligt min mening finns det ingen anledning att ändra på denna ordning. Vad man kan diskutera är om kommunerna också skall få ansvaret för förebyggande åtgärder mot andra olyckshändelser än bränder.

Det finns många verksamheter där det finns risker för att det skall inträffa andra olyckshändelser än bränder. Är riskerna betydande eller skulle verkningarna av en olyckshändelse bli stora har samhället i allmänhet reglerat verksamheten genom särskild lagstiftning. I sådan lagstiftning finns ofta regler om skyldigheter för den som svarar för verksamheten att vidta åtgärder av olika slag så att olyckshändelser förebyggs. Lagstiftningen innehåller också bestämmelser om vilka myndigheter som skall se till att föreskrifterna följs. I likhet med kommittén finner jag att kraven på de åtgärder som behövs för att förebygga sådana olyckshändelser bör ställas med stöd av speciallagstiftningen inom det ifrågavarande området.

Lakttagelser av brister och missförhållanden som kan leda till andra olyckshändelser än bränder bör givetvis vidarebefordras till ansvariga myndigheter. Som kommittén anför kan en föreskrift härom göra den personal som ansvarar för den förebyggande verksamheten mot brand mer uppmärksam på de brister som förekommer. Enligt min mening bör kommunen emellertid ha ett större och mer aktivt ansvar. Jag förordar därför att kommunen skall främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

2.2.3 Brandsyneverksamheten

Mitt förslag: Brandsyneverksamheten skall bedrivas på samma sätt som hittills. Kommunerna skall få rätt att föreskriva att avgift skall erläggas för brandsynen.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt. Det innehåller dock ingen föreskrift om brandsynevavgift (Betänkandet s. 442-444).

Remissinstanserna har inga erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: I likhet med kommittén anser jag att brandsyneverksamheten inte bör förändras. I det följande kommer jag att föreslå att räddningsnämnden i egenskap av tillsynsmyndighet skall få befogenhet att meddela vitesförelägganden och att det skall införas ett system med typgodkännande för lös inredning. Dessa förslag är ägnade att göra brandsyneverksamheten effektivare.

Brandsyneverksamheten tillgodoser inte bara samhällets krav på brandskydd utan tjänar även den enskildes intressen. Jag anser därför att det är naturligt att kommunerna - i likhet med vad som gäller i fråga om sotning - får ta ut avgifter för brandsynen.

2.2.4 Sotningsverksamheten

Mitt förslag: Sotningsverksamheten skall organiseras och bedrivas på samma sätt som tidigare. Det innebär att kommunerna skall svara för att sotning utförs regelbundet. Vid sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. Vid sotningen skall också det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras ur brandskyddssynpunkt. Kontroll av brandskyddet kan också utföras vid andra tillfällen. Sotningen skall utföras av skorstensfejarmästare eller av skorstensfejare som biträder skorstensfejarmästaren. I fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus får kommunen medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

Bestämmelser om obligatorisk sotning tas in i räddningstjänstlagen.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att bestämmelserna om sotning tas in i en särskild lag, lag om sotningsverksamheten, i vilken samhällets sotningsverksamhet anges ha till syfte att hindra uppkomst och spridning av brand och att främja en god energihushållning. Kommittén föreslår vidare att räddningsnämnden skall fastställa sotningsfristerna inom en i lagen angiven tidsram på två år. I övrigt överensstämmer kommitténs förslag i huvudsak med mitt förslag (Betänkandet s. 449-451 och 1-9 §§ förslaget till lag om sotningsverksamheten).

Remissinstanserna: De flesta tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att sotningsväsendet regleras i en särskild lag. Från många håll uttalas kritik mot skorstensfejarmästarnas monopolställning. I fråga om sotningsfristerna råder delade meningar. En mening, som många omfattar, är att det sotas för ofta och att förslaget om maximala sotningsfrister om två år går för långt. En annan uppfattning, som företräds av Svenska Skorstensfejarmästarnas Riksförbund, är att det av säkerhetsskäl är olämpligt att låta räddningsnämnden bestämma sotningsfristerna. Olika uppfattningar kommer även fram i fråga om de obligatoriska arbetsuppgifterna för sotningsväsendet. Svenska Skorstensfejarmästarnas Riksförbund och statens planverk hävdar att rengöring och kontroll av anläggningar som eldas uteslutande med gas bör ingå i dessa arbetsuppgifter. Svenska Gasföreningen har en rakt motsatt uppfattning och biträder kommitténs förslag.

Skälen för mitt förslag: Kommittén anför att sotningsväsendet, trots att det spelar en betydelsefull roll i det brandförebyggande arbetet, inte bör regleras i räddningstjänstlagstiftningen eftersom det finns en allmän strävan att förändra verksamheten i riktning mot ett ökat energisparande. Kommittén föreslår emellertid inga föreskrifter om energisparande som är bindande för kommunerna eller de enskilda.

Personalen inom sotningsväsendet har viktiga uppgifter på energihushållningsområdet. Denna syn har kommit till uttryck i riksdagens beslut (prop. 1984/85: 5, BoU 6, rskr. 82) om utvecklad kommunal energiplanering m. m. Genom beslutet anslög riksdagen medel till kompletteringsutbildning inom energihushållningsområdet för personal inom sotningsväsendet. Det råder dock allmän enighet om att dessa uppgifter inte skall vara obligatoriska och någon reglering i lag av dem behövs därför inte. De bestämmelser om sotningsverksamheten som kräver lagstiftning är de som rör de obligatoriska uppgifterna att rengöra och kontrollera vissa eldstäder m. m. Dessa uppgifter har till syfte

att förebygga brand. Jag anser därför att föreskrifterna om dessa bör tas in bland övriga föreskrifter om förebyggande av brand i räddningstjänstlagen.

För närvarande är sotningen en kommunal angelägenhet. Kommunerna får själva bestämma om de skall bedriva verksamheten i egen regi eller i entreprenadform. Endast en skorstensfejarmästare eller en skorstensfejare som är anställd för att biträda honom har rätt att utföra den sotning och kontroll som är obligatorisk.

I remissbehandlingen krävs från en del håll att sotningsväsendets driftsformer reformeras på ett genomgripande sätt. Jag finner emellertid att det inte föreligger skäl att nu aktualisera denna fråga. Jag biträder därför kommitténs förslag att sotningsväsendet organiseras och bedrivs på samma sätt som tidigare.

Varje kommun bestämmer för närvarande sotningsfristernas längd i brandordningen. Brandordningen skall emellertid, för att bli gällande, fastställas av länsstyrelsen. Vid fastställelseprövningen följer länsstyrelserna i allmänhet de rekommendationer i fråga om sotningsfrister som statens brandnämnd meddelar. På detta sätt uppnås en likformighet när det gäller sotningsfristernas längd. Jag vill stryka under att den obligatoriska sotningen inte görs i något annat syfte än att vara brandförebyggande. Ansvar för den förebyggande verksamheten mot brand bör - som jag förut har anfört - ligga på kommunerna. Att göra något undantag för sotningen anser jag inte vara motiverat. Härav följer att det får ankomma på kommunerna att bestämma om sotningsfristerna inom de ramar som räddningsverket kan komma att föreskriva.

Det finns dock anledning att påpeka att fristerna skall bestämmas enbart med hänsyn till vad som krävs från brandskyddssynpunkt. Det får bli en uppgift för statens räddningsverk att noga följa hur kommunerna bestämmer sotningsfristerna och bistå kommunerna med allmänna råd. Jag kommer att föreslå regeringen att uppdraga åt räddningsverket att göra en utvärdering av sotningsverksamheten sedan erfarenheter av räddningstjänstlagen har vunnits.

Jag anser således att det inte - som kommittén föreslår - behövs någon bestämmelse om maximifrist i lagen.

Som jag redan har anfört förordar jag ingen utvidgning av de objekt som skall sotas och kontrolleras. Det innebär följaktligen att jag går emot det från vissa remissinstanser framförda förslaget att gaseldade anläggningar skall sotas. Den frågan bör dock bevakas av räddningsverket och belysas i den utvärdering som jag nyss berörde.

2.2.5 Räddningsnämnd

Mitt förslag: I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd. Nämnden skall genomföra den verksamhet som kommunen enligt den föreslagna lagen har ansvaret för, i den mån verksamheten inte ankommer på räddningskåren. Nämnden får i egenskap av tillsynsmyndighet befogenhet att meddela förelägganden och förbud och att förena dessa med vite.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (8 och 9 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst, 5 § förslaget till lag om sotningsverksamheten och betänkandet s. 443, 450 och 522).

Remissinstanserna: De flesta är positiva till förslaget. Några är tveksamma till förslaget om att lägga befogenheten att meddela förelägganden och förbud på räddningsnämnden. Dessa instanser hävdar att brandskyddsfrågor inte är politiska frågor.

Skälen för mitt förslag: Kommitténs förslag motsvarar till en del bestämmelsen om brandstyrelse i 3 § brandlagen. Enligt brandlagen är brandstyrelsens uppgifter tämligen begränsade. Brandstyrelsen handhar förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter (3 §). Härefter ingår att utse brandchef, vice brandchef och skorstensfejarmästare. Brandstyrelsen får också ta ut tjänstepliktiga för tjänstgöring i brandvärdet (10 §) och besluta om att sätta upp brandförsvarsanordningar på annans egendom (16 §). Brandstyrelsen har inte rätt att utfärda förelägganden och förbud. Sådan myndighetsutövning tillkommer i stället brandchefen, skorstensfejarmästaren eller - i vitesfallen - länsstyrelsen.

En allmän strävan när det gäller kommunal verksamhet är att öka de förtroendevaldas inflytande. Jag anser att detta även bör gälla i fråga om den kommunala räddningstjänsten och kan inte dela de farhågor som kommer fram i remissbehandlingen över att de lokala politikerna får ett ökat ansvar för förebyggande åtgärder.

Jag biträder alltså kommitténs förslag om utökade befogenheter för den kommunala nämnd som skall genomföra kommunens uppgifter enligt den föreslagna lagen. Liksom i annan kommunal förvaltning bör det vara möjligt för nämnden att delegera vissa myndighetsuppgifter. Detta bör dock inte gälla frågor om viten eller frågor om vidtagande av åtgärder på bekostnad av någon som har varit försumlig eller andra frågor av större vikt.

2.2.6 Räddningskår

Mitt förslag: I varje kommun skall det finnas en räddningskår. Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen skall ha ansvaret för. Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan det också ingå räddningsvårn. Personalen i en räddningsstyrka skall vara anställd. Personalen i räddningsvärdet skall inte vara anställd utan tjänstgöra på grund av tjänsteplikt.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag men innehåller inget om räddningskårens uppgifter (11 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna lämnar i allt väsentligt förslaget utan erinran. Från något håll framförs kritik mot kommitténs sätt att använda begreppen räddningsstyrka och räddningskår.

Skälen för mitt förslag: Kommitténs förslag överensstämmer med bestämmelserna i 4 § brandlagen men kommittén har kastat om begreppen styrka och kår. Dessa begrepp har därmed anpassats till hur de faktiskt har kommit att användas. Det är även enligt min mening

nödvändigt att en ändring görs så att begreppet kår får den vidare betydelsen. Räddningskåren skall göra räddningsinsatser, dvs. svara för den operativa verksamheten inom räddningstjänsten i kommunen. Detta bör komma till uttryck i lagen. I övrigt finner jag inte någon anledning att frångå kommitténs förslag.

2.2.7 Överlåtelse av räddningskårens uppgifter

Mitt förslag: Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår. Kommunen får också överlåta på någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens. Har det vid en anläggning inom kommunen organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med anläggningens ägare eller innehavare om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

Kommitténs förslag: En kommun får träffa avtal om att annan kommun eller annat organ skall sköta räddningstjänsten i kommunen eller medverka i räddningstjänsten i kommunen. Skötseln av kommunens räddningstjänst i dess helhet får dock överlåtas endast åt en annan kommun (13 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Några remissinstanser som företräder näringslivet anser att skötseln av hela räddningstjänsten skall kunna överlåtas till enskilda företag. Från arbetstagarhåll hävdas en motsatt ståndpunkt.

Skälen för mitt förslag: En väl fungerande organisation för räddningstjänsten är viktig för människors säkerhet till liv och egendom. Det är samhällets uppgift att svara för att det alltid finns en sådan organisation. Detta innebär enligt min mening att samhället måste ta det direkta ansvaret för såväl planering som genomförande av räddningstjänsten. Därtill kommer att riksdagen har beslutat (prop. 1981/82:102 bil. 2, FöU 18, rskr. 374) att kommunerna skall ta över ledningen av civilförsvsverksamheten på lokal nivå i krig och det planläggningsansvar i fred som hänger samman med detta. För att genomföra beslutet har riksdagen beslutat lagen (1984:1026) om ändring i civilförsvslagen (1960:74) och lagen (1984:1027) om ändring i lagen om kommunal beredskap (1964:63) (prop. 1984/85: 49, FöU 5, rskr. 93). Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Den nya kommunala uppgiften innebär att civilförsvsverksamheten kommer att integreras med räddningstjänsten.

Jag anser alltså att samhället måste ha det direkta inflytandet över skötseln av räddningstjänsten.

Som jag närmare kommer att beröra i det följande bör kommunerna vara skyldiga att samverka med varandra om räddningstjänsten. Det kan vid ett sådant samarbete visa sig vara lämpligt att en kommun övertar vissa uppgifter inom räddningstjänsten från en annan kommun. I något fall kan det t.o.m. vara fördelaktigt att skötseln av hela räddningstjänsten överlämnas till den andra kommunen. Det bör därför vara möjligt för en kommun att komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår eller att träffa avtal med en annan kommun om att den andra kommunens räddningskår skall helt eller delvis ombesörja de uppgifter som ankommer på räddningskåren.

I vissa kommuner finns det vid industrier och andra anläggningar särskilda enheter för räddningsinsatser. Dessa enheter kan vara av sådan storlek och kvalitet att de mycket väl också kan användas i den kommunala räddningstjänsten. Särskilt för mindre kommuner med små resurser kan det vara fördelaktigt att en sådan enhet knyts till den kommunala räddningstjänsten. Det bör därför öppnas en möjlighet för kommunerna att träffa avtal med ägaren eller innehavaren av en sådan anläggning om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren. Genom räddningschefen garanteras ett kommunalt inflytande över verksamheten.

Det bör också vara möjligt för kommunen att överlåta på andra myndigheter eller enskilda - att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens. Det jag främst tänker på är bekämpning av olja eller andra skadliga ämnen när det framstår som lämpligt att utnyttja den speciella kompetens som kan finnas hos t.ex. saneringsföretag. Även andra liknande speciella uppgifter är tänkbara. Lagen tillåter dock inte att en kommun uppdrar åt ett privat företag att fullgöra räddningskårens alla uppgifter. Det blir således endast begränsade delar av räddningskårens verksamhet som kan överlåtas.

2.2.8 Kommunal samverkan

Mitt förslag: Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten.

Kommitténs förslag: Kommunerna skall samverka med varandra om räddningstjänsten inom lämpliga räddningsregioner. Regeringen får fastställa gränser för räddningsregioner. (Betänkandet s. 257-261).

Remissinstanserna: De flesta som yttrar sig i frågan stöder kommitténs förslag. Några är kritiska till att regeringen skall ges möjlighet att fastställa räddningsregioner.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare förordat att kommunen skall vara huvudman för räddningstjänsten inom kommunen. För att minska olikheterna inom räddningstjänsten och för att höja dess effektivitet fordras det enligt min mening att kommunerna samverkar.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till regeringens skrivelse 1982/83:22 om huvudmannaskapet för räddningstjänsten, m.m. I skrivelsen anför föredragande statsrådet bl. a. att han i fråga om regionindelningen för räddningstjänsten i fred kan ansluta sig till uppfattningen att en ökad samverkan mellan kommunerna bör ske inom lämpliga regioner som bör bildas på frivillig väg.

Som jag tidigare har nämnt har riksdagen bl. a. beslutat lagen (1984:1026) om ändring i civilförsvslagen (1960:74) för att genomföra beslutet om att kommunerna skall ta över ledningen av civilförsvsverksamheten på lokal nivå i krig och det planläggningsansvar som hänger samman med detta. Till grund för lagstifningsärendet låg betänkandet (Fö 1983:10) Kommunerna och civilförsvaret - ledning och planläggning på lokal nivå. När det gäller ledningen av civilförsvsverksamhet som rör flera kommuner föreslogs i betänkandet att kommunerna för samordning av verksamheten skulle bilda särskilda civilförsvsregioner. I propositionen förordades en annan lösning.

Föredraganden hänvisade till att regeringen i den nämnda skrivelsen hade betonat vikten av frivillighet i fråga om regionindelningen för räddningstjänsten och fann att man inte borde lägga något annat betraktelsesätt på indelningen i civilförvarsregioner. Föredraganden ansåg därför att det räckte att det i 6 § civilförvarslagen togs in en föreskrift om att kommunerna skall ta till vara möjligheterna till samverkan mellan sig. Riksdagen beslutade i överensstämmelse härmed.

Även när det gäller utformningen av kommunernas samverkan om räddningstjänsten vill jag betona vikten av frivillighet. Innehållet i samarbetet och formerna för detta bör bestämmas av kommunerna själva utan inblandning från statens sida. Enligt min mening räcker det att det i den föreslagna lagen tas in en föreskrift om att kommunerna skall samarbeta med varandra. En sådan föreskrift bör inte bara gälla resurserna inom räddningstjänsten. Ett samarbete mellan kommunerna är även viktigt när det gäller åtgärder som förebygger bränder och skador till följd av bränder.

I detta sammanhang vill jag nämna att jag har erfarit att Svenska kommunförbundets arbete med att åstadkomma en rikstäckande s.k. regionindelning för kommunal samverkan inom räddningstjänsten nu har kommit så långt att det endast återstår formella beslut i några kommuner i Stockholms län. Jag anser det vara värdefullt att arbetet med bildandet av räddningsregioner nu är i det närmaste avslutat och förutsätter att detta kommer att gagna det kommunala samarbetet inom räddningstjänsten. Samtidigt vill jag understryka att det är angeläget att kommunerna tar till vara de möjligheter som föreligger att utveckla samarbetet inom regionerna för att få till stånd en mera rationell och effektiv verksamhet.

2.2.9 Plan för räddningstjänsten

Mitt förslag: För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan.

Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,
4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspänningstid),
5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,
6. det minsta antal övningar som skall hållas med räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall medföra allvarliga skador på människor eller i miljön samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,
2. hamnar och deras gränser i vattnet,
3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

Kommitténs förslag: För varje kommun skall finnas en räddningstjänstordning med föreskrifter om räddningskårens organisation, den beredskap för räddningstjänst som skall finnas, det för beredskapen lägsta antal räddningsbefäl och övrig räddningspersonal som skall finnas samt kommunens ansvar för räddningstjänst i vattenområde i hamnar inom kommunen.

- Av räddningstjänstordningen skall vidare framgå till vilken räddningsregion kommunen hör, avtal med annan kommun om gemensam räddningschef eller om gemensam befälsberedskap samt i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen skall skötas enligt avtal. (15 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Få yttrar sig över kommitténs förslag i denna del.

Några anser att räddningstjänstordningen bör innehålla ytterligare bestämmelser om kommunens räddningstjänst.

Skälen för mitt förslag: Enligt brandstadgan (1962:91) skall för varje kommun finnas en brandordning. Den skall innehålla de bestämmelser som behövs för ordnande av brandförsvaret i kommunen (1 §). Med uttrycket brandförsvaret i kommunen avses såväl kommunens eget brandförsvaret som brandförvarsåtgärder som ankommer på enskilda eller på staten eller kommunen i egenskap av fastighetsägare.

I brandstadgan finns detaljerade bestämmelser om vad som skall tas in i brandordningen rörande den kommunala räddningstjänstens organisation.

Enligt dessa skall det i brandordningen finnas

1. bestämmelser om den kommunala brandstyrkans organisation och om det lägsta antal övningar som skall hållas med brandstyrkan (4 § 1 st)
2. uppgifter om kommunen har brandchef eller vice brandchef gemensamt med en annan kommun (4 § 2 st)

3. uppgift - i förekommande fall - om i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen enligt avtal eller beslut skall ombesörjas av annan än brandkåren i kommunen (4 § 3 st),

4. uppgift om det vattenområde i hamn inom vilket kommunen svarar för åtgärder för att avvärja, eller begränsa skada till följd av utflöde av olja eller annat som är skadligt (4 a §),

5. uppgift om tid för första utryckning (5 §),

6. bestämmelser om det lägsta antal brandbefäl och brandmän som erfordras för att första utryckning skall kunna ske inom denna tid (5 §),

7. bestämmelser om den kompetens som fordras för kommunens brandbefäl (7 § 3 mom.),

8. bestämmelser om alarmering samt om de övriga anordningar som

behövs för brandförsvaret i kommunen (11 § 3 st),

9. bestämmelse om sotningsfrister (15 § 2 st),

10. bestämmelse om sotningsdistrikt (16 § 1 st),

11. bestämmelser om skorstensfejarmästares åligganden (19 §).

Utöver dessa bestämmelser kan en brandordning innehålla föreskrifter om enskildas skyldigheter, t. ex. skyldighet att hålla brand- och livräddningsredskap eller skyldighet för den som vill göra upp eld på plats där elden lätt kan sprida sig att anmäla detta till brandchefen.

En brandordning kan enligt brandstadgan således innehålla såväl bestämmelser om kommunens egen räddningstjänstorganisation som föreskrifter om enskildas förpliktelser.

Liksom kommittén anser jag att kommunerna bör ha frihet att själva utforma sin organisation för räddningstjänsten. För att underlätta den regionala och centrala tillsynen över räddningstjänsten bör kommunerna dock - i likhet med vad som nu gäller - åläggas att redovisa hur de avser att organisera räddningstjänsten och vilka resurser de skall ha. Kommittén föreslår att kommunerna för detta ändamål skall upprätta s.k. räddningstjänstordningar. Jag anser att det är missvisande att beteckna denna redovisning som en räddningstjänstordning. Detta uttryck för närmast tanken till föreskrifter som grundar sig på den kommunala förordningsmakten.

Uppenbarligen har begreppet brandordning tjänat som förebild för kommittén. Som framgår av min redogörelse i det föregående kan en brandordning till en del innehålla föreskrifter som är bindande för enskilda. Sådana föreskrifter är det emellertid inte fråga om i detta sammanhang. Jag förordar därför att redovisningen i stället benämns räddningstjänstplan.

Vissa krav bör ställas på innehållet i redovisningen. Kommitténs förslag i detta avseende motsvarar bestämmelserna i brandstadgan om vad en brandordning skall innehålla i fråga om organisation och resurser för räddningstjänsten. Bestämmelserna om lägsta antal övningar, kompetenskrav för befäl och alarmeringscentraler etc. saknar emellertid motsvarigheter i kommitténs förslag. I remissbehandlingen kräver man från några håll att lagen skall innehålla än mer detaljerade och preciserade uppgifter. Jag har i viss mån tillgodosett dessa krav.

2.2.10 Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst

Mitt förslag: En kommun som har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, skall ha rätt till skälig ersättning av den andra kommunen. En kommun som har medverkat i statlig räddningstjänst skall ha rätt till skälig ersättning av staten.

Vid räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom sjöterritoriet med undantag för hamnar samt andra insjöar, vattendrag och kanaler än Väneren, Vättern, Mälaren, Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal. Kommunen skall även ha rätt till ersättning för saneringskostnader i sådana fall. Bestämmelser härom tas dock inte in i räddningstjänstlagen utan meddelas av regeringen.

Om en räddningsinsats i ett annat fall har medfört betydande kostnader, skall kommunen ha rätt till ersättning av staten för den del av kostnaden som överstiger en självrisk. Självriskan skall beräknas enligt grunder som regeringen bestämmer.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt förslag med följande undantag. I kommitténs förslag saknas en rätt för kommunen att få ersättning av staten för medverkan i statlig räddningstjänst. Enligt förslaget skall föreskrifter om kommunens rätt att få ersättning av staten för kostnader för sanering i anledning av sådana utflöden av olja eller andra skadliga ämnen som nämns i mitt förslag tas in i lagen. Vidare föreslår kommittén att kommunen även skall ha rätt till ersättning för kostnad för räddningstjänst till följd av fara för olyckshändelse av betydande omfattning eller allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Remissinstanserna lämnar förslaget i huvudsak utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I det följande kommer jag att föreslå att statliga och kommunala myndigheter skall vara skyldiga att medverka i en räddningsinsats på anmodan av räddningsledaren.

En kommun som på begäran deltar i en annan kommuns räddningstjänst har enligt 8 § brandlagen rätt till ersättning av den andra kommunen.

Denna rätt bör gälla även i fortsättningen.

Om en kommunal myndighet på anmodan av en räddningsledare deltar i statlig räddningstjänst, bör kommunen enligt min mening vara berättigad till ersättning av staten. Jag anser däremot att staten inte bör ställa några anspråk på ersättning, om en statlig myndighet på motsvarande sätt deltar i kommunal räddningstjänst.

Kommunerna har enligt 21 § första stycket 3 brandlagen rätt till ersättning av staten för kostnader för räddningstjänst vid andra nödlägen än sådana oljeutflöden som nämns i mitt förslag. Ersättningen lämnas enligt 4 § andra stycket förordningen (1983:1002) om ersättning för deltagande i räddningstjänst m.m. för den del av kostnaden som överstiger ett belopp som motsvarar två öre per skattekrona, beräknat på det sammanlagda skatteunderlaget som står till kommunens förfogande året före det år då kostnaden har uppkommit. Detta sätt att beräkna ersättningen överensstämmer med de riktlinjer riksdagen har fastställt (prop. 1980/81:116, CU 38, rskr. 376).

Enligt min uppfattning bör kommunerna även i fortsättningen ha rätt till ersättning av staten för räddningstjänstkostnader i enlighet med dessa principer.

Staten skall, som jag kommer att föreslå i det följande, ha ansvaret för bekämpningen av olja eller andra skadliga ämnen i havet, kustvattnen, Väner, Vättern och Mälaren. När oljan eller de skadliga ämnena har flutit i land ankommer det på kommunen att vidta de akuta åtgärder som behövs. Kommunen bör - i likhet med vad som nu gäller enligt 21 § första stycket 1 brandlagen - vara berättigad till ersättning av staten i sådana fall. Som kommittén anför bör rätten till ersättning inte bara gälla kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöde av olja utan också kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöde av andra skadliga ämnen. Det jag nu har sagt bör även gälla i fråga om kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöden i Göta älv, Trollhätte kanal och Södertälje kanal.

Efter en räddningsinsats återstår ofta ett mer eller mindre omfattande saneringsarbete. Kommunerna bör, som kommittén föreslår, även i fortsättningen vara berättigade till ersättning av staten för kostnaderna för detta arbete. Saneringsåtgärder faller emellertid utanför begreppet räddningstjänst. Ansvaret för saneringsåtgärder regleras därför inte i räddningstjänstlagen. Av den anledningen anser jag att bestämmelser om ersättning av staten för saneringskostnader inte bör tas in i räddningstjänstlagen. Det bör i stället ankomma på regeringen att meddela föreskrifter om detta.

2.3 Statlig räddningstjänst

2.3.1 Fjällräddningstjänst

Mitt förslag: I räddningstjänstlagen tas in en erinran om att till följd av polislagen (1984: 387) polisen skall inom fjällområden

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,
2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Kommitténs förslag: Polisen skall svara för efterforskning och undsättning av personer som i fjäll eller ödemarker har gått vilse, drabbats av olycksfall eller sjukdom eller överraskats av oväder eller snöskred under sådana förhållanden att fara för liv och hälsa bedöms föreligga. I övrigt överensstämmer förslaget med mitt förslag. (Betänkandet s. 301-307 och 18 och 19 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Ingen ifrågasätter att polisen skall ha ansvaret för fjällräddningstjänsten. Ingen tar upp frågan om det behövs någon särskild föreskrift i lagen om detta. En instans efterlyser en klarare gränsdragning mellan statlig och kommunal fjällräddningstjänst i fjällområdena. En annan instans anser att uttrycket "ödemark" bör preciseras. Generaltullstyrelsen pekar på att tullverket har personella och materiella resurser för fjällräddningstjänst.

Skälen för mitt förslag: En av polisens uppgifter är den s. k. hjälp- och räddningsverksamheten. Grunden för denna är föreskriften i 2 § 4 polislagen (1984: 387) att polisen skall lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen. Verksamheten kan bl. a. bestå i att efterspana och ta hand om försvunna personer. Den är inte begränsad till någon viss del av landet. Vissa områden i landet ställer dock särskilda krav. I fjällområdena har därför en särskild verksamhetsform, fjällräddningstjänsten, organiserats i tio polisdistrikt. Polisens uppgifter när det gäller den typ av räddningsverksamhet som fjällräddningstjänsten utgör är alltså redan fastlagda i lag. Man kan mot denna bakgrund fråga sig om det är lämpligt att särbehandla fjällräddningstjänsten genom att ta in föreskrifter om den i räddningstjänstlagen. En särreglering skulle kunna ge upphov till missförstånd, t.ex. ifråga om polisens skyldigheter att efterforska och ta hand om försvunna personer i andra områden i landet. Å andra sidan skulle det te sig egendomligt att utelämna fjällräddningstjänsten i en lag som handlar om samhällets räddningstjänst. I lagen föreslås bestämmelser om skyldighet för andra myndigheter att delta i räddningsinsatser. Vidare föreslås bestämmelser som gör det möjligt att företa ingrepp i annans rätt och att ålägga enskilda människor att delta i räddningsinsatser. Enligt min mening måste det vara en fördel om dessa bestämmelser också kan tillämpas på fjällräddningstjänsten. Jag förordar därför att polisens uppgifter att efterforska och rädda personer i fjällområden hänförs till räddningsverksamhet enligt räddningstjänstlagen.

Med anledning av generaltullstyrelsens remissyttrande vill jag framhålla att polisen liksom hittills skall utnyttja också andras resurser, bl.a. tullverkets, i fjällräddningen.

I fråga om fjällräddningstjänsten har jag samrått med chefen för justitiedepartementet.

2.3.2 Flygräddningstjänst

Mitt förslag: Luftfartsverket skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren. Kommunerna skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier på andra platser. Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador när ett luftfartyg är nödställt

eller när fara hotar lufttrafiken och för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt (Betänkandet s. 310-314).

Remissinstanserna: Tre instanser, däribland luftfartsverket, stöder uttryckligen förslaget. De flesta andra har inte särskilt kommenterat förslaget med undantag av generaltullstyrelsen som anför att det bör skapas en fastare organisation av flygräddningstjänsten till havs. Enligt styrelsen bör det göras klart att den sjöoperativa ledningen av räddningsinsatserna bör utövas från en sjöräddningscentral.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i luftfartslagen (1957: 297) och luftfartskungörelsen (1961: 558). Den 1 januari 1987 träder omfattande ändringar i luftfartslagen i kraft genom lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297). Luftfartskungörelsen ersätts samma dag av luftfartsförordningen (1986:171). Flygräddningstjänst är enligt 11 kap.1 § första stycket luftfartslagen - i såväl den gamla som nya lydelsen - de åtgärder som skall vidtas när ett luftfartyg är saknat, förolyckat eller nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. De åtgärder som kan bli aktuella är främst efterforskning och lokalisering av luftfartyg och undsättning av de ombordvarande på en haveriplats samt begränsning av de materiella skadornas omfattning. Enligt 115 § första stycket luftfartskungörelsen skall flygräddningstjänsten ledas av luftfartsverket eller den som erhållit verkets uppdrag därtill.

Som kommittén föreslår bör föreskrifterna om flygräddningstjänst tas in i räddningstjänstlagen. Begreppet flygräddningstjänst bör därvid preciseras i förhållande till sjöräddningstjänsten och den kommunala räddningstjänsten för att det inte skall råda någon tvekan om vem som i olika situationer skall ha ansvaret för räddningsarbetet.

Ansvaret för efterforskning av luftfartyg som har försvunnit bör vara odelat och gälla hela landet. Denna verksamhet bör alltså ingå i flygräddningstjänsten.

När det gäller räddningsarbetet på en haveriplats pekar kommittén på att det för närvarande inte är helt klart om arbetet är flygräddningstjänst eller om det är kommunal räddningstjänst. Vid haverier på land, i mindre sjöar och i vattendrag har kommunerna de bästa förutsättningarna att leda och utföra räddningsingripanden på haveriplatsen. Vid haverier i havet och de tre största sjöarna har kommunerna praktiskt taget inga möjligheter att ingripa. Gränsdragningen mot den kommunala räddningstjänsten bör därför göras med utgångspunkt i var haveriplatsen är belägen. I likhet med kommittén anser jag att flygräddningstjänsten bör omfatta räddningsingripanden på haveriplatser i havet, kustvattnen, Väner, Vättern och Mälaren medan den kommunala räddningstjänsten bör omfatta ingripanden på haveriplatser i övriga delar av landet.

Även om kommunerna sålunda skall ha ansvaret för räddningsingripanden vid flyghaverier på land skall ägare och innehavare av flygplatser kunna åläggas att hålla eller bekosta styrkor för omedelbara insatser på eller i närheten av flygplatserna. En sådan skyldighet är av samma karaktär som skyldigheten att hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom för den som äger eller innehar en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Till dessa frågor återkommer jag längre fram.

Luftfartsverket bör enligt min mening svara för flygräddningstjänsten även i fortsättningen. Med anledning av vad generaltullstyrelsen anför i remissbehandlingen vill jag betona värdet av att ansvaret för varje gren av samhällets räddningstjänst är odelat och inte splittrat på olika myndigheter. Jag anser således att luftfartsverkets ansvar inte skall delas eller på annat sätt göras beroende av andra myndigheter vid flygräddningsinsatser till havs.

I fråga om flygräddningstjänsten har jag samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

2.3.3 Sjøräddningstjänst

Mitt förslag: Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd och för sjuktransporter från fartyg,
2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Kommitténs förslag: Med sjöräddningstjänst avses åtgärder som staten svarar för och som avser efterforskning eller undsättning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd samt sjuktransporter från fartyg.

Med sjöräddningstjänst avses också åtgärder som staten svarar för och som vidtas till sjöss för att hindra eller begränsa skador i miljön eller, så långt möjligt, skador på djur och egendom. Sjö- och kustbevakningsmyndigheten (resultatet av en sammanslagning av sjöfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation) svarar för ledningen och samordningen av räddningsåtgärder som vidtas till havs, kustvattnen och i Väner, Vättern och Mälaren. Kommunen svarar för räddningsåtgärder i övriga vatten och i vattenområde i hamn (Betänkandet s. 321-339).

Remissinstanserna: Några erinringar mot förslaget huvuddel anføres inte. Några instanser såsom sjölagsutredningen (Ju 1977:16), sjöfartsverket, Scandinavian Tugowners Association, Sjöassuradörernas Förening och Sjøräddningssällskapet vänder sig mot den del av förslaget som innebär att staten skall svara för bärgning av egendom till sjöss. Sjöfartsverket, televerket och generaltullstyrelsen delar kommitténs uppfattning när det gäller det organ som skall svara för ledningen och samordningen av sjöräddningstjänsten.

Skälen för mitt förslag: I sjöräddningen deltar flera statliga myndigheter: polisen, myndigheter inom marinen och flygvapnet, sjöfartsverket, televerket, luftfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation. Enligt sin instruktion skall sjöfartsverket samordna sjöräddningsverksamheten. Sjøräddningssällskapet, som är en ideell förening, samverkar med myndigheterna och gör med sina fartyg

betydelsefulla insatser i sjöräddningen. Även andra enskilda och vissa kommuner kan ibland delta i sjöräddningsarbetet.

De flesta räddningsingripanden är av mindre omfattning och engagerar inte fler än ett av räddningsorganen. Verksamheten brukar då i allmänhet vara effektiv och ge goda resultat. Erfarenheterna har emellertid visat att det vid stora räddningsinsatser med deltagande av flera räddningsorgan behövs ett operativt organ på central nivå som har ansvaret för insatserna och som ser till att alla resurser utnyttjas så effektivt som möjligt. Ett sådant organ är också värdefullt vid samarbetet med utländska sjöräddningsorgan.

Jag delar således kommitténs uppfattning att det vid sjöräddningsinsatser bör finnas ett organ på central nivå som har det odelade ansvaret för den operativa verksamheten. Det räcker således inte enbart med att detta organ - såsom för närvarande är fallet - har ett samordningsansvar för räddningsinsatserna. Den som leder en sjöräddningsinsats kommer nämligen att kunna ta ett fast operativt grepp över andra statliga och kommunala myndigheters resurser genom den föreskrift om skyldighet för statliga och kommunala myndigheter att delta i räddningstjänsten som jag kommer att föreslå i det följande.

Att ansvaret för sjöräddningstjänsten på detta sätt läggs på en statlig myndighet inverkar i och för sig inte på enskildas deltagande i sjöräddningen. Sjøräddningssällskapets medverkan i sjöräddningen bör som hittills ske helt på frivillighetens grund. Det är alltså inte meningen att sällskapets fartyg skall underordnas räddningsledaren i andra fall än då detta följer av en överenskommelse mellan sällskapet och den ansvariga myndigheten eller då fartygsbefälhavaren i det enskilda fallet bedömer att det är nödvändigt.

I likhet med kommittén anser jag att det inte bör inrättas någon ny myndighet för sjöräddningstjänsten. Kommitténs förslag utgick från att sjöfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation skulle ha slagits samman till en myndighet. Slutlig ställning till sammanslagningen har ännu inte tagits. I avvaktan härpå anser jag att någon ändring i den nuvarande ansvarsfördelningen inte bör göras. Det innebär att jag förordar att kustbevakningsorganisationen får ansvaret för bekämpning av olja och andra skadliga ämnen medan sjöfartsverket får ansvaret för övriga sjöräddningsinsatser.

I fråga om sjöräddningstjänsten har jag samrätt med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen.

2.3.4 Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

Mitt förslag: Föreskrifterna i atomskyddslagen tas in i räddningstjänstlagen utan några större sakliga ändringar. Det innebär att det även i fortsättningen är länsstyrelsen som skall svara för räddningstjänsten om radioaktiva ämnen släpps ut från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten eller det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp. Länsstyrelsens ansvar skall inte begränsas till utsläpp från anläggningar inom landet. Kommunernas skyldighet att medverka vid beredskapsåtgärder begränsas dock liksom hittills till befarade utsläpp från anläggningar inom landet.

Kommitténs förslag avviker från mitt förslag på följande punkter. Länsstyrelsen skall vidta åtgärderna redan när det föreligger fara för ett utsläpp av radioaktiva ämnen. Kommunerna skall ha ansvaret vid utsläpp från kärntekniska anläggningar i utlandet som berör Sverige (Betänkandet s. 341-344).

Remissinstanserna: Förslaget lämnas i huvudsak utan erinran. Statens strålskyddsinspektion är dock kritisk mot förslaget att kommunerna i första hand skall ha ansvaret för räddningstjänsten då utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i utlandet berör Sverige.

Bakgrunden till mitt förslag: Ansvaret för åtgärder och organisation av beredskapen mot olyckor inom ett område där kärnteknisk verksamhet bedrivs ligger på anläggningens innehavare. Krav i dessa hänseenden ställs upp enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet när tillstånd för verksamheten meddelas. De kan också ställas upp under ett tillstånds giltighetstid.

Åtgärder utanför en anläggning regleras i atomskyddslagen. Lagen skall tillämpas så snart radioaktiva ämnen sprids ut eller det föreligger en överhängande fara för en sådan utspridning från en kärnreaktor eller någon annan kärnanläggning i landet i sådan mängd att särskilda åtgärder påkallas för att skydda allmänheten. Huvudansvaret för att åtgärder vidtas ligger på länsstyrelsen (1 §). Om det vid utspridning av radioaktiva ämnen i andra fall fordras särskilda åtgärder för att skydda allmänheten, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer vidta åtgärderna. Regeringen kan också bestämma att en länsstyrelses åligganden enligt lagen helt eller delvis skall fullgöras av länsstyrelsen i ett annat län. Regeringen kan även ta över ansvaret själv (13 §).

Har det vid en anläggning inträffat en händelse, som påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten, åligger det anläggningens innehavare att genast underrätta den lokala polismyndigheten och länsstyrelsen (3 §).

Många av de åtgärder som behöver vidtas i samband med en olyckshändelse eller då det föreligger en överhängande fara för en olyckshändelse innebär ingrepp eller inskränkningar i enskildas rätt. I lagen anges länsstyrelsens befogenheter att vidta sådana åtgärder. Länsstyrelsen får förordna att kontrollmätningar och andra undersökningar skall företas i syfte att utvärdera radioaktivitetens spridning även om intrång därigenom sker i någon enskilds rätt. Sådana åtgärder får även vidtas på uppdrag av anläggningens innehavare (4 §). När det är påkallat från strålnings synpunkt, får länsstyrelsen förelägga dem som uppehåller sig i området att inte vistas utomhus eller att lämna området eller att förbjuda tillträde till området. Vid förordnande om evakuering skall länsstyrelsen sörja för inkvartering, utspisning och annan hjälp åt dem som utrymms. Länsstyrelsen får vidare påbjuda bortförande av levande djur eller livsmedel och förordna om inskränkningar i enskildas rätt att nyttja eller förfoga över egendom. Länsstyrelsen får också föranstalta om att livsmedel eller annat som har blivit förorenat av radioaktivitet, får omhändertagas och oskadliggöras (5 §).

Skälen för mitt förslag: I en lag som behandlar samhällets räddningstjänst bör självfallet tas in föreskrifter om de åtgärder som skall vidtas då radioaktiva ämnen släpps ut i sådan omfattning att allmänheten hotas till liv och hälsa. Atomskyddslagen bör därför arbetas in i den nya lagen.

Kommittén har inte berört vilka följderna skulle bli, om skyldigheten att vidta åtgärder utvidgas till att gälla redan vid fara för utsläpp. Som jag tidigare har anfört anser jag att uttrycket "fara för olyckshändelse" är för vagt. Detta gäller även i fråga om "fara för utsläpp". Det är enligt min mening svårt att överblicka följderna av en på detta sätt utvidgad skyldighet att vidta åtgärder. Jag anser därför att skyldigheten att

vidta åtgärder liksom hittills - skall gälla då ett utsläpp redan har inträffat eller då det föreligger överhängande fara för utsläpp. I sammanhanget vill jag dock framhålla att begreppet överhängande fara inte får tolkas så snävt att däri bara tidsfaktorn vägs in. Som framhålls i prop.1980/81: 90, bil. 2, s.14 kan det dröja timmar till dygn mellan en ursprunglig reaktorskada och ett utsläpp till omgivningen. Också i ett sådant fall föreligger överhängande fara för utsläpp.

Länsstyrelsen har för närvarande inte något direkt ansvar för att åtgärder vidtas då det inträffar sådana radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar utom landet som innebär ett hot mot allmänheten i Sverige. Regeringen kan emellertid i sådana fall ta på sig detta ansvar eller lägga det på länsstyrelsen eller någon annan myndighet. Om detta inte sker, har, som kommittén påpekar, kommunerna ansvaret. Jag kan för min del inte finna något skäl varför kommunerna skall ha ansvaret för att åtgärder vidtas i dessa fall när de inte skall ha ansvaret för att åtgärder vidtas vid utsläpp från anläggningar inom landet. Jag ansluter mig alltså till statens strålskyddsinspektionens uppfattning och förordar att länsstyrelsens ansvar även skall gälla i fråga om sådana utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar utom landet som berör Sverige. Liksom vid annan räddningstjänst bör regeringen ha möjlighet att ta över ansvaret för räddningstjänsten eller att lägga ansvaret på någon annan länsstyrelse eller myndighet. Detta får givetvis betydelse särskilt vid utsläpp från kärntekniska anläggningar utom landet som berör områden i landet där det inte har byggts upp någon beredskap för den räddningstjänst som krävs.

I övrigt bör några sakliga ändringar inte göras när föreskrifterna i atomskyddslagen arbetas in i den nya lagen.

I fråga om räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen har jag samrått med statsrådet Dahl.

2.4 Gemensamma bestämmelser för kommunal och statlig räddningstjänst

2.4.1 Alarmering

Mitt förslag: Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänsten skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt. (36 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst och 3 § förslaget till förordning om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning.

Skälen för mitt förslag: En av förutsättningarna för effektiva räddningsinsatser är att räddningsorganen larmas så tidigt som möjligt. Det är därför viktigt att det finns väl fungerande anordningar som ständigt kan ta emot larm. Lika viktigt är det att den som har tagit emot larmet också snabbt kan vidarebefordra det till det räddningsorgan som skall göra insatsen. För närvarande kan endast ständigt bemannade alarmeringscentraler uppfylla dessa krav. Det är emellertid inte möjligt att den tekniska utvecklingen kommer att medföra andra lösningar i framtiden. För att komma i kontakt med en alarmeringscentral krävs i allmänhet telefon. På vissa platser där det saknas telefon kan det därför vara befogat med särskilda anordningar för direktalarmering.

Enligt 9 § 4 mom. brandstadgan skall brandchefen eller den som är i hans ställe underrätta polisstyrelsen om brand eller annat nödläge eller överhängande fara därför. Enligt min mening bör denna föreskrift tas in i den nya lagen. Den bör göras allmänt tillämplig på alla former av samhällets räddningstjänst.

2.4.2 Ledningen i normala fall

Mitt förslag: Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

Räddningsledare skall vara

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,
2. i fjällräddningstjänsten polischefen i polisdistriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,
3. i övrig statlig räddningstjänst den som den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten har utsett.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt (Betänkandet s. 260 och 11 § fjärde stycket, 20, 23, 27 och 31 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har inte några erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras en enkel och fast ledningsorganisation. Vid en olyckshändelse eller då det föreligger överhängande fara därför får ingen dyrbar tid gå åt till att bestämma vem eller vilka som skall leda räddningsinsatsen. Detta måste vara klart på förhand. Lagen bör därför innehålla föreskrifter som gör detta möjligt.

I den kommunala räddningstjänsten bör räddningskårens chef, räddningschefen, vara räddningsledare. I fjällräddningstjänsten bör polischefen i polisdistriktet vara räddningsledare. Om en fjällräddningsinsats berör flera polisdistrikt, bör uppgiften falla på länspolischefen. Samtliga nu nämnda chefer bör också kunna utse räddningsledare. Detta bör ha gjorts i förväg men kan också bli aktuellt i samband med en räddningsinsats.

För den övriga statliga räddningstjänsten är det enligt min mening mest lämpligt att räddningsledaren utses av den myndighet som svarar för

räddningstjänsten.

En räddningsledare har självfallet rätt att föra befäl över den personal som deltar i insatsen. För att alla tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt bör han emellertid också ha befogenhet att rekvidrera hjälp från olika myndigheter, att göra olika ingrepp i annans rätt och att förordna om fullgörande av tjänsteplikt. Till dessa befogenheter återkommer jag längre fram.

2.4.3 Ledningen vid omfattande räddningsinsatser

Mitt förslag: I fråga om räddningsinsatser som är omfattande skall regeringen få föreskriva eller i särskilt fall bestämma att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall skall räddningsledare utses av den myndighet som har fått ansvaret.

Kommitténs förslag: Om det är särskilt nödvändigt att samordna olika grenar av räddningstjänsten eller att samordna räddningstjänsten med annan verksamhet får länsstyrelsen överta ledningen av räddningstjänsten. Länsstyrelsen utser därvid räddningsledare för åtgärder som länsstyrelsen svarar för. Om ledning och samordning av räddningstjänsten och om samordning av räddningstjänsten med annan verksamhet vid mycket omfattande olyckshändelser och allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner som berör flera län förordnar regeringen i varje särskilt fall (Betänkandet s. 278-279 och 37 § andra och tredje styckena förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har i huvudsak inga erinringar.

Skälen för mitt förslag: Vid omfattande räddningsinsatser där olika räddningskårer deltar - kanske tillsammans med någon myndighet som svarar för statlig räddningstjänst - kan det uppstå behov av ett ledningsorgan på högre nivå. I sådana situationer är det också viktigt att räddningsresurserna disponeras på ett lämpligt sätt med hänsyn till beredskapen mot nya olyckshändelser. Om det inträffar nya olyckshändelser fordras också ett ledningsorgan som har tillräcklig överblick för att ur ett större perspektiv kunna göra lämpliga avvägningar i fråga om de nya räddningsinsatser som krävs. Enligt min mening räcker det alltså inte med att det finns regler om ett ledningsorgan på högre nivå som skall kunna ta över ledningen av vissa större insatser. Det organ som på detta sätt kan disponera över räddningsresurserna inom ett stort område måste också kunna ta över ansvaret för räddningstjänsten inom området.

Jag anser att bestämmelserna bör utformas så att ett övertagande av ansvaret kan bli så väl anpassat till den aktuella situationen som möjligt. Jag förordar därför att regeringen skall kunna lägga ansvaret på länsstyrelsen eller någon annan statlig myndighet. För sådana situationer som går att förutse bör regeringen också ha möjlighet att meddela föreskrifter. Jag förordar därför att regeringen får ett bemyndigande att meddela föreskrifter om att räddningstjänsten skall tas över av statlig myndighet vid omfattande räddningsinsatser.

2.4.4 Skyldighet för andra myndigheter att medverka i räddningstjänsten m. m.

Mitt förslag: En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens verksamhet. En skyldighet införs för myndigheter och enskilda att på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Kommitténs förslag: De statliga och kommunala myndigheter och organ som har resurser användbara för räddningstjänsten är skyldiga att på anmodan av räddningsledare delta i räddningstjänsten med personal och utrustning om inte den egna verksamheten oundgängligen hindrar det (41 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna är övervägande positivt inställda till grundtanken i förslaget. Några uttalar en viss oro över att det kan få negativa följder för myndigheternas möjligheter att inom ramen för ordinarie resurser lösa sina ordinarie arbetsuppgifter. Från näringslivets sida pekar man på att begreppet organ har en oklar innebörd. Om därmed menas även enskilda företag ställer man sig helt avvisande till en så omfattande rätt att utan ersättning kunna utnyttja enskilda företags räddningsresurser.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att räddningsledaren disponerar lämpliga räddningsresurser. I många fall finns resurserna i det egna räddningsorganet. Vid åtskilliga räddningsinsatser kan de emellertid vara otillräckliga. Om det på andra håll finns resurser som är användbara är det enligt min mening naturligt att dessa ställs till räddningsledarens disposition. Jag förordar därför att det i lagen tas in en föreskrift som gör detta möjligt. Föreskriften bör dock enbart gälla samhällets resurser dvs., personal och egendom hos statliga och kommunala myndigheter. Det skall heller inte vara fråga om någon permanent förstärkning av räddningsorganets resurser. Föreskriften bör därför utformas så att den enbart tar sikte på förstärkningar av räddningsorganets resurser vid ett räddningsingripande. Givetvis finns det också personal och egendom hos enskilda som kan vara lämplig att använda vid en räddningsinsats. Sådana resurser bör enligt min mening liksom hittills så långt det är möjligt knytas till räddningsorganet genom avtal. Som framgår av det följande skall det emellertid vara möjligt för en räddningsledare att vid en räddningsinsats disponera enskildas resurser genom befogenheten att besluta om ingrepp i annans rätt och fullgörande av tjänsteplikt.

Ett ianspråktagande av andra myndigheters resurser kan givetvis inte ske utan begränsningar. Enligt min mening bör det inte fordras att myndigheten deltar i räddningsinsatsen om ett deltagande allvarligt hindrar den vanliga verksamheten. Det får bli myndighetens sak att avgöra när så är fallet.

Det är givetvis viktigt att räddningsledaren känner till vilka resurser som finns tillgängliga. Av den anledningen förordar jag att det införs en skyldighet för myndigheter att på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten. Dessa upplysningar bör givetvis även ligga till grund för räddningsorganets planering. Uppgiftsskyldigheten bör också gälla enskilda. De uppgifter som på detta sätt kommer fram om enskildas resurser kan användas då räddningsorganen verkar för att knyta till sig sådana resurser genom avtal. Uppgifterna kan också ligga till grund för räddningsledarens beslut om att förfoga över egendom vid en räddningsinsats.

2.5 Skyldigheter och rättigheter för enskilda m.fl.

2.5.1 Larm vid utsläpp av farliga ämnen

Mitt förslag: Samma underrättelseskyldighet som enligt atomolyckslagen gäller i fråga om utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning skall gälla vid utsläpp av andra giftiga och skadliga ämnen från anläggningar där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön.

Kommittén har inte lagt fram något sådant förslag.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare förordat att bestämmelserna i atomskyddslagen tas in i den nya lagen. Det innebär bl. a. att det även i fortsättningen skall finnas en skyldighet för innehavaren av en kärnteknisk anläggning att underrätta vissa samhällsorgan vid utsläpp av radioaktiva ämnen, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten, eller vid överhängande fara för sådana utsläpp. Det är inte bara radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar som kan få allvarliga följder för människor eller miljön. Även från andra anläggningar kan utsläpp av giftiga eller farliga ämnen vålla allvarliga skador. Jag anser därför att det också för innehavarna av sådana anläggningar bör införas en skyldighet att lämna underrättelse om inträffade eller befarade utsläpp.

Jag vill i detta sammanhang peka på att regeringen i beslut den 19 juni 1985 har medgivit att civilförsvarets alarmeringsanordningar får användas vid nödlägen i fredstid.

2.5.2 Larm vid andra olyckshändelser och skadeståndsskyldighet vid onödiga larm

Mitt förslag: Brandlagens bestämmelser om skyldighet att varna för fara och att tillkalla hjälp för den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand skall tas in i den nya lagen och utvidgas till att även avse en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön. Samma skyldighet skall finnas vid överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt. Kommittén föreslår emellertid dessutom att länsstyrelsen skall få möjlighet att ålägga ersättningsskyldighet för den som på annat sätt än genom falskt larm eller missbruk av larmanordning uppsåtligen eller av grov vårdslöshet har föranlett onödig uttryckning av samhällets räddningsorgan (35 och 80 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Endast ett fåtal instanser yttrar sig i frågan. En instans anser att skyldigheten att larma och skyldigheten att betala kostnaderna för onödiga uttryckningar kan ställa den enskilde inför svårigheter. Även en annan instans uttalar kritik mot förslaget om skadeståndsskyldighet.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall kunna bli framgångsrik fordras ett snabbt ingripande. Det är därför viktigt att räddningsorganen larmas så fort som möjligt. Detta gäller i särskilt hög grad vid bränder. Varje minuts väntan på en insats kan där vara ödesdiger. Mot bakgrund av dessa förhållanden har det i brandlagstiftningen sedan länge funnits en skyldighet för den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand att tillkalla hjälp och att varna dem som är i fara. I brandlagen finns en föreskrift om skyldigheten i 18 §. Denna skyldighet bör enligt min mening finnas kvar.

Det finns även andra olyckshändelser där behovet av ett snabbt ingripande är särskilt nödvändigt. Detta gäller vid olyckshändelser där någons liv är i fara eller där det föreligger allvarlig risk för någons hälsa eller för skada i miljön. Jag kan för min del inte anse att det skulle innebära för stora krav på den enskilde om han i sådana situationer blir skyldig göra vad han kan för att varna dem som är i fara och tillkalla hjälp. Jag förordar därför att det införs en sådan skyldighet. Skyldigheten att tillkalla hjälp skall givetvis bara gälla om det finns behov av en insats från räddningsorganen. Om situationen kan bemästras av dem som är på olycksplatsen bortfaller skyldigheten. För den enskilde kan det givetvis ibland vara svårt att rätt bedöma om det finns behov av en insats från räddningsorganen. Uppenbarligen kan man inte ställa särskilt stora krav på den enskilde. Dessa omständigheter talar enligt min mening mot att det införs en skyldighet för den enskilde att betala ersättning för uttryckningar som senare visar sig vara onödiga. Jag vill understryka att skyldigheten att vid behov tillkalla hjälp inte skall uppfattas som en skyldighet för den enskilde att vidta räddningsåtgärder innan räddningsorganen larmas.

Även av andra skäl anser jag att kommitténs förslag om en skyldighet att betala ersättning för onödiga uttryckningar är betänkligt. Den föreslagna ersättningsskyldigheten innebär att den som en räddningsinsats avser kan komma att bli skyldig att betala ersättning för insatsen. Som exempel anger kommittén att det inom fjällräddningstjänsten och sjöräddningstjänsten inte sällan förekommer att onödiga uttryckningar sker på grund av att besked inte lämnas till t. ex. anhöriga om färdväg och andra förhållanden. Det kan enligt min mening inte vara principiellt riktigt att någon skall kunna bli ersättningsskyldig för kostnader som har orsakats av att någon annan har varit orolig - oavsett vilka besked om färdväg o. d. som kan ha lämnats. En ersättningsskyldighet skulle också kunna medföra att människor skulle känna tvekan att tillkalla hjälp även i sådana fall där hjälpen verkligen behövs. Jag kan således inte förorda att det införs någon skyldighet att ersätta kostnader för onödig uttryckning av samhällets räddningsorgan utöver vad som redan gäller vid falskt larm och missbruk av larmanordning.

2.5.3 Utrustning för brandsläckning m. m.

Mitt förslag: Den nuvarande skyldigheten för en ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar att hålla utrustning för släckning och livräddning vid brand skall utvidgas till att även avse utrustning för livräddning vid andra olyckshändelser än vid brand. Den nuvarande skyldigheten för ägaren eller innehavaren att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och bekämpa brand skall utsträckas till att omfatta också andra åtgärder för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt förslag. Kommittén anger dock vilka byggnader och anläggningar som skall omfattas av skyldigheten. De är: industribyggnader eller upplag, flygplatser enligt luftfartsverkets bestämmande, hamnar, hotell eller pensionat, skolor eller elevhem, sjukhus eller andra vårdanläggningar, teatrar, biografier, varuhus eller andra samlingslokaler, campingplatser,

fritidsanläggningar utomhus eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som utnyttjas av många människor, särskilt brandfarliga byggnader eller andra liknande byggnader eller anläggningar (38 § och 59 § tredje stycket förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning. En instans menar att det är bättre att - som i brandlagen - ta in en föreskrift om en generell skyldighet men begränsa skyldigheten till nödvändig utrustning eller den utrustning som behövs med hänsyn till byggnadens, lokalens eller anläggningens karaktär. Samma instans anser att skyldigheten att vidta åtgärder bör gälla varje ägare eller innehavare av byggnad, lokal eller anläggning.

Skälen för mitt förslag: Enligt 14 § brandlagen är ägare eller innehavare av byggnad, upplag eller annan anläggning skyldig att anskaffa och underhålla nödvändiga redskap för släckning och livräddning vid brand samt att i övrigt vidtaga de åtgärder som behövs för att förebygga och bekämpa brand. I likhet med kommittén anser jag att denna skyldighet skall vara kvar. Vid vissa anläggningar såsom badplatser, simhallar och andra fritidsanläggningar, behövs det också utrustning för livräddning vid andra olyckshändelser än brand. Jag delar kommitténs uppfattning att skyldigheten att hålla utrustning även bör avse sådan utrustning.

När det gäller skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder, anser jag att denna inte enbart skall avse åtgärder som hindrar att brand uppkommer eller sprids. Det är även viktigt att vidta åtgärder så att skador till följd av brand hindras eller begränsas. En viktig sådan åtgärd är givetvis att bekämpa branden. En annan viktig åtgärd är att bringa människor i säkerhet. I anläggningar där många människor vistas är det av stor betydelse att den i anläggningen verksamma personalen på förhand har fått lämplig utbildning i hur detta skall gå till. Även sådana åtgärder bör omfattas av skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder.

Reglerna om den nu berörda skyldigheten att hålla utrustning och att vidta åtgärder skall ligga till grund för brandsyneverksamheten. Krav på åtgärder som kan bli resultatet av en brandsyn skall också grunda sig på dessa regler. Detta gäller såväl den regelbundna brandsynen som den särskilda brandsyn som kan förrättas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Vad jag nu har sagt gäller även den brandtekniska kontroll som utförs i samband med sotning. Mot bakgrund härav anser jag att skyldigheten att hålla utrustning och att vidta åtgärder inte bör begränsas till vissa uppräknade byggnader och anläggningar.

Skyldigheten måste givetvis vara olika från fall till fall beroende på den verksamhet som bedrivs i byggnaden eller anläggningen. Detta bör komma till uttryck i lagen på så sätt att skyldigheten att hålla utrustning och att vidta åtgärder skall gälla i skälig omfattning.

2.5.4 Anläggningar där verksamheten innebär särskild fara

Mitt förslag: Ägaren eller innehavaren av en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön skall vara skyldig att i skälig omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom som behövs för att hindra eller begränsa sådana skador. Detta skall även gälla allmänna flygplatser och större flygplatser för enskilt bruk.

Kommitténs förslag: En ägare eller innehavare av en anläggning vid vilken särskilt riskfylld verksamhet bedrivs eller där det av annan anledning finns särskild risk för att en brand skall vålla avsevärda skador på människor, djur, egendom eller i miljön är skyldig att hålla den utrustning och beredskap med personal som behövs för att hindra eller begränsa skada som kan uppkomma till följd av olyckshändelse i den riskfyllda verksamheten eller på grund av brand i anläggningen. - Länsstyrelsen kan ålägga den som bedriver sådan särskilt riskfylld verksamhet att ersätta kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, staten dess kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelse eller fara därför som har uppstått till följd av verksamheten. Sådant åläggande får avse även den som svarar för transport till lands av olja eller andra skadliga ämnen. - För omedelbar undsättning på eller i närheten av en godkänd flygplats skall finnas en räddningsstyrka av den storlek och räddningsutrustning i den omfattning som fastställs av luftfartsverket med hänsyn till förekommande flygtrafik. För denna styrka och utrustning svarar innehavaren av flygplatsen (22 § tredje stycket och 39 och 81 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har i allmänhet inga erinringar mot förslaget i fråga om beredskap med utrustning och personal. När det gäller den föreslagna ersättningsskyldigheten, anser flera remissinstanser att det av lagtexten bör framgå att ersättningsskyldigheten endast kan komma i fråga då verksamheten har bedrivits på ett vårdslöst sätt eller ett föreläggande inte har iakttagits. Några remissinstanser ifrågasätter om länsstyrelsen bör ges behörighet att fatta beslut om såväl ersättningsskyldigheten som ersättningens storlek.

Skälen för mitt förslag: I många industrier bedrivs verksamhet som innebär särskilda risker i den meningen att en olyckshändelse kan orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Jag delar kommitténs uppfattning att den som driver sådan verksamhet skall vara skyldig att i skälig omfattning hålla särskild beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller begränsa sådana skador. Föreskrifter härom bör tas in i den nya lagen. De bör utformas som en direkt skyldighet för innehavaren eller ägaren av anläggningen och inte, som för närvarande är fallet, en rätt för länsstyrelsen att ålägga honom att vidta beredskapsåtgärderna. Det får bli tillsynsmyndigheternas sak att se till att skyldigheten iakttas. Vilka krav som skall ställas får givetvis bli beroende av förhållandena i det enskilda fallet. Allmänt kan sägas att kraven på åtgärder måste framstå som skäliga med hänsyn till riskerna och kostnaderna för åtgärderna.

En lämplig ordning när det gäller att uppfylla kraven på beredskap med personal och egendom kan vara att anläggningens ägare eller innehavare träffar avtal om att kommunen mot ersättning svarar för beredskapen.

Bestämmelserna bör utformas så att detta blir möjligt.

Jag går nu över till att behandla frågan om skyldighet att ersätta kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelser i riskfylld verksamhet. Denna fråga bör ses mot bakgrund av att det är en grundläggande utgångspunkt att den som bedriver en verksamhet som kan orsaka skada på hälsa, miljö eller egendom skall ha kostnadsansvaret såväl för förebyggande åtgärder som för den ersättning eller de skadelindrande åtgärder som kan bli aktuella efter en skada.

Olyckshändelser i sådan verksamhet som jag har beskrivit i det föregående kan vålla stora skador. Själva räddningstjänstkostnaderna torde emellertid i allmänhet vara begränsade i sammanhanget. Som kommittén anför torde kostnaderna för sanering och andra återställningsåtgärder i de flesta fall väsentligt överstiga kostnaderna för räddningstjänsten. Sådana kostnader torde i allmänhet ingå i de skadeståndskrav som följer på en olyckshändelse eller på annat sätt kommer att belasta skadevällaren. När det gäller räddningstjänsten i dessa fall är det i stället beredskapen som normalt drar den stora kostnaden. Genom den skyldighet att hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom som jag har föreslagit i det föregående kommer dessa kostnader till mycket stor del att åvila den som driver riskfylld verksamhet. Som jag tidigare nämnt, är det en viktig tillsynsuppgift att se till att den som bedriver riskfylld verksamhet iakttar sin beredskapsskyldighet. Jag anser därför att motiven till att införa en ersättningskyldighet i dessa fall inte är så starka. Jag vill också peka på svårigheterna att särskilja de eventuellt ersättningsgilla kostnaderna från andra kostnader för räddningstjänsten som inte har med den riskfyllda verksamheten som sådan att göra.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört är jag inte nu beredd att förorda att det införs en skyldighet att betala ersättning för kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelse eller fara därför som har uppstått i en anläggning där verksamheten är särskilt riskfylld.

När det gäller kostnader för räddningstjänst vid olyckshändelser i samband med landtransporter av olja eller andra skadliga ämnen vill jag peka på att lagen (1973:1198) om ansvarighet för oljeskada till sjöss ålägger ett fartygs ägare att ersätta oljeskada även om varken han eller någon för vilken han svarar har varit vållande till skadan. Ersättningskyldigheten omfattar bl. a. kostnader för åtgärder för att förhindra eller begränsa oljeskada genom förorening och som vidtagits efter det att en olycka har inträffat, dvs. räddningstjänstkostnader. Det är enligt min uppfattning mycket som talar för att ett ersättningsansvar borde införas även för räddningstjänstkostnader som föranleds av olyckshändelser vid transporter på land av olja eller andra skadliga ämnen. Sådana olyckshändelser kan i princip inträffa var som helst där transporterna äger rum. Möjligheterna att bygga upp en särskild beredskap mot sådana olyckshändelser är därför inte lika stora som i fråga om beredskapen mot olyckshändelser i fasta anläggningar. Frågan är emellertid komplicerad, bl.a. med hänsyn till reglerna om trafikskadeersättning. Vilka följder en sådan ersättningskyldighet skulle medföra har kommittén inte närmare gått in på. Jag anser därför att frågan måste övervägas ytterligare. I det sammanhanget bör också beaktas det arbete som pågår inom institutet för privaträttens förenhetligande, UNIDROIT, med att utarbeta en konvention som avser att reglera bl. a. frågor av detta slag.

2.5.5 Typgodkännande av lös inredning

Mitt förslag: Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, skall regeringen få föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande). Typgodkännande skall meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer. Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material.

Kommitténs förslag: Regeringen eller efter regeringens bestämmande statens räddningstjänstverk får meddela föreskrifter beträffande brandtåligheten hos material i lös inredning som används i hotell, skolor, vårdanläggningar, samlingslokaler eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som utnyttjas av många människor. Den som svarar för verksamheten i en sådan anläggning skall kunna visa att inredningen och övriga anordningar i anläggningen uppfyller gällande föreskrifter om brandsäkerhet (Betänkandet s. 445-447).

Remissinstanserna ger förslaget ett blandat mottagande. När det gäller föreskrifter om brandtålighet tillstyrks förslaget av statens planverk, konsumentverket, Svenska brandbefälens riksförbund och Svenska Kommunalarbetsareförbundet. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund ifrågasätter om det är nödvändigt att införa ytterligare föreskrifter vars tillämpning sannolikt kommer att medföra mycket stora kostnader. Man förklarar emellertid att man inte kategoriskt vill avvisa förslaget i den del det avser föreskrifter om brandtåligheten i nyansaffad lös inredning. Förslaget om skyldighet att visa att inredning och övriga anordningar uppfyller gällande föreskrifter om brandsäkerhet får bland de remissinstanser som närmare berör förslaget oreserverat stöd endast av konsumentverket och en kommun. Statens planverk ifrågasätter starkt om en sådan regel om omvänd bevisbörda skall införas och menar att en sådan skall användas bara i undantagsfall där ingripande är nödvändigt och inga andra verksamma medel i praktiken finns att tillgå. Verket konstaterar emellertid att så tyvärr är fallet beträffande lös inredning i de lokaler som det här är fråga om. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund anför att en förutsättning för att en sådan regel skall kunna accepteras är att övergångstiderna för införandet av bestämmelserna om brandtålighet görs långa och att bestämmelserna kombineras med ett system med typgodkännande.

Skälen för mitt förslag: Under senare tid har i Sverige och utomlands inträffat bränder som har aktualiserat frågan om brandtåligheten av lös inredning i framför allt s. k. offentliga lokaler. Det kan gälla lokaler där allmänheten brukar vistas men också vårdinrättningar av olika slag. Det kan också gälla lokaler och tält där det mer eller mindre tillfälligt ordnas olika slag av tillställningar för allmänheten. När det gäller byggnader och fast inredning kan krav på brandtålighet ställas med stöd av byggnadslagstiftningen. Men för lös inredning finns inga motsvarande regler. Visserligen har en brandsynförrättare vid en brandsyn rätt att kontrollera den lösa inredningens beskaffenhet. Eftersom det saknas brandsäkerhetsnormer för lös inredning är emellertid sådana undersökningar i praktiken

ytterst svåra att utföra.

Även om jag har förståelse för de farhågor som anføres över kommitténs förslag i remissbehandlingen anser jag att erfarenheterna under senare tid visar att det finns ett behov av brandskyddsbestämmelser för lös inredning i byggnader och lokaler där många människor normalt vistas. Ett system med obligatoriskt typgodkännande och en effektivare brandsyneverksamhet är enligt min mening den bästa vägen att gå för att öka brandskyddet i sådana byggnader och anläggningar.

Jag förordar därför att statens räddningsverk får i uppdrag att pröva vilka material som kan godtas ur brandtålighetssynpunkt. Det bör sedan ligga i regeringens hand att avgöra i vilka fall typgodkännande skall krävas. Härigenom skapas en garanti för att kravet på typgodkännande begränsas till de fall där detta är motiverat till skydd mot allvarliga risker för liv och hälsa.

2.5.6 Tjänsteplikt

Mitt förslag: När det behövs skall var och en som under kalenderåret fyller arton eller högst sextiofem år vara skyldig att på anmodan av räddningsledaren medverka i räddningstjänst i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det. Bland de tjänstepliktiga skall räddningsnämnden få ta ut lämpliga personer för tjänst i räddningsvärdet.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att tjänsteplikten även uttryckligen skall omfatta sjuktransporter i anslutning till räddningstjänst. Kommittén föreslår dessutom att regeringen skall få möjlighet att förordna om civilförsvarspflicht enligt civilförsvarslagen (1960:74) när det är nödvändigt med hänsyn till beredskapen mot omfattande olyckshändelser eller allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner i fred (42, 43 och 44 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna lämnar förslaget i stort sett utan erinringar.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om tjänsteplikt i samband med räddningstjänst finns i brandlagen och atomskyddslagen. Tjänstgöringsskyldigheten är i mitt förslag av samma omfattning som i nämnda lagstiftning. Kommittén har som motiv till förslaget om att tjänsteplikten även skall omfatta sjuktransporter i anslutning till räddningstjänst pekat på behovet av personal för sjuktransporter i terrängen. Med den ställning jag tagit till frågan om sjuktransporter följer att sjuktransporter i terrängen ingår i räddningstjänsten. Någon särskild föreskrift om tjänsteplikt i sådana fall behövs därför inte.

För att en räddningsinsats skall ha förutsättningar att genomföras effektivt fordras att den som leder insatsen har rätt att bestämma om fullgörande av tjänstgöringsskyldigheten. Jag delar därför kommitténs uppfattning att räddningsledaren skall ha denna befogenhet.

I likhet med kommittén anser jag att det är värdefullt att civilförsvarets personal utnyttjas i räddningstjänsten. Förutsättningarna för detta kommer att bli bättre då kommunerna övertar ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå den 1 januari 1987. Enligt min uppfattning bör det vara möjligt att för tjänst i räddningsvärdet ta ut lämpliga personer ur civilförsvarsorganisationen i kommunen. Jag anser därför att det inte är nödvändigt att civilförsvarspflichten utvidgas på det sätt som kommittén har föreslagit.

2.5.7 Ingrepp i annans rätt

Mitt förslag: Bestämmelserna om ingrepp i annans rätt i brandlagen och atomskyddslagen skall tas in i räddningstjänstlagen utan några sakliga ändringar och göras tillämpliga på all räddningstjänst. Det skall vara räddningsledaren som har befogenheten att göra ingreppen. Brandlagens bestämmelser om ersättning för ianspråktagande av egendom för räddningstjänst skall också tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Kommittén föreslår dessutom att samhället även skall betala ersättning till den som lider skada eller förlust till följd av andra ingrepp i hans rätt än som gäller ianspråktagande av egendom för räddningstjänst (45, 47, 50 och 76 §§ samt 77 § andra stycket och 79 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har få synpunkter på förslaget. En kommun anser att storleken av den ersättning som skall lämnas för ingrepp som inte avser ianspråktagande av egendom måste kunna bli föremål för en skälighetsbedömning.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att räddningsledaren har rätt att göra ingrepp i annans rätt. Det kan vara fråga om åtgärder som innebär förfogande av materiel eller utrustning för att användas i räddningsinsatsen. Det kan också vara åtgärder som innebär att egendom förstörs eller går förlorad utan att detta innebär någon komplettering av räddningsorganets räddningsutrustning. Såväl brandlagen som atomskyddslagen innehåller bestämmelser som innebär långtgående befogenheter att göra ingrepp i annans rätt i båda dessa hänseenden (11 § brandlagen och 5 § atomskyddslagen). I likhet med kommittén anser jag att bestämmelser av samma innebörd bör tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst.

I 2 kap. 18 § regeringsformen föreskrivs att varje medborgare vilkens egendom tas in anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestäms i lag.

För de ingrepp i annans rätt som innebär att egendom tas in anspråk för användning för räddningsinsatser finns f. n. bestämmelser om ersättning i 19 § andra stycket och 22 § brandlagen samt 8 § tredje stycket atomskyddslagen.

Kommittén föreslår att dessa ersättningsregler skall föras över till räddningstjänstlagen.

Enligt min mening är ett ianspråktagande av egendom för användning för räddningsinsatser att anse som sådant förfogande som avses i 2 kap. 18 § regeringsformen. Härav följer att räddningstjänstlagen måste innehålla bestämmelser som tillförsäkrar den som tvingas tillhandahålla egendom ersättning. Jag delar således kommitténs uppfattning att räddningstjänstlagen bör innehålla regler av samma innebörd som brandlagen och atomskyddslagen.

I fråga om andra ingrepp i annans rätt anser kommittén mot bakgrund av de principer som ligger bakom bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen att det är rimligt att den som utsätts för ingreppet tillförsäkras rätt till ersättning för skada eller förlust till följd av ingreppet.

Avsikten med den av kommittén föreslagna regeln är att den som lider skada men inte har någon nytta av räddningsinsatsen skall få ersättning för ingreppet. Vid en räddningsinsats vidtas ofta åtgärder för att förhindra ytterligare skador i en byggnad. Som exempel kan nämnas att det vid brand ofta gäller att förhindra att elden sprids. I detta arbete kan det bli nödvändigt att vidta åtgärder som kan innebära ingrepp i annans rätt. Uppenbarligen kan det uppstå svårigheter att avgöra i vilka fall och i vilken utsträckning som räddningsinsatsen har hindrat att branden sprids till omkringliggande byggnader och därmed varit till nytta för ägare av dessa. Den föreslagna ersättningsregeln innebär alltså avsevärda tillämpningssvårigheter.

I dag har frågan om den skadelidandes ersättning i sådana fall inte reglerats i lag på annat sätt än att det allmänna svarar för otillåtna sådana ingrepp som innebär fel eller försummelse i myndighetsutövning. Enligt allmänna rättsgrundsatser skall kostnaden för tillåtna ingrepp i princip bäras av den till vars förmån ingreppet sker. Ersättningskraven ingår i den skada som denne har drabbats av. Han har i sin tur

möjlighet att föra skadeståndstalan mot den som har vållat olyckshändelsen. Har ingreppet gjorts för att tillgodose ett allmänt intresse såsom skydd av miljön torde det allmänna vara skyldigt att lämna ersättning till den skadelidande (se vidare lagrådets yttrande över förslaget till brandlag, prop. 1973:185, s. 218-219). Rättsläget synes vara att ingrepp av det här slaget inte är att betrakta som ett sådant förfogande som avses i 2 kap. 18 § regeringsformen.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört har jag stannat för att inte förorda en ersättningsregel av det slag som kommittén föreslår.

I 16 § första stycket brandlagen och 5 a § atomskyddslagen finns också bestämmelser som gör det möjligt att på annans mark placera anordningar som varaktigt behövs för räddningstjänsten. Det kan gälla brandskåp, brandposter, larmanläggningar, mätinstrument och skyltar av olika slag. Som kommittén föreslår bör dessa bestämmelser tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst. Föreskrifterna bör dock utformas så att det inte kan bli fråga om allvarliga ingrepp. För åtgärder som får någon större betydelse för egendomens användningssätt och därigenom minskar egendomens värde bör i stället expropriationsvägen anlitas. För åtgärder som vidtas enligt räddningstjänstlagen bör ersättning lämnas för förlorad avkastning och nytta.

2.5.8 Åtgärder efter räddningstjänst

Mitt förslag: När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren underrätta ägaren eller innehavaren till den egendom räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Om det behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser och bevakningen inte kommer till stånd, skall räddningsledaren ha rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att kommitténs förslag även innehåller en uttrycklig föreskrift om att en ägare eller innehavare av en fastighet, byggnad, upplag eller annan anläggning skall svara för tillsyn av egendomen efter vidtagna räddningsåtgärder och att räddningsledaren skall pröva behovet av sådan tillsyn (Betänkandet s. 248-251 och 51 och 52 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har inga erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: En huvudprincip inom räddningstjänsten är att en räddningsinsats skall pågå tills det inte föreligger fara för ytterligare skada eller fara för att en inträffad skada förvärras. Det måste vara räddningsledarens sak att bedöma när räddningsinsatsen skall avslutas. När så har skett återstår i allmänhet ett behov av restvärdeskydd, sanering, återställningsarbeten och tillsyn och bevakning av skadeplatsen. Gränsdragningen mellan räddningstjänst och sådana åtgärder är svår. Detta gäller särskilt sanering dvs., rengöring efter utflöden av olja eller andra skadliga ämnen. I princip har det inte ansetts ankomma på räddningsorganen att vidta åtgärder efter det att en räddningsinsats är avslutad. Det främsta skälet härför är att räddningsorganens beredskap skulle äventyras om de under en längre tid skulle binda personal och utrustning på samma skadeplats. Jag delar kommitténs uppfattning att detta motiv fortfarande har bärkraft.

Svenska kommunförbundet och försäkringsgivarna har träffat en överenskommelse om restvärdeskydd i samband med brand. Larmtjänst AB och försäkringsgivarna har vidare inlett ett samarbete om restvärdeinsatser vid andra olyckshändelser än brand. Numera finns det också flera saneringsföretag som åtar sig att utföra saneringsarbeten. Mot bakgrund härav delar jag kommitténs uppfattning att det inte finns någon anledning att ålägga räddningsorganen att svara för sanering och återställning efter en räddningsinsats. Som kommittén föreslår bör emellertid räddningsledaren vara skyldig att underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av åtgärder för restvärdeskydd och sanering. Enligt min uppfattning är det självklart att ansvaret för tillsyn och bevakning i första hand ligger på egendomens ägare eller innehavare. Någon särskild föreskrift om detta anser jag därför inte behövs. Om det behövs bevakning på en skadeplats med hänsyn till risken för att det skall inträffa någon ny olyckshändelse finns det ett allmänt intresse att bevakningen verkligen kommer till stånd. Om det inte blir fallet bör, som kommittén föreslår, räddningsledaren ha rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

2.6 Tillsyn

Mitt förslag: Den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunen skall i huvudsak utövas genom samråd och allmän rådgivning. Någon direkt bestämmelse om vitesföreläggande mot kommunen och befattningshavare hos kommunen skall därför inte finnas kvar. Även underställningsinstitutet avskaffas. Det innebär att kommunens beslut om räddningstjänstplan inte skall underställas statlig myndighet för prövning. Staten skall dock ha kvar en möjlighet att direkt påverka innehållet i räddningstjänstplanen i särskilda fall. Regeringen skall nämligen kunna besluta om ändring i en antagen räddningstjänstplan om det föreligger särskilda skäl.

Räddningsnämnden skall utöva den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet skall tillsynen utövas av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen skall utövas av statens räddningsverk. Regeringen får ett bemyndigande att bestämma att den centrala tillsynen i fråga om statlig räddningstjänst skall utövas av annan myndighet.

En tillsynsmyndighet skall ha rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar och att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

En tillsynsmyndighet skall ha rätt att meddela förelägganden och förbud och att förena dem med vite. Om någon underlåter att vidta en åtgärd som en tillsynsmyndighet har ålagt honom, skall myndigheten ha rätt att vidta åtgärden på den försumliges bekostnad.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att luftfartsverket efter samråd med statens räddningsverk skall utöva tillsynen : fråga om räddningstjänsten på eller i närheten av en godkänd flygplats. (Betänkandet s. 292-298 och 313 samt 64-66 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Svenska kommunförbundet, en kommun och tre länsstyrelser tillstyrker uttryckligen förslaget i fråga om den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunen. Några instanser som företräder brandpersonal och försäkringsgivare är negativa. Deras kritik går ut på att man inte helt kan lita på att kommunerna tar hänsyn till de faktiska behoven av räddningstjänst. När det gäller tillsynsmyndigheternas befogenheter ifrågasätter: några remissinstanser om rätten att vidta åtgärder på den försumligen bekostnad överensstämmer med kraven på rättssäkerhet.

Skälen för mitt förslag: Jag skall först redovisa mina överväganden i fråga om den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunerna. Enligt brandstadgan antas kommunens brandordning av kommunfullmäktige. Beslutet om antagande skall underställas länsstyrelsens prövning. Om fullmäktige underlåter att anta brandordning av innehåll, som länsstyrelsen anser erforderligt, skall länsstyrelsen förordna om innehållet. I så fall måste länsstyrelsens beslut underställas regeringens prövning (2 §).

I riksdagsbeslutet om riktlinjerna för ökad kommunal självstyrelse och minskad byråkrati (prop. 1980/81:80, KU 13, rskr. 149) framhålls att samarbetet mellan statliga och kommunala organ i allmänhet inte främjas av den form av statskontroll som underställningen utgör. Samråd och allmän rådgivning ligger i stället mer i linje med en modern syn på samspelet mellan statliga och kommunala organ. Som kommittén påpekar har handläggningen av brandordningsärenden i allt väsentligt bestått i samråd och information. Enligt min uppfattning bör de ovan angivna riktlinjerna ligga till grund för bedömningen av den tillsyn som fordras. Jag anser att man kan utgå från att kommunerna vill och kan organisera en effektiv räddningstjänst och ett verkningfullt förebyggande arbete. En öppen och ömsesidig information om organisation och resurser kan därvid främja verksamhetens utveckling.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag i likhet med kommittén att det inte bör finnas något krav på underställning av kommunens beslut om räddningstjänstplan.

Staten måste dock ha vissa möjligheter att påverka räddningstjänstplanerna. Till skillnad från andra kommunala verksamheter har räddningstjänsten nämligen en speciell karaktär genom dess stora betydelse för tryggheten i samhället. För de få fall då en kommun efter samråd och information antar en räddningstjänstplan - eller gör ändringar i den - som har allvarliga brister, bör regeringen ha möjlighet att besluta om ändring av planen.

Enligt 24 § brandstadgan kan länsstyrelsen vid vite förelägga kommunen eller kommunala befattningshavare att fullgöra sina åligganden med avseende på räddningstjänst och förebyggande åtgärder mot brand. Bestämmelsen har sedan länge inte utnyttjats. Motsvarande bestämmelser förekommer inte på andra områden inom den kommunala verksamheten. I enlighet med den inställning som jag redovisat tidigare anser jag i likhet med kommittén att föreskriften inte behöver finnas kvar.

Jag går nu över till frågan om tillsynen över efterlevnaden av lagen och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

En tillsynsmyndighets uppgift är att med olika medel se till att de skyldigheter som anges i lagen blir fullgjorda. Myndigheten skall ingripa vid konstaterade missförhållanden. En annan viktig uppgift är att skaffa information och kunskaper och att på grundval härav ge råd och rekommendationer.

För att fullgöra sina uppgifter behöver en tillsynsmyndighet effektiva styrmedel såsom rätt att meddela förelägganden och förbud och rätt att i samband därmed sätta ut vite. Om detta visar sig verkningslöst och det är av stor betydelse att missförhållanden rättas till utan tidsutdräkt bör tillsynsmyndigheten också ha befogenhet att vidta rättelse på den försumligen bekostnad. I likhet med kommittén anser jag att sådana befogenheter bör ges till de myndigheter som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av räddningstjänstlagstiftningen.

Jag delar kommitténs uppfattning att räddningsnämnden bör få tillsynsuppgifter på lokal nivå när det gäller åtgärder för att förebygga bränder och för att hindra eller begränsa brandskador och vissa andra skador. Tillsynen på detta område och i fråga om kommunal räddningstjänst bör på regional nivå utövas av länsstyrelsen och på central nivå av statens räddningsverk. När det gäller den statliga räddningstjänsten kan det dock vara lämpligt att den centrala tillsynen utövas av de myndigheter som har ansvaret för resp. räddningstjänst. Regeringen bör därför ges ett bemyndigande att besluta om detta.

2.7 Verksamheten i krig m. m.

Mitt förslag: Under krig och när det annars råder civilförvarsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter av civilförvarsorganisationen i kommunen.

Kommittén har inte lämnat något förslag om den kommunala räddningstjänsten i krig.

Remissinstanserna har inte närmare berört frågan.

Skälen för mitt förslag: Vid anfall mot landet är det civilförsvarets uppgift att skydda liv och egendom och att hindra följderna av krigshandlingar. Civilförsvaret har således samma uppgifter som kommunen när det gäller räddningstjänsten.

Jag har tidigare nämnt lagen (1984:1026) om ändring i civilförvarslagen (1960:74). Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Enligt 2 § i dess nya lydelse får regeringen förordna att civilförvarsorganisationen helt eller delvis skall inta förstärkt beredskap (civilförvarsberedskap) om riket är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i. Lagändringen innebär också att kommunerna har fått nya uppgifter inom civilförsvaret. De nya bestämmelserna härom innebär bl.a. följande. Civilförvarsorganisationens omfattning och uppgifter inom varje kommun skall till sina huvuddrag redovisas i en särskild organisationsplan, som skall fastställas av länsstyrelsen (10 a §). Varje kommun leder civilförvarsverksamheten inom sitt område under civilförvarsberedskap. Till kommunens förfogande ställer staten en civilförvarschef med en civilförvarsstab och de övriga resurser som redovisas i organisationsplanen (5 §). Under civilförvarsberedskap samt under utbildning och övning åligger det kommunen att ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom till civilförvarsorganisationens förfogande i den omfattning organisationsplanen anger (40 § 1 mom. h). I varje kommun skall den ledning av civilförvarsverksamheten som ankommer på kommunen under civilförvarsberedskap utövas av kommunstyrelsen (41 a §).

Civilförsvarslagstiftningens regler om rekrytering av personal innebär vidare att kommunens räddningstjänstpersonal under civilförsvarsberedskap såvitt möjligt skall tas i anspråk för tjänstgöring i civilförsvarsorganisationen med tjänsteplikt.

Under civilförsvarsberedskap blir en kommun således tvingad att ställa sina räddningstjänstresurser till civilförsvarsorganisationens förfogande. Kommunen har då ingen möjlighet att själv utföra räddningsinsatser. I lagen bör det därför tas in en föreskrift om att civilförsvarsorganisationen i kommunen skall överta räddningskårens uppgifter under civilförsvarsberedskap.

Eftersom kommunstyrelsen under civilförsvarsberedskap skall utöva ledningen av den civilförsvarsverksamhet som ankommer på kommunen bör det i lagen också tas in en föreskrift om att räddningsnämndens uppgifter skall tas över av kommunstyrelsen då det råder civilförsvarsberedskap.

2.8 Ikraftträdande m. m.

Den nya lagstiftningen föranleder ändringar av redaktionell art i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, brottsbalken, lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297) och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd. Beträffande dessa ändringar hänvisar jag till specialmotiveringen.

Jag föreslår att den nya lagen och de av denna föranledda lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Kommunernas arbete med att anta räddningstjänstplaner kommer att kräva ytterligare tid. Jag förordar därför att planerna inte behöver vara antagna förrän den 1 januari 1988.

3 Upprättande lagförslag

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

1. räddningstjänstlag,
2. lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297),
5. lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd. Förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet. Förslaget under 4 har upprättats i samråd med chefen för kommunikationsdepartementet. Förslaget under 5 har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till räddningstjänstlag

Räddningstjänstlagen ersätter brandlagen (1974:80) och lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m.m., i det följande kallad atomskyddslagen. I räddningstjänstlagen finns också några föreskrifter som har motsvarigheter i brandstadgan (1962: 91). Lagen innehåller flera nya bestämmelser i förhållande till de äldre bestämmelserna. I många fall behålls dock de äldre bestämmelserna i sak efter endast redaktionella ändringar. I fråga om det sakliga innehållet gäller förarbetena till dessa bestämmelser, i den mån de inte kommenteras särskilt i det följande.

Lagen disponeras på följande sätt. Efter ett avsnitt med inledande bestämmelser (1-5 §§) följer ett avsnitt om kommunal räddningstjänst m. m. Avsnittet innehåller föreskrifter om kommunens ansvar (6-11 §§), räddningskåren (12-14 §§), förebyggande åtgärder mot brand (15-20 §§) och plan för räddningstjänsten (21-24 §). Härfter följer ett avsnitt som innehåller föreskrifter om statlig räddningstjänst: fjällräddningstjänst (25 §), flygräddningstjänst (26 §), sjöräddningstjänst (27 §) och räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen (28 och 29 §§). Nästa avsnitt utgörs av gemensamma bestämmelser för kommunal och statlig räddningstjänst. Det innehåller föreskrifter om alarmering (30 §), ledning (31-33 §§), skyldighet att medverka i räddningstjänsten (34 §) och ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m. m. (35-37 §§). Härfter följer ett avsnitt med bestämmelser som rör enskilda m.fl.: alarmering (38 och 39 §§), uppgiftsskyldighet (40 §), förebyggande åtgärder (41-43 §§), tjänsteplikt (44 §), ingrepp i annans rätt (45-47 §§), rätt till ersättning (48-52 §§) och åtgärder efter räddningstjänst (53 §). Lagen innehåller slutligen ett avsnitt med övriga bestämmelser som innehåller föreskrifter om tillsyn (54- 57 §§), ansvar (58 §), överklagande (59-60 §§), bemyndiganden att meddela ytterligare föreskrifter (61 och 62 §§) och räddningstjänsten i krig m. m. (63 och 64 §§).

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § : Denna lag innehåller föreskrifter om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivas.

I lagen finns också bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder samt om rättigheter och skyldigheter för enskilda.

Paragrafen anger lagens innehåll och motsvarar 1 § i kommitténs förslag. Lagen handlar till största delen om samhällets skyldigheter ifråga om räddningstjänst. Som framgår av *andra stycket* finns det emellertid också föreskrifter om enskildas rättigheter och skyldigheter. Lagens bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder riktar sig både till samhället och till enskilda.

Lagen delar in samhällets räddningstjänst i kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Statlig räddningstjänst är de åtgärder som vissa statliga myndigheter enligt 25-28 §§ skall vidta, när det har inträffat vissa olyckshändelser eller då det föreligger vissa andra situationer. De olyckshändelser och situationer som avses beskrivs närmare i dessa paragrafer. Den statliga räddningstjänsten avser således bara åtgärder

i vissa speciella fall. Den kommunala räddningstjänsten är mer allmän. Kommunal räddningstjänst är nämligen de åtgärder som kommunerna skall vidta enligt 6 § vid olyckshändelser eller överhängande fara för olyckshändelser i alla andra fall än de som avses i 25-28 §§.

2 § Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984: 387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

Paragrafen motsvarar 1 § första stycket brandlagen samt 2 och 3 §§ i kommitténs förslag.

I paragrafen definieras begreppet räddningstjänst som en verksamhet. Verksamheten består av skadehindrande och skadebegränsande åtgärder som skall vidtas vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser. Med olyckshändelser avses plötsligt inträffade händelser som har medfört eller som kan befaras medföra skada. Dit räknas händelser som beror på företeelser i naturen eller som inträffar utan människors handlande. Som olyckshändelser räknas också händelser som beror på människors handlande eller underlåtenhet att handla. Detta gäller oberoende av om handlingen eller underlåtenheten är uppsåtlig eller ej. Som exempel på olyckshändelser kan nämnas bränder, explosioner, skred, ras, översvämningar, oväder och utflöden av skadliga ämnen. Kravet att det skall vara fråga om en plötsligt inträffad händelse innebär att långsamma och ständigt pågående skeenden såsom sättningar i byggnader och jorderosioner inte räknas som olyckshändelser. Sådana långsamma och ständigt pågående skeenden kan emellertid i sin tur orsaka något som inträffar plötsligt och som medför skada: den sättningsskadade byggnaden rasar eller erosionen föranleder ett jordskred. Sådana händelser skall givetvis betraktas som olyckshändelser.

I 26 och 27 §§, som behandlar flygräddningstjänsten och sjöräddningstjänsten, finns föreskrifter om efterforskning, undsättning och sjuktransporter som skall äga rum även om det inte har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger fara för en olyckshändelse. Genom *andra stycket* hänförs dessa åtgärder till räddningstjänst. Av polislagen (1984: 387) följer att polisen gör räddningsinsatser i fjällområden som inte alltid har samband med någon olyckshändelse. Genom *andra stycket* hänförs även dessa åtgärder till räddningstjänst.

Syftet med lagen är inte att befria den enskilde från ansvar och kostnader för ingripanden vid olyckshändelser och att i stället föra över ansvar och kostnader till samhället. Lagens syfte är att samhället skall hålla en organisation som kan gripa in när den enskilde inte själv eller med anlitande av någon annan kan bemästra en olyckssituation. Samhället skall ingripa när det framstår som rimligt att samhället svarar för de åtgärder som behövs för att avvrja eller begränsa skada. Räddningstjänsten skall inte förlora i effektivitet på grund av att räddningsorganen överhopas med framställningar om hjälp i bagatellartade situationer. Det är mot denna bakgrund som det i tredje stycket anges under vilka förutsättningar skyldigheten att ingripa föreligger. Skyldigheten att ingripa föreligger endast om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommun svarar för insatsen. Var och en av dessa förutsättningar måste föreligga för att staten eller kommun skall vara skyldig att ingripa.

När det gäller fara för människors liv eller hälsa är ett ingripande alltid motiverat. Kostnadsaspekten har därvid en underordnad betydelse. Avvägningen mellan skadornas betydelse och kostnaderna för ingripandet får i praktiken störst betydelse i de fall då endast materiella värden står på spel.

Vid olyckor som innebär risk för skador i miljön är det ofta svårt att bedöma hur omfattande skadorna kan bli och vilka krav på räddningsåtgärder som de kan föranleda. I dessa situationer behövs det därför i regel en bedömning i det enskilda fallet av vilka insatser som är motiverade. Bedömningen bör göras i samråd med de myndigheter som har ansvaret för miljöskyddet.

Utmärkande för samhällets räddningsorganisation är att den kan ingripa snabbt. Detta är i de flesta fall nödvändigt vid olyckshändelser som inte är bagatellartade. Genom ett snabbt ingripande kan fara för skador och ytterligare skador avvrjas. Givetvis skall samhället inte vara tvunget att ingripa om någon annan redan har hunnit vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa skadorna. Detsamma gäller om sådana åtgärder ännu inte har vidtagits men man kan räkna med att den vars intressen är hotade tillräckligt snabbt kan vidta åtgärderna. Dennes möjligheter att göra det måste bedömas med hänsyn till olyckshändelsens art och omfattning och de räddningsresurser han disponerar över eller kan anlita. Många gånger kan det vara tveksamt om dessa resurser räcker. Vid osäkerhet om ett ingripande skall göras bör man beakta att ett snabbt ingripande på ett tidigt stadium för det mesta är billigare och effektivare än ett ingripande som på ett senare stadium visar sig ofrånkomligt.

I många fall - särskilt vid utflöden av olja eller andra skadliga ämnen - kan det återstå återställnings- eller saneringsåtgärder när det egentliga räddningsarbetet är avslutat. Det är givetvis svårt att närmare ange när det i sådana fall inte längre behövs ett ingripande från samhället. Rent allmänt kan man säga att det föreligger ett behov av ett sådant ingripande så länge det finns risk för att oljan eller de skadliga ämnena sprids. När t.ex. utrunnen olja har vallats eller länsats in så att det inte längre är någon risk att den sprids kan man däremot i de flesta fall räkna med att fortsatta åtgärder skall kunna vidtas genom skadevållarens eller fastighetsägarens försorg. I många fall torde han med stöd av hälso- och miljöskyddslagstiftningen kunna åläggas att genomföra den sanering som behövs. Det är givetvis ingenting som hindrar att kommunen åtar sig ett saneringsuppdrag mot betalning. När det gäller sanering av olja i strandzonen finns sedan länge en utbildad praxis att kommunen utför saneringen och att staten betalar kommunens kostnader. Som anförts i den allmänna motiveringen kommer föreskrifter om kommunens rätt till ersättning i sådana fall att tas in i verkställighetsföreskrifterna till lagen.

3 § Lagen gäller inte hälso- och sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

I denna paragraf, som till en del svarar mot 4 § i kommitténs förslag, undantas hälso- och sjukvård från lagens tillämpningsområde.

Enligt 1 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) avses med hälso- och sjukvård i den lagen åtgärder för att medicinskt

förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. I samma stycke sägs det vidare att sjuktransporter hör till hälso- och sjukvården. Med sjuktransporter menas i detta sammanhang vägbundna sjuktransporter. Genom förevarande paragraf undantas hälso- och sjukvården - och därmed de vägbundna sjuktransporterna - från räddningstjänstlagens tillämpningsområde. Sjuktransporter i terrängen är emellertid räddningstjänst och på sådana sjuktransporter är räddningstjänstlagen tillämplig.

Gränsen mellan hälso- och sjukvård å ena sidan och räddningstjänst å andra sidan får emellertid inte dras alltför skarpt. Ett medicinskt omhändertagande på en olycksplats som syftar till att etablera och bibehålla vitala funktioner såsom t. ex. andning och cirkulation måste anses höra till hälso- och sjukvården och ligga inom sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde. Men det hindrar inte att de som deltar i ett räddningstjänstingripande skall kunna vidta elementära livräddande åtgärder på en olycksplats, t.ex. genom att utföra konstgjord andning eller att stoppa blödningar.

4 § Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.

Paragrafen motsvarar delvis 5 och 6 §§ i kommitténs förslag och har en viss motsvarighet i 2 § brandlagen och 5 § brandstadgan.

I paragrafen anges målet för räddningstjänsten: räddningsinsatserna skall kunna påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt. Det innehåller bl. a. att räddningsorganen skall hålla en hög beredskap. Verksamheten måste enligt paragrafen planeras och organiseras så att målet uppfylls.

5 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för verksamhet enligt denna lag skall samarbeta med varandra och med andra som berörs av verksamheten.

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen eller brandstadgan.

För att få en effektivare räddningstjänst är det nödvändigt att de som har ansvaret för olika delar av räddningstjänsten samordnar sin verksamhet.

Paragrafen innehåller en föreskrift om att kommuner och statliga myndigheter som har ansvar för räddningstjänsten skall samordna sin verksamhet såväl administrativt som operativt. Paragrafen innehåller också en uppmaning till samarbete med andra som berörs av räddningstjänsten. Härmed åsyftas samarbete med dem som medverkar i räddningstjänsten och med dem som har uppgifter inom områden som på annat sätt berörs av räddningstjänsten, t. ex. yrkesinspektionen och miljö- och hälsoskyddsmyndigheten.

KOMMUNAL RÄDDNINGSTJÄNST M. M.

Kommunens ansvar

6 § Varje kommun skall svara för räddningstjänsten inom kommunen, om inte annat följer av 25-28 §§.

Denna paragraf handlar om kommunens ansvar för räddningstjänsten inom sitt område och motsvarar till en del 2 § brandlagen och 5 § i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att kommunen skall svara för räddningstjänsten inom sitt område. Med den definition av begreppet räddningstjänst som ges i 2 § innebär det att kommunen skall ingripa vid olyckshändelser eller då det föreligger överhängande fara för olyckshändelser och att ingripandet skall gå ut på att vidta åtgärder så att skador på människor eller egendom eller i miljön hindras eller begränsas. Kommunens ingripande skall inte vara beroende enbart av de kommunala räddningsorganens egna resurser. Kommunen har ett ansvar för att åtgärder vidtas av de organ som har lämpliga resurser. För detta ändamål har den som leder ingripandet möjlighet enligt 34 § att påkalla medverkan från andra statliga och kommunala myndigheter som har lämpliga resurser.

Vad som avses med olyckshändelser har närmare berörts i specialmotiveringen till 2 §.

Att kommunen skall ingripa då faran för en olyckshändelse är överhängande innebär inte en skyldighet för kommunen att allmänt vidta åtgärder på förhand för att förhindra händelser som kan leda till skador. I det enskilda fallet kan ett skeende emellertid utveckla sig så att det går att förutse händelser som kan föranleda skador. Detta gäller särskilt vid naturhändelser såsom stormar, översvämningar och jordskred. Om olyckshändelser i sådana fall kan befaras vara omedelbart förestående, skall kommunen vara skyldig att ingripa och vidta åtgärder som förebygger eller begränsar skador. Annorlunda förhåller det sig om andra samhällsorgan har pålagts uppgiften att avvärja händelser som kan leda till skador. Till polisens uppgifter hör enligt 2 § 1 polislagen (1984: 387) att förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen och säkerheten. Om det befaras att ett brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom är omedelbart förestående, är det polisens uppgift att avvärja brottet eller att bereda skydd mot det. Det innebär att polisen t. ex. vid ett hot om att låta en sprängladdning detonera skall leta efter och oskadliggöra sprängladdningen. Kommunens uppgifter i en sådan situation är att ingripa när olyckshändelsen inträffar. I många sådana fall är det givetvis nödvändigt att en kommunal räddningsstyrka kommer till platsen för att förbereda ett ingripande. Då har den möjlighet att biträda polisen i arbetet med att bereda skydd mot det befarade brottet.

Enligt paragrafen är kommunen inte skyldig att ingripa i fall som avses i 25-28 §§, dvs. då det är fråga om flygräddningstjänst, fjällräddningstjänst, sjöräddningstjänst eller räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen.

Att staten i dessa fall har det primära ansvaret behöver inte innebära att kommunen kan förhålla sig passiv. Om kommunen har lämpliga resurser kan dessa behöva tas i anspråk. Bestämmelsen i 34 § innebär nämligen också att kommunen på begäran av en räddningsledare för statlig räddningstjänst är skyldig att delta i ingripandet med personal och utrustning, om inte den egna verksamheten allvarligt hindras av det.

7 § Varje kommun skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen

skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

Paragrafen motsvarar till en del 2 § brandlagen samt 9 och 53 §§ i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att ansvaret för den brand- och brandskadeförebyggande verksamheten ligger på kommunerna. Paragrafen innehåller också en bestämmelse om att kommunerna skall främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet.

Den viktigaste åtgärden för att hindra och begränsa skador är att förebygga att skador uppstår, dvs. se till att olyckshändelser inte inträffar och, om olyckan är framme, ha vidtagit åtgärder som minskar skadornas omfattning. Uppgiften att förebygga olyckor åvilar många myndigheter.

Tillsynen enligt miljöskyddslagen (1969: 387) av miljöfarlig verksamhet utövas av statens naturvårdsverk och länsstyrelserna samt, i vissa fall, miljö- och hälsoskyddsmyndigheterna.

Arbetsmiljöverket och dess regionala myndigheter skall se till att arbetsmiljön utformas så att betryggande säkerhet ges mot bl. a. olycksfall. I tillsynen ingår att kontrollera att skyddsåtgärder vidtas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström eller liknande.

Lagen (1985: 426) om kemiska produkter har till syfte att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper. Tillsyn över efterlevnaden av den lagen utövas av flera myndigheter.

På trafikens område har trafiksäkerhetsverket ansvaret för den olycksförebyggande verksamheten.

Ansvaret för att byggnader blir säkra åvilar byggnadsmyndigheterna.

Med så många myndigheter - av vilka här endast några har exemplifierats - med ansvar för olika områden går det inte att dra en skarp gräns mellan ansvarsområdena. Det är därför angeläget att vidga samarbetet mellan berörda myndigheter. Genom *andra meningen* i denna paragraf läggs ett särskilt ansvar på kommunerna att främja samarbetet och verka för att brister i skadeskyddet vid olika anläggningar rättas till, t. ex. genom påpekande till den ansvariga myndigheten.

8 § Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och för förebyggande verksamhet enligt 7 §.

Paragrafen motsvarar delvis 12 § i kommitténs förslag men har ingen motsvarighet i brandlagen.

Denna paragraf innehåller en uppmaning till kommunerna att samverka med varandra ifråga om räddningstjänsten och i frågor som rör förebyggande åtgärder mot såväl bränder som skador till följd av bränder. Som framgår av den allmänna motiveringen är det meningen att kommunerna själva utan inblandning från statens sida skall bestämma innehållet i och formerna för samarbetet.

Som framgått av den allmänna motiveringen har genom Svenska kommunförbundets försorg bildats regioner för kommunal samverkan inom räddningstjänsten. Dessa s. k. räddningsregioner bör ge goda möjligheter att utveckla samarbetet mellan kommunerna så att räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten blir effektiv.

9 § I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd och en räddningskår.

Kommunen får tillsätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Om inte detta har skett, är kommunstyrelsen räddningsnämnd.

Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som enligt denna lag ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår.

Första stycket motsvarar 11 § första stycket i kommitténs förslag och till en del 3 och 4 §§ brandlagen. *Andra stycket* motsvarar 3 § första stycket brandlagen och 8 § i kommitténs förslag. *Tredje stycket* har viss motsvarighet i 6 § brandlagen och 13 § kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur förvaltningen av räddningstjänsten skall organiseras. Kommunen kan inrätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Kommunstyrelsen får ett sistahandsansvar för räddningstjänsten. Kommunstyrelsen blir nämligen räddningsnämnd om en särskild räddningsnämnd inte inrättas och uppgiften inte anförtros åt någon annan nämnd.

Räddningskåren skall sköta hela den kommunala med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Det ger också möjlighet för kommunen att helt eller delvis överlåta räddningskårens arbetsuppgifter till en annan kommun. Detta innebär först och främst att kommunen kan överlåta till en annan kommun att sköta all räddningstjänst i hela kommunen. Kommunen kan också överlåta åt den andra kommunen att hålla en eller flera räddningsstyrkor i en del av kommunen eller att utföra vissa av räddningskårens uppgifter i kommunen. Det är således också möjligt att enbart överlåta uppgiften som räddningschef. De olika slagen av partiella överlåtelser kan givetvis kombineras. En överlåtelse av räddningskårens samtliga arbetsuppgifter innefattar även de uppgifter som ankommer på räddningschefen i denna hans egenskap och de uppgifter som ankommer på honom i hans egenskap av räddningsledare.

10 § I fråga om en särskild räddningsnämnd skall gälla följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977:179)

2 § om antalet ledamöter m. m.,

3 § första stycket om valbarhet m. m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m. m. ,

9 § första stycket om beslutsförhet,

10 § om beslutsförfarande och protokoll,

11 § om delgivning m. m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun skall dock inte gälla 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Paragrafen motsvarar 3 a § brandlagen. Till en del motsvaras paragrafen av 10 § i kommitténs förslag.

I första stycket görs bestämmelserna i 3 kap. kommunallagen (1977:179) om kommunstyrelsens organisation och arbetsformer tillämpliga på särskild räddningsnämnd. Samma hänvisning finns i lagstiftningen om andra specialreglerade kommunala nämnder.

I andra stycket föreskrivs undantag för Stockholms kommun i fråga om mandattid och val av ordförande och vice ordförande. Det finns inga lagregler i dessa hänseenden för de specialreglerade nämnderna i Stockholms kommun. Om detta finns det i stället föreskrifter i ett reglemente som antagits av kommunfullmäktige. Beträffande val av ordförande gäller för Stockholms kommun bestämmelserna i 3 kap.17 och 18 §§ kommunallagen.

Det kan anmärkas att bestämmelserna om jäv i den föreslagna, nya förvaltningslagen (se prop. 1985/86: 80) skall tillämpas i samtliga ärenden hos räddningsnämnden, oavsett om kommunstyrelsen är räddningsnämnd eller annan nämnd har fått i uppdrag att vara räddningsnämnd.

11 § Uppdrag att besluta på räddningsnämndens vägnar får inte omfatta förelägganden eller förbud vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Räddningsnämnden får meddela den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt nämnden befogenhet att på nämndens vägnar meddela i verksamheten erforderliga förelägganden och förbud enligt 56 § första stycket.

Första stycket motsvarar 10 § tredje stycket i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen.

I 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977:179) finns en generell delegationsrätt. Enligt lagrummet får kommunstyrelsen, om fullmäktige beslutar det, uppdra åt en särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i styrelsen, åt en ledamot eller suppleant eller åt en tjänsteman hos kommunen att på styrelsens vägnar besluta i en viss grupp av ärenden. Beskaffenheten av dessa ärenden skall anges i reglemente för kommunen eller i ett särskilt beslut. Delegationsbestämmelsen gäller även oregrerade nämnder. Bestämmelsen har genom 10 § första stycket också gjorts tillämplig på särskild räddningsnämnd.

Föreskriften gör det möjligt att delegera beslutanderätten i vissa ärenden till bl. a. räddningschefen. Delegation bör dock inte kunna ske av befogenheter att besluta om allvarligare ingrepp i enskildas rätt. Ärenden rörande föreläggande vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad har därför enligt första stycket undantagits från delegation. Utformningen av stycket innebär att det inte heller är tillåtet att överlåta beslutanderätten i sådana ärenden till dem som avses i andra stycket. Det är att märka att undantagen gäller oavsett vilket organ som är räddningsnämnd: särskild räddningsnämnd, annan nämnd som har fått i uppdrag att vara räddningsnämnd eller kommunstyrelsen.

Andra stycket har en viss motsvarighet i 13 § 1 mom. brandstadgan och ger räddningsnämnden möjlighet att överlåta befogenheten att meddela förelägganden och förbud till den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt räddningsnämnden. De som i första hand kommer i fråga för sådan delegation är skorstensfejarmästarna och deras biträden. Dessa är i regel inte kommunala tjänstemän. Det kan också förekomma att brandsyn förrättas av andra än kommunala tjänstemän. Den som förrättar brandsyn bör då ha möjlighet att meddela erforderliga förelägganden om avhjälpande av de brister som konstateras vid brandsynen. Som framgår av första stycket är det inte tillåtet att delegera befogenheten att meddela vitesförelägganden eller beslut om verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Räddningskåren

12 § Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen har ansvaret för enligt denna lag.

Kommunen får överlåta åt någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.

Paragrafens *första* stycke har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar till en del 6 § brandlagen och 13 § i kommitténs förslag.

Av första stycket framgår att det är räddningskåren som har ansvaret för räddningsinsatserna.

Enligt andra stycket är det också möjligt för kommunen att på enskilda överlåta vissa räddningsinsatser som kräver särskild kompetens t. ex. bekämpning av olja eller andra skadliga ämnen. Det är inte tillåtet för en kommun att överlåta hela ansvaret för räddningstjänsten på ett enskilt organ.

Det är att märka att kommunen har ansvaret för ett räddningsingripande även om det utförs av någon på grund av avtal enligt andra stycket.

I 13 § finns en bestämmelse som gör det möjligt för en kommun att i vissa andra fall träffa avtal om överlåtelse av en del av räddningstjänsten.

13 § Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan också ingå räddningsvärn.

Om det vid en anläggning inom kommunen har organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med ägaren eller innehavaren av anläggningen om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

En sådan enhets räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst enligt denna lag också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

Första stycket motsvarar 11 § andra stycket i kommitténs förslag och till en del 4 § första stycket brandlagen.

Andra stycket motsvarar 6 § brandlagen och 13 § i kommitténs förslag. *Tredje stycket* har ingen motsvarighet i brandlagen eller kommitténs förslag.

Första stycket innehåller bestämmelser om räddningskårens organisation. Av bestämmelserna framgår att det i stor utsträckning ankommer på kommunerna själva att bestämma organisationens utseende. Det enda som är obligatoriskt är att det skall finnas en räddningschef och minst en räddningsstyrka. I övrigt står det kommunen fritt att organisera flera räddningsstyrkor och att organisera räddningsvärn. Räddningsvärn motsvarar brandvärn enligt brandlagen.

Som framgått av den allmänna motiveringen är huvudregeln att den kommunala räddningstjänsten skall skötas av kommunala räddningstjänstorgan. Vid vissa anläggningar kan det bedrivas verksamheter som kräver särskilda räddningsresurser i form av personal och utrustning, t. ex. brandstyrkor vid vissa industrier eller större trafikflygplatser. Det kan i vissa fall vara lämpligt att sådana resurser knyts till den kommunala räddningstjänsten. Enligt andra stycket kan en kommun träffa avtal med ägaren eller innehavaren av en sådan anläggning om att den särskilda styrkan eller enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren. Detta gäller bara ägare eller innehavare av sådana anläggningar där räddningsresurserna främst har skapats för att möta olyckshändelser i anläggningen. Det skall således inte vara möjligt att överlåta räddningstjänsten till entreprenörer. Att vissa särskilda uppgifter inom räddningstjänsten dock kan lämnas över till entreprenörer framgår av 12 § andra stycket.

Att enheten ingår som en räddningsstyrka i räddningskåren innebär givetvis att dess räddningsinsatser utanför den egna anläggningen är kommunal räddningstjänst. Kommunen har därmed det yttersta ansvaret för ledningen och utförandet av räddningsinsatsen. Vid olyckshändelser inom en anläggning vid vilken det finns en räddningsenhet är kommunen i princip bara skyldig att ingripa när räddningsenheten inte kan bemästra situationen. Ingår enheten på grund av avtal som räddningsstyrka i kommunens räddningskår, kan det i ett sådant läge uppstå tvekan om det är den som svarar för anläggningen eller om det är kommunen som har ansvaret för ledningen och utförandet av räddningsinsatsen. För att det inte skall råda någon oklarhet i dessa avseenden föreskrivs i andra stycket att enhetens räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

14 § En räddningsstyrka skall bestå av anställd personal som genom utbildning och erfarenhet har nödvändig kompetens för sina uppgifter.

Ett räddningsvärn skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt.

Paragrafen motsvarar 11 § tredje stycket i kommitténs förslag och till en del 4 § första stycket brandlagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rekryteringen av personal till räddningsstyrka och räddningsvärn. Föreskrifterna i *första stycket* innebär att en räddningsstyrka inte kan bestå av frivillig personal. Personalen i räddningsstyrkan måste vara anställd. Därmed avses anställning på heltid eller deltid.

Första stycket innehåller ett krav att personalen i räddningsstyrkan skall ha förvärvat nödvändig kompetens genom utbildning och erfarenhet. Närmare bestämmelser om utbildning och kompetens kommer att meddelas som verkställighetsföreskrifter till lagen.

Räddningsvärnets personal får enligt *andra stycket* inte vara anställd utan skall rekryteras på grund av tjänsteplikt. En föreskrift om tjänsteplikt för tjänstgöring i räddningsvärn finns i 44 § tredje stycket. Av den framgår att i första hand frivilliga skall tas ut för tjänstgöring i räddningsvärn.

Förebyggande åtgärder mot brand

15 § Räddningsnämnden skall svara för att brandsyn och sotning utförs regelbundet.

Paragrafen motsvarar 7 § brandlagen och 54 § första stycket i kommitténs förslag.

16 § Brandsyn skall avse kontroll av brandskyddet vid byggnader eller anläggningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. En myndighet som utövar tillsyn enligt 54 § kan besluta om brandsyn också i andra fall.

Brandsyn skall förrättas av särskilda brandsynförrättare som utses av räddningsnämnden.

Paragrafen motsvarar 12 § 1 och 3 mom. brandstadgan samt 55 och 57 §§ i kommitténs förslag. Enligt *första stycket* ankommer det på regeringen eller den myndighet som regeringen utser att bestämma vilka byggnader och anläggningar som regelbundet skall kontrolleras genom brandsyn. Därvid bör främst komma i fråga sådana byggnader och anläggningar där risken för bränder är särskilt stor eller där bränder kan orsaka svåra eller omfattande skador. På grund av särskilda omständigheter i det enskilda fallet kan det vara befogat med brandsyn även vid andra byggnader eller anläggningar och vid andra tillfällen än som framgår av föreskrifterna om brandsyn. I stycket finns en bestämmelse som gör det möjligt för en tillsynsmyndighet att besluta om brandsyn i sådana fall.

Begreppet brandskydd är inte definierat i lagen. Därmed menas åtgärder som syftar till att eliminera risker för brand och skador till följd av brand. I brandskyddet kan ingå anbringande av brandvarnare, anvisningar om utrymningsvägar, anskaffning av släckningsutrustning etc. Som framgår av 41 och 43 §§ sträcker sig skyldigheten att hålla brandskydd bara till vad som i varje enskilt fall är skäligt med hänsyn till kostnaderna. Åtgärder som är mer ekonomiskt betungande än som är skäligt med hänsyn till det avsedda syftet får alltså inte föreskrivas.

Enligt 12 § 1 mom. brandstadgan skall brandsyn förrättas av brandchefen eller av brandbefäl som han har förordnat därtill. Av andra stycket framgår att det är räddningsnämnden som förordnar brandsyneförrättare. I de flesta fall torde räddningschefen eller något annat räddningsbefäl utses till brandsyneförrättare. Ett förordnande om att förrätta brandsyn kan kombineras med ett delegationsuppdrag att besluta om föreläggande eller förbud i samtliga eller i vissa av de brandsyneärenden som förordnandet avser.

17 § Genom sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. I samband med sotning skall det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras från brandskyddssynpunkt. En tillsynsmyndighet kan besluta om sådan kontroll av brandskyddet också i andra fall.

Sotning och kontroll enligt första stycket av brandskyddet skall utföras av skorstensfejarmästare eller skorstensfejare som biträder skorstensfejarmästaren. Räddningsnämnden får i fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

Paragrafen motsvarar 12 § 2 och 3 mom. samt 17 och 18 §§ brandstadgan. I kommitténs förslag motsvaras paragrafen av 3, 8 och 9 §§ förslaget till lag om sotningsverksamheten.

18 § Kommunfullmäktige får föreskriva att avgift skall erläggas för brandsyn och för sotning.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till kommunen att meddela föreskrifter om avgifter för brandsynen och för sotningen.

Såvitt gäller sotningsavgiften motsvarar paragrafen 20 § brandstadgan och till en del 20 § i kommitténs förslag till lag om sotningsverksamheten. I fråga om brandsynevavgiften har paragrafen ingen motsvarighet i nuvarande ordning eller kommitténs förslag.

19 § Den som förrättar brandsyn och den som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § har rätt att få tillträde till den anläggning som berörs. De har också rätt att få de upplysningar och handlingar som de behöver.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 68 § andra stycket i kommitténs förslag till lag om samhällets räddningstjänst och 12 § i förslaget till lag om sotningsverksamheten och har en viss motsvarighet i 18 a § brandlagen.

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl. a. husrannsakan eller liknande intrång. Denna rättighet kan enligt 2 kap. 12 § begränsas genom lag. Förevarande paragraf innebär en sådan begränsning genom att den ger de som förrättar brandsyn och de som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § rätt att med biträde av polisen få tillträde till den anläggning som berörs. Det ligger i sakens natur att de som får denna befogenhet i första hand skall försöka få tillträde genom frivillig medverkan från den som äger eller innehar anläggningen. Det är först när sådana försök visar sig utsiktslösa som det kan bli aktuellt att med tvång bereda sig tillträde till anläggningen.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om förbud helt eller delvis mot eldning utomhus samt om liknande förebyggande åtgärder mot brand. Regeringen får överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Paragrafen motsvarar 20 § i kommitténs förslag till lag om sotningsverksamheten.

Enligt 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen får riksdagen överlåta sin normgivningsmakt i fråga om ämnen som rör bl. a. skydd för liv eller hälsa. Förebyggande åtgärder mot brand avser att skydda liv och hälsa. Enligt förevarande paragraf bemyndigas regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om eldningsförbud. Bemyndigandet ger också regeringen möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om liknande förebyggande åtgärder mot brand. I paragrafen finns också ett bemyndigande enligt 8 kap. 11 § regeringsformen för regeringen att överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Räddningstjänstplan

21 § För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan. Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,
4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från

alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspänningstid),

5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,
6. det minsta antal övningar som skall hållas med personalen i räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar som avses i 43 § samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,
2. hamnar och deras gränser i vattnet,
3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

Paragrafen har viss motsvarighet till 1 § första stycket, 4 § och 4 a § brandstadgan. Den motsvaras i kommitténs förslag av 15 §.

Enligt paragrafen skall av en räddningstjänstplan i stora drag framgå hur kommunens organisation för räddningstjänsten är organiserad och vilka resurser den har. Som framgått av den allmänna motiveringen är räddningstjänstplanen till för att underlätta den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten. Planen utgör också viktig information för kommunens innevånare. En plan skall finnas i varje kommun oavsett vilka avtal om överlåtelse av skötseln av räddningstjänsten som kommunen kan ha träffat. Inget hindrar att det i planen tas in fler uppgifter än i de hänseenden som anges i paragrafen.

Med insatstid avses tiden från alarmering av insatsstyrkan till dess räddningsarbetet kan påbörjas, dvs. summan av anspänningstid, körtid och angreppstid.

Bestämmelser om kommunalförbund finns i lagen (1957: 281) om kommunalförbund. I fråga om räddningsregioner hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.8).

22 § Räddningstjänstplanen skall antas av kommunfullmäktige.

Planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer.

Första och andra styckena gäller också i fråga om ändringar i och tillägg till planen.

Paragrafen motsvarar delvis 2 § brandstadgan och 16 § första och andra styckena i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att det är kommunfullmäktige som beslutar om att anta räddningstjänstplanen och att göra ändringar och tillägg i planen.

För att tillsynsmyndigheterna och andra berörda myndigheter skall få kännedom om innehållet i kommunernas räddningstjänstplaner föreskrivs att planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer.

Detta gäller även ändringar i och tillägg till planen.

23 § När ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till räddningstjänstplan upprättas, skall kommunen på lämpligt sätt och i den omfattning som behövs samråda med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

Paragrafen motsvarar 17 § i kommitténs förslag.

I paragrafen åläggs kommunen att samråda med berörda myndigheter när ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till planen upprättas.

Som exempel på kommunala myndigheter kan nämnas - förutom räddningsnämnderna i angränsande kommuner - byggnadsnämnden, miljö och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden och fritidsnämnden i den egna kommunen. De statliga myndigheter som kan komma i fråga är givetvis länsstyrelsen och statens räddningsverk. Dessutom bör kustkommuner samråda med sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning. Kommuner med flygplatser bör även samråda med luftfartsverket.

24 § Regeringen får på framställning av den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ändring av en räddningstjänstplan.

Paragrafen motsvarar 16 § tredje stycket i kommitténs förslag. Som framgår av den allmänna motiveringen skall den nu rådande ordningen att underställa brandordningarna länsstyrelsens prövning inte gälla för räddningstjänstplanerna. Av den allmänna motiveringen framgår också att det har befunnits nödvändigt att ha kvar en möjlighet för staten att påverka räddningstjänstplanen i speciella fall. Om en räddningstjänstplan uppvisar allvarliga brister skall, enligt denna paragraf regeringen ha möjlighet att besluta om ändring av planen. Avsikten är att statens räddningsverk skall vara den myndighet som får göra framställningen hos regeringen. Under räddningsverket får länsstyrelserna övervaka planerna och för räddningsverket peka på brister och behov av ändringar i planerna.

STATLIG RÄDDNINGSTJÄNST

Fjällräddningstjänst

25 § Inom fjällområden skall polisen till följd av polislagen (1984: 387)

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Paragrafen motsvarar 18 § i kommitténs förslag.

Enligt 2 § 4 polislagen (1984: 387) hör det till polisens uppgifter att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen. Förevarande paragraf beskriver vad dessa uppgifter innebär i fjällområdena, dvs. vad som avses med fjällräddningstjänst.

Fjällräddningstjänsten omfattar enligt paragrafens *första punkt* efterforskning och räddning av försvunna personer. Att det är fråga om allvarliga fall framgår av kravet att det skall befaras att det föreligger fara för liv eller allvarlig risk för hälsa.

Enligt paragrafens *andra punkt* omfattar fjällräddningstjänsten också räddning av människor som har råkat ut för olyckshändelser eller har drabbats av sjukdom. Även här är det fråga om allvarliga fall. Det krävs nämligen i dessa fall att vederbörande snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp. Dessa räddningsåtgärder kan i och för sig innefatta sjuktransporter enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763), dvs. vägbundna sjuktransporter. Genom 3 § är räddningstjänstlagen emellertid inte tillämplig på sådana transporter. Förevarande paragraf begränsar alltså inte landstingskommunernas ansvar för vägbundna sjuktransporterna enligt hälso- och sjukvårdslagen. Räddningsåtgärderna i paragrafens andra punkt innefattar emellertid i och för sig också kommunal räddningstjänst. Som har berörts i den allmänna motiveringen kan det ofta ligga närmare till hands att räddningskåren gör en räddningsinsats då en olyckshändelse eller ett sjukdomsfall har inträffat. Detta gäller särskilt i bebyggda områden där det finns farbara vägar. Det måste bli olycksplatsens belägenhet, klimatet, terrängen och andra yttre förhållanden som avgör om polisen eller räddningskåren skall svara för räddningen. I en akut situation är det väsentliga att räddningsinsatsen kommer till stånd. Vem som slutligt skall stå för kostnaderna får klaras upp i efterhand mellan kommunen och polisen.

Flygräddningstjänst

26§ Vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall luftfartsverket svara för räddningstjänsten.

Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador, när ett luftfartyg är nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. Verket skall också svara för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Paragrafen motsvarar delvis 11 kap. 1 § första stycket luftfartslagen (1457: 297) samt 21 § och 22 § första stycket i kommitténs förslag.

I första *stycket* slås det fast att luftfartsverket skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier i havet, kustvattnen och de tre största insjöarna med undantag för hamnar. Vid flyghaverier i andra vatten och på land ligger enligt 6 § ansvaret för räddningstjänsten på kommunerna.

Enligt *andra stycket* skall luftfartsverket också svara för förebyggande räddningsinsatser, när ett luftfartyg är nödställt eller fara hotar lufttrafiken samt svara för efterforskning av saknade luftfartyg. För dessa verksamheter finns ingen geografisk begränsning till vissa delar av landet.

Sjöräddningstjänst

27 § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg,

2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 25 § och 26 § första stycket i kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller föreskrifter som reglerar statens ansvar för sjöräddningstjänsten.

Detta ansvar begränsas i första stycket geografiskt på samma sätt som när det gäller räddningstjänsten vid flyghaverier enligt 26 § första stycket. Ansvaret är alltså begränsat till havet, kustvattnen och de tre största sjöarna med undantag för hamnar. Vid olyckshändelser i andra vatten ligger enligt 6 § ansvaret för räddningstjänsten på kommunerna.

I punkterna 1 och 2 anges närmare vilka räddningsåtgärder som innefattas i sjöräddningstjänsten.

I första punkten nämns efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd. För det mesta råder det ingen tvekan när människor är i sjönöd. Det kan vara fallet när människor är ombord på ett fartyg som har sprungit läck och håller på att sjunka eller på ett fartyg som inte kan manövreras på ett säkert sätt till följd av maskin- eller roderhaveri eller andra skador. Detsamma gäller dem som befinner sig ombord på ett brinnande fartyg och som inte kan bekämpa branden framgångsrikt. Den som har fallit i vattnet från ett fartyg och inte utan vidare kan rädda sig upp på fartyget igen eller komma i land är också i sjönöd. Även den som saknas efter att ha gett sig ut på sjön måste befaras vara i sjönöd till dess han eller hon påträffas eller det bedöms utsiktslöst att efterforskning skall ge resultat. Den som ramlar i vattnet från land eller som i samband med bad kommer i en nödsituation kan däremot mera sällan anses vara i sjönöd.

Den som hamnar i vattnet efter ett flyg haveri skall inte bli föremål för ett sjöräddningsingripande. Som framgår av föregående paragraf är i ett sådant fall både efterforskningen vid nedslag i vattnet och den räddning som skall ske när olycksplatsen har lokaliserats uppgifter för flygräddningstjänsten. Givetvis skall de som deltar i sjöräddningstjänsten i sådana fall bistå i den utsträckning som är möjligt. Huvudsyftet med åtgärderna enligt denna punkt är att efterforska och rädda människor. Som ett led i det arbetet kan det bli aktuellt att bärga fartyg. Avsikten är dock inte att sjöräddningstjänsten i någon större utsträckning skall omfatta räddning av egendom.

Den myndighet som har ansvaret för sjöräddningstjänsten svarar för räddningsinsatserna oavsett hur nära stranden insatserna behöver göras. Detta får givetvis inte hindra att en räddningsinsats görs av ett annat räddningsorgan, om det har större förutsättningar att snabbt vidta nödvändiga räddningsåtgärder. Om en insats behöver göras nära stranden, är det oftast lämpligt att den görs från land. I de flesta fall har räddningskåren den bästa beredskapen och de bästa resurserna för sådana insatser. Räddningskåren kan också på grund av 34 § bli skyldig att göra dem.

Mot bakgrund härav är det angeläget att den myndighet som har ansvaret för sjöräddningstjänsten kommer överens med berörda kommuner om de åtgärder som skall vidtas då räddningsinsatser behöver göras intill eller i närheten av stranden.

Sjöräddningstjänsten omfattar enligt första punkten också sjuktransporter från fartyg.

Av andra punkten framgår att sjöräddningstjänsten också omfattar åtgärder som hindrar eller begränsar skador i miljön eller på egendom till följd av utflöde av olja eller andra skadliga ämnen. När oljan eller de skadliga ämnena har flutit i land ankommer det enligt 6 § på kommunen att vidta de akuta åtgärder som behövs. Därefter återstår i allmänhet ett mer eller mindre omfattande saneringsarbete. Kommunen är i och för sig inte skyldig att utföra sanerings- och återställningsarbete. Som framgår av vad som sägs i specialmotiveringen till 36 § har kommunen emellertid rätt till ersättning av staten för saneringskostnader i sådana fall.

Som framgår av den allmänna motiveringen skall den nuvarande ansvarsfördelningen mellan sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning behållas i avvaktan på ställningstagandet till frågan om en sammanslagning av dessa myndigheter.

Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

28 § Vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten eller vid överhängande fara för ett sådant utsläpp skall länsstyrelsen svara för räddningstjänsten.

I 10 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av kärnteknisk anläggning att vidta de åtgärder som behövs för att upprätthålla säkerheten vid anläggningen.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 1 § atomskyddslagen samt 30 § och 31 § första stycket första meningen i kommitténs förslag.

Kärnteknisk verksamhet regleras i lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet. För sådan verksamhet krävs tillstånd (5 §). I samband med tillståndsprövningen kan vidare sådana villkor uppställas som behövs med hänsyn till säkerheten (8 §).

Första stycket i denna paragraf innehåller bestämmelser om de åtgärder som skall vidtas då radioaktiva ämnen släpps ut från en kärnteknisk anläggning eller det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp. Begreppet kärnteknisk anläggning används i samma betydelse som i 2 § lagen om kärnteknisk verksamhet. Med kärnteknisk anläggning avses alltså

1. anläggning för utvinning av kärnenergi (kärnkraftsreaktor),
2. annan anläggning i vilken en självunderhållande kärnreaktion kan ske, såsom forskningsreaktor,
3. anläggning för utvinning, framställning, hantering, bearbetning, lagring eller slutlig förvaring av kärnämne,
4. anläggning för hantering, bearbetning, lagring eller slutlig förvaring av kärnavfall.

Till skillnad från 1 § atomskyddslagen begränsas inte paragrafens tillämplighet av att anläggningen är belägen inom landet. Paragrafen gäller även olyckshändelser i kärntekniska anläggningar utanför Sverige, när radioaktiva ämnen sprids in över landet eller när det föreligger överhängande fara för en sådan utspridning. I fråga om innebörden av begreppet överhängande fara hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4)

I första stycket fastslås att det är länsstyrelsen som svarar för räddningsåtgärderna utanför anläggningsområdet. Givetvis skall länsstyrelsen därvid samordna åtgärderna med annan verksamhet. Detta följer av den allmänna bestämmelsen om samarbete i 5 §.

I fråga om utsläpp av radioaktiva ämnen som hotar flera län har regeringen enligt 33 § möjlighet att föreskriva eller i särskilt fall bestämma att ansvaret för räddningstjänsten skall tas över av en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet.

I andra stycket finns en erinran om bestämmelserna i 10 § lagen om kärnteknisk verksamhet. Enligt dessa är anläggningsinnehavaren skyldig att sörja för säkerheten vid anläggningen. Anläggningsinnehavaren har därmed ett primärt ansvar för räddningsåtgärderna inom anläggningsområdet.

29 § Kommunerna är skyldiga att delta i planeringen av räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i landet och att medverka vid övningar i sådan räddningstjänst.

Paragrafen motsvarar delvis 9 § atomskyddslagen och 34 § i kommitténs förslag.

Det är att märka att skyldigheten att delta i planeringen är begränsad till utsläpp från anläggningar i landet. Att kommunerna är skyldiga att delta i räddningstjänsten om det inträffar utsläpp följer av den allmänna bestämmelsen i 34 § om skyldighet att medverka i räddningstjänsten.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Alarmering

30 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänst skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 36 § i kommitténs förslag och såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten 11 § brandstadgan. *Andra stycket* motsvarar såvitt avser den kommunala räddningstjänsten 9 § 4 mom. brandstadgan och 3 § förslaget till förordning om samhällets räddningstjänst i kommitténs förslag.

Föreskriften i första stycket gäller samtliga delar av såväl den kommunala som statliga räddningstjänsten. Med alarmering av räddningsorgan avses möjligheten för allmänheten att larma räddningsorganen (ingående alarmering) och möjlighet att kalla räddningsorganen till utryckning (utgående alarmering). Med anordningar för alarmering avses inte bara alarmeringscentraler utan också hjälptelefoner och brandskåp för omgående alarmering som kan behöva sättas upp t. ex. vid fritidsanläggningar eller hårt trafikerade vägar. Med anordningar för alarmering avses vidare tyfoner för utgående alarmering i anslutning till särskilt riskfyllda verksamheter. En sådan anordning får enligt 47 § placeras på annans mark eller byggnad.

Även föreskriften i andra stycket är utformad så att den gäller såväl den kommunala som statliga räddningstjänsten. Föreskriften har givetvis ingen betydelse i fråga om fjällräddningsinsatser som polisen gör.

Ledning

Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

Paragrafen motsvarar närmast 9 § brandlagen såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten.

För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att någon leder och bestämmer över de åtgärder som skall vidtas. I paragrafen slås därför fast att det skall finnas en räddningsledare vid varje räddningsinsats. Vem som är räddningsledare i olika räddningstjänstfall framgår av 32 §. En räddningsledare har stora befogenheter. På hans anmodan är enligt 34 § statliga eller kommunala myndigheter skyldiga att delta i en räddningsinsats med personal och utrustning om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet. Vid en räddningsinsats får räddningsledaren enligt 45 § företa sådana ingrepp i annans rätt som är försvarliga med hänsyn till omständigheterna. Han kan också förordna om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 §. I vissa fall har han enligt 53 § befogenhet att efter en räddningsinsats utföra bevakning på ägarens eller innehavarens bekostnad av egendom som varit föremål för en räddningsinsats.

32 § Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,
2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,
3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett. Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 9 § brandlagen såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten.

I kommitténs förslag motsvaras första stycket av 11 § fjärde stycket, 20, 23, 27 §§ och 31 § första stycket andra meningen.

Paragrafens *andra stycke* har ingen motsvarighet i brandlagen men motsvarar närmast 37 § i kommitténs förslag.

Vid en räddningsinsats som utgör kommunal räddningstjänst är det räddningschefen i den kommun där insatsen görs som är räddningsledare. Räddningsledare kan också vara den som räddningschefen har utsett - i normala fall någon av befälen i kommunens räddningskår. Detta gäller även om räddningskårer från andra kommuner deltar i insatsen. Inget hindrar att räddningschefen utser något befäl i räddningskåren i den andra kommunen att vara räddningsledare. Detta kan vara lämpligt om det i den andra kommunens räddningskår finns särskild kompetens som saknas i den egna kommunens räddningskår.

Utformningen av första stycket gör det möjligt att utse räddningsledare såväl i förväg som i den akuta situationen. I normala fall är det givetvis lämpligast att frågan om vem som skall vara räddningsledare är avklarad före en räddningsinsats.

En räddningsinsats kan beröra mer än en kommun. Om två eller flera räddningskårer samverkar i en sådan insats kan det uppstå tvekan om vem som enligt 31 § skall vara räddningsledare. I andra stycket förutsätts det att de berörda räddningsledarna skall kunna komma överens om detta. Gör de inte det, skall länsstyrelsen enligt samma stycke utse en av dem att leda insatsen.

33 § I fråga om räddningsinsatser som är omfattande får regeringen föreskriva eller i särskilt fall bestämma, att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall utses räddningsledare av den myndighet som har fått ansvaret.

Denna paragraf motsvarar till en del 12 § första stycket första meningen brandlagen, 13 § atomskyddslagen och 37 § andra och tredje styckena i kommitténs förslag.

Vid omfattande räddningsinsatser kan det vara nödvändigt att en myndighet på högre nivå leder och samordnar räddningsinsatserna. Detta gäller såväl kommunal som statlig räddningstjänst och kan bli särskilt aktuellt när det gäller att samordna kommunal räddningstjänst med statlig räddningstjänst eller sjuktransportverksamhet med statlig räddningstjänst.

Enligt denna paragraf har regeringen rätt att i ett särskilt fall bestämma att en länsstyrelse eller annan myndighet skall ha ansvaret. Paragrafen innehåller också ett bemyndigande att meddela föreskrifter om ett sådant övertagande av ansvaret för räddningstjänsten. Paragrafen ger också utrymme för regeringen att själv ta över ansvaret för räddningstjänsten och utse räddningsledare.

Ett beslut om att ansvaret för räddningstjänsten skall tas över av länsstyrelsen eller någon annan myndighet kan avse ett övertagande av ansvaret för den kommunala räddningstjänsten eller någon av de statliga räddningstjänsterna eller all samhällets räddningstjänst. Ansvaret avser räddningstjänsten i sin helhet och inte enbart de räddningsinsatser som har föranlett att ansvaret har övertagits.

Skyldighet att medverka i räddningstjänsten

34 § En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet.

Paragrafen motsvarar 41 § i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen eller i annan lagstiftning med anknytning till räddningstjänsten.

Genom att ansvaret för de olika delarna av räddningstjänsten är uppdelat på olika myndigheter kan räddningsåtgärderna i vissa fall brista i effektivitet. Avsikten med denna paragraf är att göra det möjligt att använda räddningsresurserna på ett effektivare sätt. Många statliga och kommunala myndigheter som inte ansvarar för räddningstjänsten har betydelsefulla resurser som de använder i sin verksamhet och som kan vara betydelsefulla vid en räddningsinsats. Paragrafen gör det möjligt att ta i anspråk dessa resurser för räddningsåtgärder. Skyldigheten att delta i ett ingripande med personal och utrustning gäller enligt paragrafen inte om ett deltagande allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet. Det är inte möjligt att i en allmän regel närmare precisera detta. Det får bli en avvägning i det enskilda fallet där avsaknaden av resurserna i den egna verksamheten måste jämföras med den nytta de skulle göra vid räddningsinsatsen.

Även de alternativa möjligheter som finns måste beaktas.

Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m.m.

35 § Om en kommun har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, har kommunen rätt till skälig ersättning av den andra kommunen.

Om en kommun har medverkat i statlig räddningstjänst eller vid övningar i sådan räddningstjänst, har kommunen rätt till skälig ersättning av staten.

Första stycket i paragrafen motsvarar 8 § andra stycket tredje meningen brandlagen och 82 § i kommitténs förslag.

Paragrafens *andra stycket* saknar motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag.

36 § Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 § eller inom Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

Paragrafen motsvarar till en del 21 § brandlagen och 83 § i kommitténs förslag.

Paragrafen avser endast ersättning för sådan räddningstjänst som kommunen har ansvar för men som har föranletts av vissa utsläpp i vattnet utanför Sveriges sjöterritorium eller i Göta älv, Trollhätte kanal, Södertälje kanal eller i sådana områden där staten skall göra räddningsinsatser enligt bestämmelsen om sjöräddningstjänst i 27 §. Till skillnad från bestämmelsen i brandlagen omfattar paragrafen även ersättning för räddningstjänst med anledning av utflöde av andra skadliga ämnen än olja. Som framgår av 27 § har sjöräddningstjänsten utvidgats till att även avse räddningsinsatser i Vättern. Föreskriften om statlig ersättning till kommunerna i denna paragraf omfattar därför även åtgärder på grund av utflöden som har inträffat i Vättern.

Till skillnad från bestämmelserna i brandlagen och i kommitténs förslag gäller paragrafen inte ersättning för saneringsåtgärder. Som framgår av den allmänna motiveringen är det meningen att regeringen skall meddela föreskrifter om ersättning av staten till kommunerna för saneringsåtgärder.

37 § Om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst har medfört betydande kostnader, har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger en självrisk. Självriskan beräknas enligt grunder som regeringen fastställer.

Paragrafen motsvarar till en del 21 § brandlagen och 83 § i kommitténs förslag och innehåller föreskrifter om ersättning från staten till kommunerna för kostnadskrävande räddningsåtgärder som utgör kommunal räddningstjänst. I vissa fall kan ersättning även lämnas enligt föregående paragraf. I sådana fall skall den för kommunen mest fördelaktiga ersättningsregeln tillämpas.

BESTÄMMELSER SOM RÖR ENSKILDA M. FL.

Alarmering

38 § Vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen från en anläggning som avses i 43 § skall anläggningens innehavare underrätta länsstyrelsen,

polismyndigheten och räddningskåren, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelse skall också lämnas, om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

Paragrafen motsvarar 3 § atomskyddslagen och 33 § i kommitténs förslag och har utvidgats till att inte bara avse utsläpp av radioaktiva ämnen utan även andra giftiga eller skadliga ämnen.

39 § Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller om en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Detsamma skall gälla den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Paragrafen motsvarar 18 § brandlagen och 35 § i kommitténs förslag. Paragrafen innehåller föreskrifter om varnings- och alarmeringsåtgärder. I förhållande till bestämmelsen i 18 § brandlagen har skyldigheten att varna och alarmera utsträckt till att även avse olyckshändelser som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön. Skyldigheten att tillkalla hjälp föreligger bara om situationen inte kan bemästras av dem som är på olycksplatsen. Detta uttrycks genom orden "vid behov". Detta uttryck innebär emellertid inte att det föreligger någon skyldighet att delta i släckningsarbete eller annat räddningsarbete. I uttrycket "vid behov" ligger också att det inte föreligger någon skyldighet att tillkalla hjälp om polisen eller räddningskåren har kommit till platsen. Skyldigheten att varna dem som är i fara gäller bara om det är praktiskt möjligt att vidta åtgärden. Särskilt stora krav kan inte ställas på den enskilde.

Uppgiftsskyldighet

40 § Myndigheter och enskilda skall på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag.

I 34 § finns en föreskrift om skyldighet för statliga och kommunala myndigheter att på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom. Uppgiftsskyldigheten för myndigheter i förevarande paragraf avser att göra det möjligt för räddningsledaren att få kännedom om vilka resurser som finns tillgängliga. Det är givetvis viktigt att räddningsorganen på förhand införskaffar uppgifterna. Uppgiftsskyldigheten för enskilda är avsedd att underlätta räddningsorganens verksamhet att genom avtal knyta till sig lämpliga resurser hos enskilda. De uppgifter som kommer fram på detta sätt kan också ligga till grund för räddningsledarens beslut att vid en räddningsinsats förfoga över egendom och besluta om fullgörande av tjänsteplikt.

Förebyggande åtgärder

41 § Ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar skall i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olyckshändelse och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Paragrafen motsvarar 14 § brandlagen samt 38 § och 59 § tredje stycket i kommitténs förslag. I förhållande till 14 § brandlagen innebär paragrafen att skyldigheten är utvidgad till att gälla också utrustning för livräddning i andra fall än vid brand. Uttrycket "bekämpa brand" i 14 § brandlagen har dessutom ersatts av uttrycket "hindra eller begränsa skador till följd av brand" som har en vidare innebörd. Förutom brandbekämpning avses därmed även åtgärder för att bringa människor och egendom i säkerhet vid brand. Uttrycket innefattar även förberedelse av sådana åtgärder t.ex. utbildning och information av anställda.

Med innehavare avses arrendator, hyresgäst eller någon annan som innehar egendomen med nyttjanderätt.

Utrustning för släckning av brand och för livräddning behövs främst i de fall en räddningsstyrka inte kan hinna att anlända på mycket kort tid eller där brand kan utveckla sig snabbt och få svåra följder. Med utrustning för livräddning avses främst sådana anordningar som gör det möjligt för personer att ta sig ut ur byggnader, t. ex. stegar, trappor och nödbalkonger. Utrustning för livräddning kan också vara alarmeringsutrustning såsom automatiska larmanordningar, brandvarnare, brandskåp eller hjälptelefoner. Även livbojar, kastlinor, livbåtar och annan utrustning för räddning av drunknande räknas som utrustning för livräddning.

Paragrafen ligger till grund för den kontroll av brandskyddet som skall utövas vid brandsyn och sotning.

42 § Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, får regeringen föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande).

Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lös inredningen består av typgodkänt material.

Typgodkännande meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 60 och 61 §§ i kommitténs förslag men har ingen motsvarighet i brandlagen eller brandstadgan.

I 44 § byggnadsstadgan (1959:612) finns brandsäkerhetsföreskrifter i fråga om konstruktion och inredning av byggnader. Statens planverk har i 76 § 1 mom. byggnadsstadgan bemyndigats att meddela närmare föreskrifter rörande bl. a. byggnaders konstruktion och utförande i övrigt. Planverket har med stöd härav meddelat föreskrifter beträffande byggnadsdelar och fast inredning. Bemyndigandet avser emellertid inte föreskrifter om möbler och annan liknande lös inredning.

Paragrafens första *stycke* innehåller ett bemyndigande enligt 8 kap.7 § regeringsformen för regeringen att meddela föreskrifter om obligatoriskt typgodkännande av sådan inredning i byggnader och anläggningar som inte avses i bemyndigandet i 76 § 1 mom. byggnadsstadgan. I paragrafen betecknas inredningen som lös inredning. Därmed avses främst möbler, mattor och gardiner. Bemyndigandet

avser såväl befintlig som nyanskaffad lös inredning. Föreskrifterna om typgodkännande av lös inredning är främst till för att förbättra brandtåligheten i lös inredning i sådana byggnader och anläggningar där risken för brand är särskilt stor eller där en brand kan få allvarliga följder för människors liv eller hälsa. Som exempel kan nämnas skolor, vårdanläggningar, hotell, restauranger och samlingslokaler.

Systemet med typgodkännande avser inte bara att förbättra brandtåligheten. Det är också till för att underlätta en effektiv brandsynerksamhet. Av den anledningen föreskrivs i *andra stycket* en skyldighet för den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen att visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material. Denna skyldighet kan givetvis bara bli aktuell i den mån föreskrifter enligt första stycket har meddelats.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen att bestämma vilken myndighet som skall meddela typgodkännande av lös inredning. Som framgår av den allmänna motiveringen är avsikten att statens räddningsverk skall meddela typgodkännande. Prövningen bör ske efter samråd med planverket, konsumentverket och statens provningsanstalt.

43 § Vid en anläggning, där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön, är anläggningens ägare eller innehavare skyldig att i skäligen omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador.

Detsamma skall gälla flygplatser som har godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957: 297).

Paragrafens första *stycke* motsvarar 15 § första och andra meningarna brandlagen och 39 § i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar 22 § tredje stycket i kommitténs förslag.

Bestämmelsen i brandlagen gäller endast verksamheter vid vilka det finns särskild fara för utflöde av vara på vilken lagen (1985:426) om kemiska produkter är tillämplig. Denna paragraf gäller alla anläggningar där verksamheten innebär särskild fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Med stöd av denna paragraf och 56 § kan tillsynsmyndigheten förelägga ägaren eller innehavaren att vidta erforderliga åtgärder för att hålla personal och egendom, t. ex. räddningstjänstutrustning eller annan skadebegränsande materiel. Paragrafen gör det också möjligt för kommunen att med ägaren eller innehavaren träffa avtal om att denne skall bekosta den personal och egendom i räddningskåren som behövs för att nödvändig beredskap skall kunna upprätthållas.

När det gäller de krav på personal och egendom som skall ställas enligt denna paragraf måste utgångspunkten vara att människor skall kunna vistas i och utanför anläggningen så riskfritt som möjligt. Vid bedömningen måste en avvägning göras mellan kostnaderna för att genomföra åtgärderna och den nytta de kan medföra. Givetvis skall onödigt dyra säkerhetsåtgärder undvikas om ett lika gott skydd kan uppnås på ett för ägaren eller innehavaren ekonomiskt mer fördelaktigt sätt.

Enligt *andra stycket* gäller paragrafen också flygplatser som godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957: 297). Där föreskrivs att allmänna flygplatser inte får tas i bruk innan de har godkänts av den myndighet som regeringen bestämmer. Enligt bestämmelsen får regeringen föreskriva att detsamma skall gälla i fråga om andra anläggningar för luftfarten. Med allmänna flygplatser förstås enligt 6 kap. 4 § luftfartslagen flygplatser för allmänt bruk. Uttrycket andra anläggningar för luftfarten avser bl. a. flygplatser för enskilt bruk.

Tjänsteplikt

44 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får räddningsnämnden ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningssvår. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som har tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningssvårnet under högst tjugo timmar årligen.

Paragrafen motsvarar 10 § och 12 § andra och tredje styckena brandlagen och 6 § första stycket atomskyddslagen samt 42 § i kommitténs förslag.

Som framgår av vad som sägs i specialmotiveringen till 3 § är sjuktransporter i terrängen räddningstjänst. Tjänsteplikten omfattar således även utförande av sådana transporter.

Av *andra stycket* framgår att räddningsledaren har befogenhet att anmoda den tjänstepliktige om fullgörande av tjänsteplikten. Detta gäller alla former av räddningstjänst.

I 14 § *andra stycket* föreskrivs att ett räddningssvårnet skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt. *Tredje stycket* i förevarande paragraf reglerar uttagningen av tjänstepliktiga till räddningssvårnet och skyldigheten att delta i övning med räddningssvårnet.

När kommunen har organiserat civilförsvarsorganisationen, kan det vara lämpligt att till räddningssvårnet ta ut lämpliga personer som ingår i civilförsvarsorganisationen.

Ingrepp i annans rätt

45 § Om fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön inte lämpligen kan hindras på något annat sätt, får räddningsledaren vid en räddningsinsats bereda sig och medverkande personal tillträde till annans fastighet, avspärra eller utrymma områden, använda, föra bort eller förstöra egendom samt företa andra ingrepp i annans rätt, i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt.

Förbud eller föreläggande som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om vattenförorening från fartyg får meddelas med stöd av denna paragraf bara om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafen motsvarar 11 § brandlagen, 5 § första och andra styckena atomskyddslagen samt 45 § och 47 § i kommitténs förslag.

Paragrafen har ett vidare tillämpningsområde än bestämmelserna i brandlagen och atomskyddslagen eftersom den gäller alla delar av samhällets räddningstjänst.

Utöver vad som anges i paragrafen kan som exempel anges att räddningsledaren får låta avliva fåglar och djur som har drabbats av utsläpp av olja eller annat som är skadligt.

Innebörden av bestämmelsen i brandlagen behandlades utförligt i förarbetena till brandlagen. Se särskilt prop. 1973:185 s.163-169. Bestämmelser om ersättning finns i 50 §.

Lagrådet har pekat på att 11 § tredje stycket brandlagen innehåller en föreskrift om att förbud eller föreläggande, som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, ej får meddelas med stöd av 11 § och att någon liknande begränsande föreskrift inte har tagits upp i räddningstjänstlagen. *Lagrådet* har anfört att det torde få anses ligga utanför *lagrådets* uppgift att bedöma, huruvida så bör ske.

7 kap. 5 § lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg innehåller bestämmelser om förbud och förelägganden, som är nödvändiga för att förebygga eller begränsa vattenförorening. Som exempel på sådana förbud eller förelägganden nämns i paragrafen bl. a. förbud att påbörja eller fortsätta lastning, lossning, läktring eller bunkring och föreläggande att läktra olja eller annat skadligt ämne. Enligt paragrafen är det sjöfartsverket och annan myndighet som regeringen utser som får meddela förbud och förelägganden. I 7 kap. 3 § förordningen (1980:789) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg har tullverket bemyndigats att meddela beslut, om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas med hänsyn till att det behövs snara åtgärder för att förebygga, begränsa eller bekämpa föroreningar.

En grundläggande tanke bakom räddningstjänstlagen är att göra räddningstjänsten effektivare. Detta uppnås genom att räddningsledaren ges en stark ställning. För att en räddningsinsats skall bli meningsfull i en akut situation måste räddningsledaren ha möjlighet att vidta de åtgärder som krävs för att hindra eller begränsa skador. Detta gäller givetvis även skador till följd av utsläpp i vattnet av olja eller andra skadliga ämnen. Mot bakgrund härav bör räddningsledaren ha befogenhet att meddela förbud och förelägganden enligt 7 kap. 5 § lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, om sjöfartsverkets beslut inte hinner avvaktas. En bestämmelse av denna innebörd har tagits in som ett *andra stycke* i denna paragraf.

Detta stycke fanns inte med i det till *lagrådet* remitterade lagförslaget.

46 § Har räddningsledaren med stöd av 45 § föranstaltat om avspärrning eller utrymning, skall han hjälpa till med att ordna uppehålle för dem som till följd av åtgärderna är i behov därav.

Paragrafen motsvarar 5 § tredje stycket atomskyddslagen och 47 § andra stycket och 48 § andra stycket kommitténs förslag.

Till skillnad från bestämmelsen i atomskyddslagen gäller paragrafen inte enbart utrymningar och avspärrningar till följd av radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar. Även sådana åtgärder till följd av andra olyckshändelser omfattas av paragrafen.

47 § Anordning som varaktigt behövs för räddningstjänsten får placeras på annans mark eller byggnad, om det inte medför inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt.

Beslut om en sådan åtgärd meddelas av räddningsnämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

Paragrafen motsvarar 16 § första stycket brandlagen, 5 a § atomskyddslagen och 50 § i kommitténs förslag.

De åtgärder som avses är till för den kommunala eller statliga räddningstjänstens behov och inte för skydd av ifrågavarande mark eller byggnad. De anordningar som det kan vara fråga om är bl. a. brandskåp, brandposter, larmanläggningar och mätinstrument.

Åtgärden får inte innebära något allvarligt ingrepp i annans rätt. Detta har uttryckts så att åtgärden inte får medföra inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt. För åtgärder som får sådana följder får i stället expropriation tillgripas (2 kap.10 § expropriationslagen (1972: 719)).

I 51 § finns bestämmelser om ersättning för förlorad avkastning och nytta på grund av åtgärderna. Räddningsnämndens beslut om åtgärd enligt förevarande paragraf kan enligt 60 § överklagas hos länsstyrelsen. Enligt samma paragraf överklagas länsstyrelsens beslut hos kammarrätten. Har en för statlig räddningstjänst ansvarig myndighet beslutat om sådana åtgärder kan beslutet enligt samma paragraf överklagas hos kammarrätten.

Rätt till ersättning

48 § Den som på grund av tjänsteplikt eller frivilligt efter anmodan av räddningsledaren har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningsskår har rätt till skäligen ersättning för kostnader för resa och uppehålle samt för arbete och tidsspillan enligt bestämmelser som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Han har också rätt till ersättning för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till

ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Ersättning enligt första stycket skall betalas av kommunen till den som har medverkat i kommunal räddningstjänst eller i övning med räddningskår och av staten till den som har medverkat i statlig räddningstjänst.

Paragrafen motsvarar 19 §, 20 § första och tredje styckena och 22 § första och andra styckena brandlagen samt 8 § första och tredje styckena atomskyddslagen och 74 §, 75 § andra stycket och 77 § första stycket i kommitténs förslag.

Paragrafen gäller såväl kommunal räddningstjänst som all statlig räddningstjänst. I *första stycket* bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om ersättningens storlek och att överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser härom. Bemyndigandet är utformat så att samma ersättningsbestämmelser skall gälla för alla som frivilligt eller på grund av tjänsteplikt deltar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår.

Första stycket innehåller också en föreskrift om rätt till vissa skadeersättningar för den som har deltagit i övning med räddningskår eller i kommunal eller statlig räddningstjänst.

I *andra stycket* undantas från rätt till ersättning den som har fått ersättning av någon annan eller som på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller föreskrifter om vem som skall betala ersättningarna. Föreskrifterna innebär att det är kommunen som skall betala ersättning till den som har deltagit i övning med räddningskår för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter. Föreskriften innebär också att det är kommunen som skall betala ersättningarna för deltagande i kommunal räddningstjänst. Detta gäller även om staten har tagit över ansvaret för räddningstjänsten enligt 33 §. Till den som har deltagit i statlig räddningstjänst skall ersättningarna betalas av staten.

49§ I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår.

Paragrafen motsvarar delvis 19 § första stycket brandlagen och 8 § första stycket atomskyddslagen samt 75 § första stycket i kommitténs förslag.

50 § Har utrustning för räddningstjänst tillhandahållits frivilligt eller tagits i anspråk med stöd av 45 §, har egendomens ägare eller innehavare rätt till ersättning för skada på eller försämring av egendomen, förlorad avkastning eller nytta av egendomen och kostnad med anledning av att egendomen har tillhandahållits.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för att tillhandahålla egendom för räddningstjänst. Första stycket gäller inte heller den som har tillhandahållit egendom för räddningstjänst, om räddningsinsatsen har avsett att hindra eller begränsa skada på hans egendom eller har föranletts av olyckshändelse i hans verksamhet.

Paragrafen innehåller föreskrifter om ersättning vid sådana ingrepp i annans rätt som innebär att utrustning tas i anspråk för att användas vid ett räddningsingripande. Inspråktagandet kan betraktas som en komplettering av den utrustning som den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten förfogar över. Föreskrifterna gäller även om egendomen tillhandahålls frivilligt.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 19 § andra stycket brandlagen och 8 § andra och tredje styckena atomskyddslagen samt 76 § i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar till en del 22 § brandlagen första stycket och 77 § andra stycket i kommitténs förslag. Paragrafen överensstämmer också i huvudsak med innehållet i kungörelsen (1961: 457) om ersättning på grund av medverkan i skyddsarbete m. m. och kungörelsen (1961: 564) om ersättning av statsmedel för medverkan i flygräddningstjänsten m. m.

I 52 § finns bestämmelser om vem som skall betala ersättningen.

51 § Om egendom tas i anspråk genom åtgärd enligt 47 §, är ägaren eller innehavaren berättigad till ersättning för förlorad avkastning eller nytta:

Paragrafen motsvarar 16 § andra stycket brandlagen och 8 § andra stycket tredje meningen atomskyddslagen samt 79 § i kommitténs förslag.

I 52 § finns bestämmelser om vem som skall betala ersättningen.

52 § Ersättning enligt 50 och 51 §§ skall betalas av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av staten.

Paragrafen motsvarar delvis 19 § andra stycket och 20 § första och tredje styckena brandlagen samt 8 § första stycket atomskyddslagen.

Åtgärder efter räddningstjänst

53 § När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren, om det är möjligt, underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 14 § första stycket andra meningen brandlagen och 51 § första stycket och 52 § i kommitténs förslag och gäller gränsdragningen mellan samhällets ansvar och den enskildes ansvar i samband med olyckshändelser.

Andra stycket motsvarar 23 § första stycket tredje meningen brandlagen

och 51 § andra stycket i kommitténs förslag.

En räddningsinsats kan avslutas när riskerna för ytterligare skada inte kan motverkas genom ytterligare räddningsåtgärder eller när risken för ytterligare skador är så obetydlig att det inte är motiverat att fortsätta räddningsarbetet. Det är då ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett som har ansvar för bevakning av egendomen. Det ankommer alltså på denne att t.ex. bekosta personal som behövs för tillsynen.

Behovet av bevakning är givetvis olika från fall till fall. Den som bäst kan bedöma behovet är räddningsledaren. I första stycket finns därför en föreskrift om skyldighet för denne att underrätta ägaren eller innehavaren om behovet av bevakning. Ibland kan det vara svårt att få kontakt med ägaren eller innehavaren. Det är inte meningen att räddningsledaren skall göra några omfattande efterforskningar.

Även andra åtgärder än bevakning kan behöva vidtas efter ett räddningsingripande såsom restvärdeskydd, sanering och återställning. I första stycket åläggs räddningsledaren att också informera om behovet av sådana åtgärder.

Även om det efter ett räddningsingripande inte längre är nödvändigt med ytterligare räddningsåtgärder kan i många fall risken för nya olyckshändelser inte helt uteslutas. Det är då viktigt att ägaren eller innehavaren av egendomen verkligen bevakar egendomen. I andra stycket ges kommunen därför i sådana fall rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad om bevakningen inte kommer till stånd.

Om det behövs bör räddningsledaren givetvis lämna underrättelse om räddningsinsatsen till de myndigheter som utövar den omedelbara tillsynen enligt miljöskyddslagen (1969:387) och hälsoskyddslagen (1982:1080), dvs. länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Tillsyn

54 § Inom kommunen utövar räddningsnämnden den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av statens räddningsverk eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av annan myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 8 § 3 mom. och 24 § brandstadgan och 64-66 §§ i kommitténs förslag.

Paragrafen anger vilka myndigheter som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av lagen och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela närmare föreskrifter i fråga om den centrala tillsynen.

55 § För tillsynen har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar. Tillsynsmyndigheten har också rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Paragrafen motsvarar 18 a § brandlagen och 68 § i kommitténs förslag. Tillträdesrätten gäller för den kommunala tillsynsmyndigheten även i fråga om statliga byggnader där tillträdesrätten annars är inskränkt av militära eller andra skäl. Den som vägrar tillträde, som en förrättningsman äger fordra, kan dömas för hindrande av förrättning enligt 17 kap. 13 § andra stycket brottsbalken. Den som underlåter att fullgöra sin skyldighet att lämna upplysningar eller handlingar eller lämnar oriktiga uppgifter vid fullgörande av skyldigheten kan dömas till böter enligt 58 §.

Av 57 § framgår att polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen. När det gäller rätten att få tillträde hänvisas till vad som sägs i specialmotiveringen till 19 §.

56 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten vidta åtgärden på hans bekostnad.

Paragrafen motsvarar 69 § i kommitténs förslag.

I *första stycket* ges tillsynsmyndigheten befogenhet att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen och med stöd av lagen meddelade föreskrifter skall efterlevas. Givetvis bör myndigheten försöka uppnå det eftersträlvade resultatet genom råd och uppmaningar, innan den använder sig av dessa tvångsmedel. Innan myndigheten beslutar om föreläggande eller förbud måste den göra en avvägning av olika intressen så att de föreskrivna åtgärderna inte medför oskäliga kostnader eller svåra förluster för den som besluten riktar sig till. Intresset att bereda skydd mot olika skador skall dock komma i första hand.

Andra stycket ger tillsynsmyndigheten rätt att sätta ut vite i ett beslut om föreläggande eller förbud. Allmänna bestämmelser om förfarandet vid beslut om föreläggande eller förbud vid vite och om utdömande av vite finns i lagen (1985: 206) om viten.

Tredje stycket ger tillsynsmyndigheten befogenhet att besluta om tvångsåtgärd på den försumliges bekostnad. Sådana beslut bör givetvis bara komma i fråga vid allvarliga missförhållanden eller om ett föreläggande visar sig verkningslöst.

57 § Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Paragrafen motsvarar 68 § första stycket tredje meningen i kommitténs förslag.

Ansvarsbestämmelser

58 § Till böter skall den dömas som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbud mot eldning utomhus som har meddelats med stöd av 20 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att ge upplysningar eller lämna ut handlingar enligt 19, 40 eller 55 §,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om förhållande av betydelse vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som följer av 19, 40 eller 55 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 38 eller 39 §,
5. utan att ha laga förfall uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra tjänsteplikt som åligger honom enligt 44 §,
6. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om enligt 45 § eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Till ansvar enligt första stycket skall inte dömas, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Paragrafens *första stycke* motsvarar till en del 24 § brandlagen, 10 § atomskyddslagen och 84 § i kommitténs förslag.

Ansvarsbestämmelsen i *första stycket andra punkten* straffsanktionerar underlåtenhet att ge upplysningar eller att lämna ut handlingar i samband med sotning eller brandsyn (19 §) eller tillsyn (55 §). I punkten straffbeläggs också underlåtenhet att lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänst (40 §).

Tredje punkten straffbelägger oriktiga uppgifter i samband med fullgörande av sådan upplysningsplikt som avses i andra punkten.

Fjärde punkten straffsanktionerar underlåtenhet att underrätta vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen (38 §) och åsidosättande av skyldigheten att varna och tillkalla hjälp (39 §).

Sjätte punkten avser det fallet att någon hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om i enlighet med hans befogenhet att företa ingrepp i annans rätt eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

Enligt *andra stycket* skall inte dömas till ansvar i ringa fall. Enligt *tredje stycket* skall ansvar inte ådömas enligt räddningstjänstlagen om ansvar för en gärning kan ådömas enligt brottsbalken. Vid lagkonkurrens (dvs. när räddningstjänstlagens och brottsbalkens straffbestämmelser samtidigt kan tillämpas) innebär detta bl. a. att bestämmelserna i 13 kap. 6 § och 15 kap. 11 § brottsbalken om allmänfarlig vårdslöshet och osant intygande har företräde framför ansvarsbestämmelserna i räddningstjänstlagen.

Det *fjärde stycket* ger uttryck för den allmänna principen att inte ingripa med både straff och vitespåföljd mot samma förfarande.

Bestämmelser om överklagande

59 § Om det föreligger särskilda skäl, får en tillsynsmyndighet bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

Paragrafen motsvarar 85 § i kommitténs förslag.

Föreskriften i paragrafen gör det möjligt för den beslutande myndigheten att förordna om omedelbar verkställighet av ett beslut. Denna möjlighet bör givetvis endast användas i undantagsfall. Ett fall kan vara att saken är så brådskande att ett lagakraftvinnande eller en besvärspövning inte kan avvaktas. Andra fall kan vara att det finns anledning att misstänka att den beslutet gällde avsiktligt kommer att förhala verkställigheten genom att överklaga eller att han kommer att överlåta sin egendom för att kringgå beslutet.

60 § Ett beslut av en räddningsledare om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller om ingrepp i annans rätt enligt 45 § får överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet gäller även om det överklagas. I övrigt får räddningsledarens beslut med stöd av denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte överklagas.

Räddningsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten.

Andra tillsynsmyndigheters beslut får överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller en statlig myndighets beslut enligt 47 §.

Paragrafen motsvarar 26 § brandlagen samt 86 och 87 §§ i kommitténs förslag.

Paragrafens *första stycke* innehåller föreskrifter om överklagande av räddningsledarens beslut. Stycket fanns inte med i det till *lagrådet* remitterade lagförslaget utan har förts in på förslag av lagrådet.

I samband med en räddningsinsats har räddningsledaren vittgående befogenheter. Han kan enligt 44 § andra stycket bestämma om fullgörande av tjänsteplikt. Enligt 45 § kan han företa omfattande ingrepp i annans rätt. I regel utgörs dessa åtgärder av s. k. faktiskt handlande. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer kan ett sådant handlande inte angripas genom överklagande. Som lagrådet har påpekat kan emellertid i vissa fall t. ex. i samband med en större olyckshändelse med långvariga skadeverkningar - räddningsledaren finna behov av att vidta åtgärder, som måste karaktäriseras som beslut med självständiga och direkta rättsverkningar och som kan få giltighet under en längre tidsrymd. I den mån åtgärderna är skriftligt dokumenterade föreligger, som lagrådet har påpekat, enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer förutsättningar för överklagande. Som lagrådet har anfört är det med hänsyn till den enskildes berättigade intresse av rättsskydd inte möjligt att generellt föreskriva att räddningsledarens beslut inte får överklagas. Å andra sidan motiverar - som lagrådet också har anfört - detta intresse inte rätten att överklaga andra beslut än sådana som avser fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller ingrepp i annans rätt enligt 45 §.

Med hänsyn härtill har i enlighet med lagrådets förslag tagits in föreskrifter om överklagande av räddningsledarens beslut. Föreskrifterna innebär att räddningsledarens beslut med stöd av räddningstjänstlagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte kan överklagas om inte beslutet avser fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller ingrepp i annans rätt enligt 45 §. Sådana beslut får överklagas hos länsstyrelsen. I ordet "beslut" ligger att det skall vara fråga om ett avgörande, som enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer uppfyller förutsättningarna för överklagande. Det ankommer på den myndighet som prövar överklagandet att avgöra om dessa förutsättningar föreligger. För att inte effektiviteten i räddningsinsatserna skall äventyras har på förslag av lagrådet tagits in en föreskrift om att räddningsledarens beslut gäller även om det överklagas.

Andra stycket innehåller bestämmelser om överklagande av räddningsnämndens beslut.

Inom förvaltningsrätten skiljer man mellan kommunalbesvär och förvaltningsbesvär. Båda besvärstyperna kan inte användas jämsides i samma sak. Reglerna om kommunalbesvär i 7 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen gäller nämligen bara om inte något annat är föreskrivet. Genom kommunalbesvär kan man överklaga både beslut av representativa organ, t. ex. fullmäktige, och beslut av förvaltande organ, dvs. kommunstyrelsen och andra nämnder samt delegationer såsom arbetsutskott och tjänstemän. Genom förvaltningsbesvär kan talan föras mot beslut av kommunala organ i de fall där en särskild besvärsoordning anges i någon specialförfattning. Utmärkande för kommunalbesvärsprocessen är att alla kommunmedlemmar är besvärberättigade och inte bara sakägarna som vid förvaltningsbesvär. Ett annat särdrag är besvärsprovningens innehåll. En provning av beslutets lämplighet är i princip utesluten. Provningsen är begränsad till rättsfrågor. Besvärsmyndigheten har inte rätt att sätta ett nytt beslut i stället för det överklagade beslutet.

Föreskrifterna i andra stycket innebär att reglerna om kommunalbesvär inte är tillämpliga på beslut som räddningsnämnden fattar enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. I stället blir de allmänna reglerna om förvaltningsbesvär tillämpliga. Det innebär bl. a., att besvärsrätten tillkommer den som är intressent, att besvärsprovningen är allsidig och inte begränsad till laglighetsfrågan och att besvärsmyndigheten kan göra positiva ändringar i det överklagade beslutets innehåll. Rätten att överklaga räddningsnämndens beslut gäller givetvis också om beslutet har fattats på nämndens vägnar av en tjänsteman eller någon annan som fullgör uppgifter åt nämnden.

Bemyndiganden

61 § Regeringen får i de avseenden som behandlas i denna lag meddela ytterligare föreskrifter som rör skydd för liv eller hälsa. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

Paragrafen motsvarar 27 § första stycket första meningen och andra stycket brandlagen och delvis 88 § kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller i *första meningen* ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § regeringsformen för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter.

Inom räddningstjänsten och på det brandförebyggande området kan förändringar plötsligt inträffa som kräver kompletterande föreskrifter. Genom bemyndigandet blir det möjligt att snabbt möta sådana situationer.

I 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen anges i sju olika punkter de ämnesområden inom vilka riksdagen kan överlåta sin normgivningsmakt. Ett av ämnesområdena är enligt första punkten skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Något motsvarande stadgande som avser skydd för egendomsskada finns inte. Bemyndigandet är därför begränsat till att avse föreskrifter om skydd för liv eller hälsa. I *andra meningen* finns också ett bemyndigande enligt 8 kap. 11 § regeringsformen för regeringen att överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana bestämmelser.

Enligt 16 kap.1 § förslaget till ny plan- och bygglag (se prop.1985/86:1) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om bl. a. krav på byggnader m. m. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Det är givetvis inte meningen att föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av förevarande paragraf skall omfatta sådana frågor som regleras i 16 kap.1 § plan- och bygglagen.

62 § Regeringen får meddela föreskrifter om begränsning i rätten för den som anlitas som brandsyneförrättare att driva eller annars ta befattning med näringsverksamhet som gäller handel med brand- eller livräddningsredskap eller meddelande av försäkringar som har samband med brand.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen att meddela föreskrifter om begränsning i rätten att bedriva näringsverksamhet. Bemyndigandet överensstämmer med bemyndigandet i 27 § första stycket andra meningen brandlagen.

Räddningstjänst under krig m. m.

63 § Under krig och när det annars råder civilförsvärsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter övertas av civilförsvärsorganisationen i kommunen.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag och innehåller föreskrifter om räddningsnämndens och räddningskårens uppgifter under civilförsvärsberedskap. En redogörelse för bakgrunden till paragrafen lämnas i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7).

64 § Är riket i krig eller krigsfära eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfära vari riket har befunnit sig, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsväret eller som behövs för att nödvändig räddningstjänst i övrigt skall kunna genomföras.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen, atomskyddslagen eller kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller i första meningen ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § regeringsformen för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter.

Inom räddningstjänsten och på det brandförebyggande området kan förändringar plötsligt inträffa som kräver kompletterande föreskrifter. Genom bemyndigandet blir det möjligt att snabbt möta sådana situationer.

I 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen anges i sju olika punkter de ämnesområden inom vilka riksdagen kan överlåta sin normgivningsmakt. Ett av ämnesområdena är enligt första punkten skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Något motsvarande stadgande som avser skydd för egendomsskada finns inte. Bemyndigandet är därför begränsat till att avse föreskrifter om skydd för liv eller hälsa. I andra meningen finns också ett bemyndigande enligt 8 kap. 11 § regeringsformen för regeringen att överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana bestämmelser.

Enligt 16 kap. 1 § förslaget till ny plan- och bygglag (se prop. 1985/86:1) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om bl. a. krav på byggnader m. m. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Det är givetvis inte meningen att föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av förevarande paragraf skall omfatta sådana frågor som regleras i 16 kap.1 § plan- och bygglagen.

62 § Regeringen får meddela föreskrifter om begränsning i rätten för den som anlitas som brandsynerförrättare att driva eller annars ta befattning med näringsverksamhet som gäller handel med brand- eller livräddningsredskap eller meddelande av försäkringar som har samband med brand.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen att meddela föreskrifter om begränsning i rätten att bedriva näringsverksamhet. Bemyndigandet överensstämmer med bemyndigandet i 27 § första stycket andra meningen brandlagen.

Räddningstjänst under krig m. m.

63 § Under krig och när det annars råder civilförsvärsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter övertas av civilförsvärsorganisationen i kommunen.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag och innehåller föreskrifter om räddningsnämndens och räddningskårens uppgifter under civilförsvärsberedskap. En redogörelse för bakgrunden till paragrafen lämnas i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7).

64 § Är riket i krig eller krigsfära eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfära vari riket har befunnit sig, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsväret eller som behövs för att nödvändig räddningstjänst i övrigt skall kunna genomföras.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen, atomskyddslagen eller kommitténs förslag.

Bestämmelsen utgör ett sådant bemyndigande som enligt 13 kap. 6 § regeringsformen är en förutsättning för att regeringen skall kunna utfärda föreskrifter med avvikelse från lagen under krig och liknande förhållanden. Syftet med sådana föreskrifter skall vara att underlätta totalförsvärets verksamhet och att anpassa räddningstjänsten till dessa förhållanden. Regeringen kan utfärda de nödvändiga föreskrifterna redan under fredstid men göra tillämpningen av dem beroende av ett särskilt beslut av regeringen som får fattas först när krisituationen föreligger.

Ikraftträdande m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Genom lagen upphävs

1. brandlagen (1974: 80),
2. brandstadgan (1962: 91),
3. lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m.

Kommun skall senast den 1 januari 1988 ha antagit räddningstjänstplan. Intill dess räddningstjänstplanen har antagits skall den kommunala brandordningen gälla.

Vad som föreskrivs om brandchef i lag eller annan författning skall i stället gälla räddningsnämnd.

Om det i lag eller annan författning hänvisas till någon av de gamla lagarna eller brandstadgan eller till en föreskrift i dessa som har ersatts genom en föreskrift i den nya lagen, tillämpas i stället den nya lagen eller den nya föreskriften.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1987. Några särskilda övergångsregler har inte ansetts erforderliga annat än beträffande bestämmelserna om räddningstjänstplaner.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst

19 § Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, räddnings- eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfundigheter och allmänna försäkringskassor.

Innan någon meddelar tillrättavisning, skall han vid förhör med den felande lämna denne tillfälle att förklara sig.

I paragrafens *första stycke* har uttrycket "brandchef" bytts ut mot uttrycket "räddningschef". Denna ändring föranleds av den nya terminologi som införs genom räddningstjänstlagen.

Andra stycket ändras ej.

4.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

16 kap.

15 § Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödig säkerhetsåtgärd, dömes för falskt larm till böter eller fängelse i högst två år.

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig utryckning av polis, räddningskår, ambulans, militär, sjöräddning eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för *missbruk av larm* till böter.

Första stycket ändras ej.

I *andra stycket* har ordet "räddningskår" ersatt ordet "brandkår". Ändringen är en följd av den nya terminologi som införs genom 13 § räddningstjänstlagen.

4.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297)

11 kap.

1 § Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i räddningstjänstlagen (0000 : 000).

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att bestämmelser om flygräddningstjänst tas in i räddningstjänstlagen.

Andra stycket ändras ej.

4.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

1 § Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960: 74), 6 § lagen (1981: 292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984: 272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår enligt räddningstjänstlagen (0000: 000) eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957: 297),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981: t243) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagit i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall än som avses i första stycket deltagit i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Ändringen i *första stycket* föranleds av räddningstjänstlagen. *Andra stycket* ändras ej.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta

1. förslaget till räddningstjänstlag,
2. förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst,
3. förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
4. förslaget till lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:279),
5. förslaget till lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Anm: Bilaga 1-3 i propositionen samt fotnoter har inte tagits med i detta dokument. Sidnumreringen stämmer inte heller med det tryckta dokumentet.